

Turkish Translation of the Report of the Group of Eminent Persons of the Council of Europe on “Living Together – Combining diversity and freedom in 21st century Europe”. Original: English. 2011, Strasbourg, France

Birlikte yaşama

21. yüzyıl Avrupasında çeşitliliklerle özgürlüklerin bir araya getirilmesi

Avrupa Konseyi Seçkin Kişiler Grubu tarafından hazırlanan Rapor

İçindekiler

Yönetici özeti	5
Giriş	7
Birinci bölüm – Tehdit	10
<i>A. Mevcut riskler nelerdir ve ne derece önemlidirler?</i>	10
1. Artan hoşgörüsüzlük	10
2. Yabancı düşmanlığını körükleyen ve popülist siyasal partilere artan destek	17
3. Ayrımcılık	18
4. Fiilen hiçbir hakkı bulunmayan bir kesimin varlığı.....	19
5. Paralel toplumlar	21
6. Aşırı İslami akımlar	23
7. Demokratik özgürlüklerin kaybedilmesi.....	23
8. “Din özgürlüğü” ile ifade özgürlüğü arasındaki muhtemel çatışma	25
<i>B. Bu risklerin ardında ne yatıyor?</i>	26
1. Güvensizlik	26
2. Göçler.....	26
3. Azınlıklara ilişkin medyada yer alan çarpıtılmış imaj ve zarar verici klişeler.....	30
4. Liderlik eksikliği	31
İkinci bölüm – Tepki	33
<i>A. Yol gösterici prensipler.....</i>	33
<i>B. Değişimin başlıca aktörleri</i>	37
1. Eğitimciler.....	37
2. Kitle iletişim araçları.....	39
3. İşverenler ve işçi sendikaları.....	41
4. Sivil toplum.....	42
5. Kiliseler ve dini gruplar	45
6. Ünlüler ve “rol modelleri”	46
7. Kent ve kasabalar	49
8. Üye ülkeler.....	53
9. Avrupa kurumları ve uluslararası kurumlar	53

<i>C. Eylem önerisi</i>	56
I. Stratejik öneriler	56
II. Özel öneriler	59
Ek 1: Seçkin Kişiler Grubunun yetki ve sorumlulukları	71
Ek 2: Grubun toplantıları ve mülakat yapılan şahıslar	73
Ek 3: Özet kaynakça	75
Ek 4: Grup üyeleri	80

Yönetici özeti

ALREADY TRANSLATED INTO TURKISH

Giriş

Henüz başında olduğumuz 21. Yüzyılda, Avrupalılar durumlarına şükredecek pek çok şeye sahiptirler. Daha önceki yüzyıllarda yaşamış olan ecdadlarına - ve ne yazık ki, dünyanın pek çok yerinde halen yaşamakta olanlar diğer toplumlara göre – genel anlamda daha özgür, daha sağlıklı, daha güvenli, daha varlıklı, daha huzurludurlar ve daha uzun yaşama olasılıkları da daha yüksektir. Ölüm cezası da dahil olmak üzere, geçmişin çoğu insanlık dışı uygulamasını reddedip, zor zamanlarda birbirlerinin refahını kollamada belirli bir sorumluluk üstlenecek duruma gelmişlerdir. Yalnızca Avrupa Birliği üyesi 27 ülke değil, Avrupa Konseyine üye 47 ülkenin tümü için geçerli olan haklar ve özgürlükler - hala sıklıkla ihlal ve ihmal edilse de –Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine sıkıca tespit edilmiştir ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarınca da desteklenmektedir.

Ancak Avrupa bir rahatsızlıktan muzdariptir. Daha dinamik ve rekabetçi ekonomilere sahip yeni güçlerin yükselişe geçmesiyle Avrupalılar kendi refah düzeylerinin bu güçler karşısında direneceğinden emin değildirlere. Avrupalılar, yaşam süresinin uzaması ve nüfus artış hızındaki düşüş nedeniyle, sayıları giderek artan emekli nüfusu geçindirip bu kişilere bakacak olan çalışma yaşındaki nüfusun sayıca yetersiz kalmasından korkmaktalar. Ama aynı zamanda, diğer kıtalardan çok sayıda insanın Avrupa'ya gelmesinden de korkmaktalar - bu insanlar, geçmişte pek çok Avrupalının da yaptığı gibi, daha iyi bir yaşam peşindeler; ve aslında bunların gayretli çalışmaları ve girişimleri sayesinde Avrupa bu sorunu çözebilir. Avrupalılar bu durumu olumlu karşılamak yerine neden korkuya kapılıyor? Çünkü, yeni gelenlerin sayıca çok fazla olmalarından ve Avrupa'nın refahının tam ortasında ısrarla duran işsizlik ve yoksulluk sorunlarını daha da ağırlaştıracağından korkuyorlar; çünkü, haklı yada haksız, kendilerinden farklı olarak algıladıkları bu insanlarla hayatı paylaşmak istemiyorlar.

Bu korkulardan birincisini hafifletmek amacıyla devletlerin göçü kontrol etme hakkı ve görevi bulunmakta. Ancak bunu yerine getirirken vatandaşlarına, en azından bazı göçmenlere ülkelerinde neden ihtiyaç olduğunu ve kabul edilmeleri gerektiğini de anlatmalılar; ve Avrupa'nın insani değerlerine sadık kalarak, hangi milliyetten olursa olsun yada milliyeti olmasın, her bir insanın sahip olduğu varsayılan temel haklara saygı göstermelidirler. Evrensel haklar, hiç şüphesiz, en çok da, bir anavatanın himayesinden yoksun olan vatansız kimseler açısından çok daha önemlidir.

İkinci korku – çeşitliliğe karşı duyulan korku – bu raporun ele almayı amaçladığı korkudur. Bu nedenle, Avrupa toplumlarının her zaman çeşitlilikler içermiş olduğunu hatırlayarak söze başlayalım. Avrupa pek çok büyük başarısını bu farklılıklara ve çeşitliliklere borçludur – ancak çeşitliliğin kötü yönde kullanılmış olması da Avrupa'nın yaşadığı en büyük trajedilerde rol oynamıştır.

Ve çeşitlilik Avrupa'nın kaderidir; bunun iki nedeni vardır.

Birincisi, geçtiğimiz on yıllar içinde Avrupa'ya gelmiş olanların çoğu ve bunların çocukları, Avrupa'da kalıcıdır. Büyük kısmı geldikleri ülkelerin kültürüne bağlılıklarını sürdürmektedir. Bu yanlış bir şey mi? Yasalara uydukları sürece, yeni bir ülkede yaşamaya başlayan kimselerin inançlarından, kültürlerinden veya

kimliklerinden vazgeçmeleri beklenmemeli. Gerçekten de bu çeşitlilik, Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu yaratıcılığa, günümüzde her zamankinden daha fazla katkıda bulunabilir. Ancak bu da, Avrupa'da birlikte bir yaşam kurabilmek için Avrupa'nın ötesine de bakmanın gerekli olduğu anlamına geliyor. Yeni Avrupalıların geride bırakarak geldikleri yerlerde, özellikle Avrupa'ya komşu ülkelerde olup bitenler, iyisiyle kötüsüyle hepimizi etkileyecektir. Komşularımızın kaderini biz belirleyemeyiz, ancak onlara yardım etmeye ve onlardan öğrenmeye, mümkün olduğunca hazır olmalıyız.

İkincisi, Avrupa nüfusunun giderek yaşlanması daha fazla göçmene ihtiyaç olduğu anlamına gelmektedir. Avrupa Komisyonunun hesaplamasına göre, göçmenler olmadığı takdirde önümüzdeki 50 yıl içinde Avrupa Birliği dahilindeki işgücü, nüfus toplamda artmaya devam etse bile, yaklaşık 100 milyon kişi eksilecektir. Bu da Avrupa'nın gerilemesine davetiye çıkarmak anlamına gelir.

Dolayısıyla, farklılıklar ve çeşitlilik kalıcı olacaktır. Çeşitlilik, hızla değişen dünyamızda Avrupa'nın geleceğini şekillendirmektedir, ve bu sürecektir. Bu nedenle, çeşitliliğin getirdiği zorluklara Avrupalıların daha etkili ve gönülden çözümler aramaları büyük önem taşımakta – ve, açıkça söylemek gerekirse, şu andakinden daha fazla çaba harcamaları gerekmekte. Avrupalılar bu kez hata yapmayı göze alamaz. Ne yazık ki, tam da böyle davrandıklarına dair tehlike işaretleri mevcut.

Raporumuzun birinci bölümünde bu işaretlerden bazılarını tanımlamakta ve bunların ardındaki muhtemel nedenleri kısaca ortaya koymaktayız. İkinci bölümde, daha başarılı olunabilmesi için bazı yol gösterici prensipleri belirlemekte, değişimin başlıca aktörlerini tespit etmekte ve bu aktörlere yönelik - bazısı stratejik, bazısı spesifik olmak üzere - bir dizi tavsiyede bulunarak raporu sonlandırmaktayız.

Raporu hazırlama sürecinde, çevremizde, pek çok Avrupalı liderin katıldığı heyecanlı bir tartışma ortamı oluştu. Sırasıyla Almanya'nın, İngiltere'nin ve Fransa'nın siyasi liderleri, hemen hemen aynı ifadeleri kullanarak “çokkültürlülüğün” başarısızlıkla sonuçlandığını belirttiler.¹

Tabii biz bu tartışmanın farkındayız, ancak “çokkültürlülük” terimi o denli farklı şekillerde kullanılıyor, farklı ülkelerde farklı insanlar için o denli başka başka şeyler ifade ediyor ki – bir ideoloji midir? bir dizi politika mıdır? bir toplumsal gerçek midir? – sonuçta bu deyim, durumu açıklığa kavuşturmaktan çok, daha da karmaşık hale getirdiğini düşünüyoruz. O nedenle de, bu terimi kullanmamaya, onun yerine, Avrupa toplumlarında çeşitlilikler ve farklılıklarla özgürlüklerin bir araya getirilmesini mümkün kılacak politikalar ve yaklaşımların saptanmasına odaklandık.

Raporu hazırlarken Seçkin Kişiler Grubu beş Avrupa kentinde topluma tanıklık etmiş bazı kimselerle görüşmeler yaptı, Avrupa Konseyi'nden ve diğer uluslararası ve ulusal kuruluşlardan sağlanan çok sayıda belgeden yararlandı. (Hem tanıklar hem de belgeler Raporun sonundaki Eklerde belirtilmiştir.) Tartışmalarımızı tutarlı bir sav haline getirerek birleştirmek için konuya hakim, duyarlı ve becerikli bir şekilde yoğun çaba sarfeden raportörümüz Edward Mortimer'a özel şükranlarımızı sunuyoruz. Başladığımız bu işi bitirebilmemizi sağlamak için gösterilen tüm bu destek için

¹ Angela Merkel, Junge Union (Gençlik Örgütü) üyelerine yaptığı konuşma, Potsdam, 16 Ekim 2010; David Cameron, Münih Güvenlik Konferansı konuşması, 5 Şubat, 2011; Nicolas Sarkozy, *Paroles de Français* 'e verdiği mülakat (TF1), 11 Şubat 2011.

müteşekkîr olduğumuzu belirtirken burada ileri sürülen görüşlerin sorumluluğunun tamamen bizlere ait olduğunu da ifade etmeliyiz.

<i>Joschka Fischer (Başkan)</i>	<i>Danuta Hübner</i>
<i>Emma Bonino</i>	<i>Sonja Licht</i>
<i>Timothy Garton Ash</i>	<i>Vladimir Lukin</i>
<i>Martin Hirsch</i>	<i>Javier Solana</i>
<i>Ayşe Kadioğlu</i>	

Nisan 2011

Birinci bölüm – Tehdit

Bur raporla ilgili yetki ve sorumluluklarımız kapsamında, “artan hoşgörüsüzlüğün Avrupa Konseyi değerleri açısından yarattığı risklerin ciddiyetini” değerlendirmemiz ve bu olguların kaynaklarını belirlememiz gerekiyor. Raporumuzun birinci bölümünde bunu yapmaya çalışıyoruz; önce söz konusu olguları sıralıyoruz, sonra da bunların ardındaki muhtemel nedenleri kısaca ortaya koyuyoruz.

A. Mevcut riskler nelerdir ve ne derece önemlidirler?²

Avrupa Konseyi değerleri olarak Konsey Yönetmeliğinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde belirtilen değerleri kabul ediyoruz – esas olarak barış, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü değerlerini dikkate alıyoruz. Artan hoşgörüsüzlüğün ve aşağıda sıralayacağımız diğer olguların bu değerleri gerçekten tehdit ettiğini düşünüyoruz.

1. Artan hoşgörüsüzlük

Hoşgörüsüzlük bizi en çok telaşa düşüren olgu; ve bize göre günümüzde Avrupa’da çeşitli gruplara yönelik düşmanca ve ayrımcı davranışlarla kendini göstermekte. Bu grupların uzun uzun listesini çıkardığımızı söyleyemeyiz. Ancak, örneğin, lezbiyenler, geyler, biseksüeller ve transseksüellerin (LGBT) bütün Avrupa’da kökleşmiş önyargılara, düşmanca tavırlara ve yaygın ayrımcılığa maruz kaldığının; ve bu kişilerin özellikle toplantı özgürlüklerinin ve ifade özgürlüklerinin pek çok Avrupa Konseyi üyesi ülkede ihlal edildiğinin farkındayız.³ Ayrıca, milli ve dini azınlıklar dahil olmak üzere diğer azınlık gruplarının da, Avrupa çapında çeşitli ayrımcı tutumların mağduru olduğunu biliyoruz; ancak, aşağıda belirttiğimiz gruplara karşı yaygınlaşan hoşgörüsüzlüğe ve düşmanca davranışlara özellikle dikkat çekmek istiyoruz.

a. Romanlar

Romanlar, Sintilerle (Orta Çağda Hindistan’dan Avrupa’ya gelen ve Romanlarla yakın bağlantısı olan bir halk) birlikte Avrupa’daki sayıca en büyük azınlık grubunu oluşturmakta; Avrupa kıtasındaki nüfuslarının 10 ile 12 milyon olduğu tahmin edilmekte; ve bütün Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde yüzyıllardır varlar ve

2. Bu bölümde, Avrupa’nın bütün bölgelerindeki çok sayıda örnekten yararlandık. Ancak, isim vermemeye yada ülke belirtmemeye karar verdik. Bunu yapan başka organlar var; bizim de sözünü ettiğimiz Avrupa Konseyi organları ve diğer kuruluşlar gibi. Bizim buradaki amacımız, bütün üye ülkelerin kaygı duyması ve dikkatle tepki göstermesi gereken, çok sayıda ülkenin ortak eğilimlerini tanımlamak ve incelemek.

3. Cinsel tercihe ve cinsel kimliğe dayanan ayrımcılık, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi, raporu, Mart 2010.

yaşamaktalar. Bazı ülkelerde nüfusun yüzde 10'una yakın bölümünü oluşturmaktalar. Diğer azınlıkların aksine ne “yeni gelen” olarak nitelenebilirler, ne de sınırları içinde kendi geleceklerini belirleyecekleri bir “anavatan”a sahipler. Büyük çoğunluğu Avrupa ülkelerinin vatandaşı.⁴ Kendilerine ait bir dinleri olmadığı gibi onları destekleyecek veya onların adına taleplerde bulunacak bir ‘kardeş devletleri’ de yok. Fiziksel özellikleri nedeniyle toplumda bir dereceye kadar ayırıldılıyorlar, ama (artık çoğu göçebe yaşamadığı halde) esas olarak kültürleri ve gelenekleri ile fark ediliyorlar; en çok da toplumdan dışlanmaları, ayırt edilmelerine neden oluyor. Ortalama gelirleri, eğitim düzeyleri ve işsizlik oranları nedeniyle yaşadıkları her ülkede sosyal sıralamanın en altında yer alıyorlar. Başka hiçbir grup bu denli yoğun ayrımcılığın ve önyargının sıkıntısını çekmiyor; ve hiçbir Avrupa ülkesi de onlara yapılan bu muameleden dolayı gurur duyamaz. Romanların durumu tüm Avrupa kıtası için kınanacak bir durum olmaya devam ediyor ve “Avrupa değerleri” olarak nitelediğimiz değerlerin en sürekli ihlallerinden birini oluşturuyor.

Romanlar, kökleşmiş önyargılar nedeniyle hala çoğu kez hoşgörüsüzlük, ayrımcılık ve dışlanma mağduru; bu önyargılar bazı durumlarda, resmi beyanatlarda bulunup, örneğin, Romanların “genetik olarak suça yatkın olduğu” gibi açıklamalar yapan hükümet üyelerince ve diğer seçilmiş yetkililerce de yansıtılmakta veya teşvik edilmekte. Nüfusun büyük kısmı bu insanlar hakkında çoğu zaman olumsuz görüşlere sahip. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg’in de işaret ettiği gibi, “Romanların toplumsal sefaletinin başlıca nedeninin, toplumdaki yaygın Çingene-karşıtlığının olduğu kabul edilmelidir”.⁵

Bazı üye devletlerde (özellikle evvelce planlı ekonomileri olanlarda) Romanların işsizlik oranı şu anda yüzde 80 civarında – hatta kadınlar arasında bu oran yüzde 90. İşverenler işçi çıkarmaları gerektiğinde çoğunlukla ilk önce Romanların işine son veriyorlar. Pek çok ülkede eğitime, konuta ve sağlık hizmetlerine erişimleri, ayrımcılığı açıkça ortaya koyacak şekilde kısıtlı. Romanların çoğu sağlıksız koşullarda, içme suyu, elektriği yada kanalizasyon sistemi olmayan yerlerde ve hala çok sınırlı sağlık hizmetinin ulaştırılabildiği bölgelerde yaşıyorlar. Romanların çıkarlarını koruyan grupların belirttiğine göre belediyeler, Romanların şehirlerin iyi mahallelerinde oturmalarını engellemek için bazı yöntemler uyguluyorlar. Bazı üye ülkelerde eğitimden yararlanamamaları da ciddi sorun. Roman çocukların okulu terk etme oranları hala vahim bir düzeyde; bu da onların insan kaçakçılığının kurbanı olma riskini arttırıyor. Bazı belediye başkanları, kaçak kamplarda yaşayan kimselerin çocuklarına okula kaydolma izni vermiyor. Bazı yerlerde ise Roman çocukları, eğitim amacıyla diğer çocuklardan tecrit ediliyor; örneğin, zihinsel engelli çocukların gittiği okullara çok kalabalık gruplar halinde yerleştiriliyorlar.

Romanların Avrupa’daki kamusal ve siyasal yaşama katılımları da bu duruma paralel olarak sınırlı. Bazen, nüfus kağıtları, kimlikleri yada ikametgah belgeleri olmadığından oy kullanma hakkından da mahrum kalıyorlar. Seçimle iş başına gelen organlarda temsil edilemiyorlar; avukatlık, doktorluk ve polis memurluğu gibi yüksek statüsü olan mesleklerde de Romanları göremiyoruz. Yakın zamanlarda bazı üye ülkelerde, Romanlara karşı şiddet eylemlerinde ve fiziksel saldırılarda artış olduğu kaydedilmiştir.

4. Not: bu raporda, aksi belirtilmedikçe, “Avrupa ülkeleri” dendiğinde, Avrupa Konseyi üyesi 47 ülke kastedilmektedir.

5. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, 4. Çeyrek Raporu 2010, Şubat 2011.

Avrupa Birliğinde genişlemelerin olduğu 2004 ve 2007 yıllarından beri çok sayıda Roman, iş ve daha iyi yaşam koşulları bulmak amacıyla doğu Avrupa'dan batı Avrupa'ya göç etmişlerdir – çoğu da pek hoş karşılanmamıştır. Avrupa Birliği vatandaşları olmalarına rağmen, menşe ülkelerine gönderilmekle tehdit edilmişler, bazıları ise fiilen geri gönderilmiştir.

b. “Göçmenler” ve sığınmacılar

Burada göçmen sözcüğünü tırnak içinde kullandık; çünkü insanların bu gruba karşı düşmanlıklarını ifade etmek için en sık kullandıkları terim “göçmen” olduğu halde, bu şekilde hitabettikleri kişiler yasal yada teknik açıdan çoğu kez göçmen tanımına girmez. Aslında, bir ülkeye yaşamaya ve çalışmaya gelip de bu ülkede yaşayan çoğunluğun arasında görünüş olarak farkedilmeyen, aynı dili konuşan, genel olarak aynı yaşam tarzına sahip olan ve hayatını da kazanabilen yabancılara karşı çok az önyargı vardır yada hiç önyargılı davranılmaz. Ancak dış görünüşleri yada yaşam tarzları çoğunluktan açıkça farklılık gösterenlerden çoğu zaman “göçmen” olarak söz edilir; bu kişiler ve bazen ebeveynleri hatta büyük anne ve babaları bu ülkede doğup büyümüş olsalar bile. Bu insanlar, nüfusu hızla artan bir grubun parçası olarak görülür ve çoğu zaman bulundukları ülkenin yerli nüfusu ve yaşam tarzı için bir tehdit olarak kabul edilir. Medyada “sahte sığınmacı” ve “sosyal yardımdan faydalanmaya çalışan otlakçılar” gibi yakıştırmalarla anılan sığınmacılar da bu gruba dahil edilir; ve hatta bazen, anavatanlarındaki zulümden kaçıp mülteci olarak kabul edilenler bile bu grupta sayılır.

Göçmenlere ilişkin yaygın tutumlar

*Migrants and their descendants – Guide to policies for the well-being of all in pluralist societies (Göçmenler ve Çocukları – Çoğulcu toplumlarda yaşayan herkese yarar sağlayacak politikalara ilişkin rehber)*⁶ başlıklı Avrupa Konseyi yayınına hazırlamak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde yürütülen bir dizi soruşturma, toplantı ve alan araştırmasına dayanarak, göçmenler hakkında aşağıda belirtilen görüşlerin çok yaygın olduğuna dikkat çekilmiştir.

- i. “Göçmenler suçun artmasına neden oluyor.” Medya, görevliler ve bazı “emniyet uzmanları” tarafından sıkça tekrarlanan şu ifadeler toplumun büyük kesimi tarafından hiç sorgulanmadan kabul edilmekte: “göçmenler, özellikle yasadışı göçmenler, suçludurlar”; “göçmenler yasalara, yerli vatandaşlardan daha az uyarlar”; “işlenen suçların çoğundan göçmenler sorumludur”; “ülkemize suç işlemek için geliyorlar” ve “göçmenler geldiği için şehirlerimiz ve sokaklarımız artık daha az güvenli”.

6. *Migrants and their descendants - Guide to policies for the well-being of all in pluralist societies (Göçmenler ve Çocukları – Çoğulcu toplumlarda yaşayan herkese yarar sağlayacak politikalara ilişkin rehber)*, Avrupa Konseyi Yayınları, Aralık 2010.

- ii. “*Göçmenler ülkemize hastalık taşıyor*”, yada “yıllar önce Avrupa’da kökü kazınmış bazı hastalıklar göçmenler yüzünden yeniden ortaya çıktı”. Bu iddiaların sahiplerine göre, düzensiz yada belgesiz göçmenlerin ve bunların çocuklarının sağlık durumları, ülkede yaşayan diğer nüfustan daha kötü; ve bulaşıcı hastalıklar göçmen topluluklarda, yerli halkta olduğundan daha yaygın.
- iii. “*Göçmen işçiler işimizi elimizden alıyor.*” Bu görüş Avrupa toplumlarında, özellikle çok sayıda göçmen çalıştıran sektörlerdeki işçiler arasında çok yaygın. Bu görüş, yalnızca dar anlamda değil, göçmenlerin çocukları, dış görünüşlerinden ve kültürlerinden yada aile bağlarından dolayı hala “milletin bir parçası” olarak görülmeyen, yani ikinci kuşak denilenler için de geçerli.
- iv. “*Göçmenler ücretlerimizin düşmesine neden oluyor.*” Göçmenlerin ve yerli vatandaşların iş imkanları için birbirleriyle doğrudan bir rekabet içinde olduklarını gösteren bir kanıt bulunmadığını kabul eden çoğu kimse, yine de göçmenlerin varlığı nedeniyle ücretlerin düştüğü fikrinde. Bu görüş işyerlerinde ve işçi sendikalarında, en azından işçiler arasında yaygın.
- v. “*Göçmenler refah devletinin olanaklarını kötüye kullanıyor.*” Göçmenler ve aileleri, devlet tarafından sunulan hizmetleri üç yoldan kötüye kullanmakla suçlanmaktadır. Birincisi, kamu hizmetlerini ve yardımlarını haddinden fazla ve haksız bir şekilde kullandıkları iddia ediliyor ve bu hizmet ve yardımlara diğer vatandaşlardan daha kapsamlı, daha özgürce ve daha az kontrollü şekilde erişebildikleri düşünülüyor. İkinci olarak, yasal olarak erişim hakları olmayan yardım ve hizmetlerden yararlandıkları, böylece, yerli halkın aleyhine açıkça sahtekarlık yaptıkları iddia ediliyor. Üçüncüsü ise, geçici olduğu varsayılan ve Avrupa’daki refah olanaklarından yararlanmak niyetiyle kaldıkları süre içinde, ekonomiden kazançlarının ekonomiye katkılarından çok daha fazla olduğu iddiası.
- vi. “*Göçmenler, bulundukları ülke kendilerininmiş gibi davranıyorlar.*” Bu görüşe özellikle yaşlı kimseler arasında sık rastlanıyor; yeni gelenlerin kendilerine saygı göstermediğini, yaşam biçimlerinin bozulduğunu ve “göçmen kültürü ve yaşam tarzı bizimkinden daha fazla saygı görüyor” diye düşünüyorlar.
- vii. “*Göçmenler paralel toplumlar oluşturuyor.*” Göçmenler çoğu zaman, dahil oldukları toplumun mensuplarına yabancı olan sosyal ve siyasal gruplar olarak tanımlanır. Kapalı ve kendine yeten topluluklar halinde davrandıklarında dikkati çekerler; açık topluluklar ve diğer grupların mensuplarıyla dostça ilişkiler kurma çabasında olanlar pek dikkat çekmez. “Kendi kendilerine olmak istiyorlar”, “toplumla entegre olmaya niyetleri yok”, “bizim dilimizi konuşmıyorlar” ve “bütün istedikleri sorumluluk almadan haklar elde etmek” gibi ifadeler en tipik iddialar.
- viii. “*Göçmen çocukları okullarımızdaki standartları düşürüyorlar.*” Göçmen çocuklarının “anne ve babaları onları yetiştirecek beceriye ve eğitime sahip olmadıkları için okulda başarısız oldukları” söyleniyor ve çektikleri zorluklar için çoğu zaman suçlanıyorlar: “bulundukları ülkenin dilini

konusamıyorlar”; “ders yılı ortasında okula kaydoluyorlar”; ve “gerçekte hangi kültüre ait olduklarını bilmiyorlar”, gibi.

- ix. “*Göçmen kadınlar azınlık gibi yaşıyor.*” Avrupalı olmayan göçmenler medeniyet açısından ve özellikle cinsiyet eşitliği konusunda genel olarak “geri” olarak nitelendirilir. Bu önyargı şimdilerde esas olarak Müslümanlara ve Araplara yöneltilmiş durumda.

Belirli spesifik durumlar ele alındığında, bütün bu ifadelerde bir gerçeklik payı bulunabilir. Risklerin kaynağını ele aldığımızda bu konuya değineceğiz. Ancak bütün bunlar geniş kapsamlı genellemelerdir ve hepsi Avrupa’da, hem özel hem toplum önündeki konuşmalarda, dikkat edilmeden sürekli kullanılmaktadır. Bütün olarak bakıldığında, bu ifadeler büyük bir kesime karşı derin ve yaygın bir düşmanlığı dışa vurmaktadır; bunun sonucu olarak da bu insanların hem manevi hem de maddi açıdan zarar görme olasılıkları vardır.

c. Müslümanlar

Avrupa’da Müslümanlara karşı olumsuz tutumlarda görülen artış Pew Global Attitudes Project tarafından yapılan kamuoyu yoklamalarınca doğrulanmıştır.⁷ Bazı Avrupa ülkelerinde, mülakat yapılanlar arasında Müslümanlar hakkında “biraz olumsuz” yada “çok olumsuz” düşünenlerin yüzdesi 2004-05 ile 2010 arasında büyük artış göstermiş, veya, bazı spesifik durumlarda yüksek düzeyde kalmaya devam etmiş, bazen yüzde 50’ye kadar çıkmıştır.

Avrupa’da yapılan diğer araştırmalar da Müslüman azınlıklar hakkında olumsuz görüşlerin yaygın olduğunu doğrulamaktadır. Hatta, Müslüman azınlığın sayıca giderek arttığını ve İslamiyetin “çağdaş Avrupa hayatıyla” bağdaşamayacağını düşünen çoğu Avrupalı tarafından İslamiyet, Avrupa için başlıca tehdit olarak algılanmaktadır.

AB Temel Haklar Ajansının 2009 raporu, Avrupa çapında süreklilik gösteren bu Müslümanlık karşıtı duyguların hiç de fikir özgürlüğü ile sınırlı kalmadığını göstermekte. Bu rapor için anket yapılan her üç Müslümandan biri kendilerine karşı ayrımcılık yapıldığını, yüzde 11’i son 12 ay içinde en az bir kez ırkçılığın tetiklediği “şahsi” suçların (saldırı, tehdit, veya taciz) mağduru olduklarını söylemişlerdir. Ayrımcılık istihdamda ve özel sektörün verdiği hizmetlerde en üst düzeye çıkmaktadır.⁸ Diğer anketler de Müslümanlara karşı yapılan saldırı ve ayrımcılık olaylarında ve Müslüman karşıtı mesajlar içeren toplantı ve gösterilerde artış olduğunu ortaya koymaktadır.

7. Avrupa’da Yahudiler ve Müslümanlara ilişkin olumsuz görüşlerdeki artış, Pew Global Attitudes Project raporu, Eylül 2008.

8. Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi (EU-MIDIS) – Data Focus Report/Müslümanlar, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2009.

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi⁹ dahil olmak üzere çok sayıda gözlemci ve kuruluş, Müslümanlığa karşı Avrupa çapında düşmanlığın çok tırmandığı konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bu olguyu tanımlamak için sıklıkla “İslamofobi” terimini kullanmaktalar. Bu raporda bu terimi kullanmamayı tercih ettik; çünkü, bu terimi kullanmamız, İslamiyeti kendi içinde eleştiriden muaf tuttuğumuz, yada İslamiyeti eleştirenlerin ırkçı veya dini önyargılarla hareket ettiği imasını taşıyor olabilir. Biz bu görüşe katılmıyoruz; özgür ve çoğulcu bir toplumda insanların istediği dine inanmakta veya hiçbir dine inanmamakta özgür olduklarını, diğer dinler kadar İslamiyet hakkında da fikirlerini söyleyebilmeleri gerektiğini düşünüyoruz. Aynı zamanda şuna da dikkat çekmek gerekir ki, dini inançlara yada ibadetlere ilişkin çarpıtılmış veya yanlış değerlendirmeler, yada belirli grupların veya kişilerin bu tür değerlendirmelerini bütün bu dine mal eden iddialar, çoğu zaman önyargıların dışa vurulmasından ibarettir ve önyargıların yaygınlaşmasına yardımcı olur. Örneğin, Yahudi inancı ve ibadetleri hakkındaki beyanlar, tarih boyunca antisemitizmin lokomotifini olmuştur; İslamiyet hakkında günümüzde yapılan beyanlar da aynı kategoride değerlendirilebilir.

Aşırı sağcı partiler (aşağıya bakınız) terör korkusunu (özellikle 11 Eylül 2001’de Amerika Birleşik Devletleri’nde, 15 ve 20 Kasım 2003’te İstanbul’da, 11 Mart 2004’te Madrid’te, 7 Temmuz 2005’te Londra’da ve Rusya Federasyonu’nda dizi halinde gerçekleşen terör saldırılarından beri) ve demografik değişiklikleri (esas olarak göçlerle birlikte pek çok Avrupa ülkesinde Müslüman nüfusun artmasını) büyük bir başarı ile istismar etmişlerdir. Çoğu ana akım parti bile Müslümanlığı her zaman olmasa da sıklıkla kötülemektedir. Geçtiğimiz on yıllar içinde Avrupa’ya göç eden Müslümanların sayıca artması sonucunda Müslüman toplulukların daha “görünür” hale gelmesi ve bu sürecin siyasal İslamın gelişimi ile aynı zamana denk düşmesi nedeniyle, çoğu Avrupalıda, İslamın bizzat kendisinin radikal, militan ve Avrupa değerleriyle uyumsuz bir din olduğu, Müslüman göçmenlerin ve çocuklarının bu nedenle Avrupa toplumlarına, daha önceki göçmenlerin aksine, entegre olamayacakları kanaati oluşmuştur.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri’nin Ekim 2010’da bildirdiğine göre, bu önyargılar “ırkçı tutumlarla birleşmektedir – Türkiye’den, Arap ülkelerinden ve Güney Asya’dan gelen insanlara da yönelmektedir. Bu ülkelerden gelen Müslümanlara, bir çok Avrupa ülkesinde, emek piyasasında ve eğitim sisteminde ayrımcılık yapılmaktadır. Polis tarafından defalarca kimlik kontrolüne tabi tutuldukları ve zorla arandıklarına dair raporlar mevcuttur. Bu ciddi bir insan hakları sorunudur”¹⁰.

d. Yahudiler

Antisemitizm dünyanın başına yüzyıllarca dert olmuştur. Avrupa’da 19. yüzyılda, ırka dayalı milliyetçilik ve insan gelişiminin ırkçı teorileri bağlamında siyasal ifadesini bulmuş olan köklü bir kültürel özelliktir. Sonuçta ortaya nasyonal sosyalizm ideolojisi çıkmıştır. En yaygın hali ve en şiddetli uç noktası olan Yahudi soykırımı ile

⁹ Avrupa’da İslam, İslamcılık ve İslamofobi, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi raporu, Mayıs 2010.

¹⁰ Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, İnsan Haklarına İlişkin Yorum, 28 Ekim 2010.

antisemitizm altı milyon Yahudinin ölümüne ve sayısız insanın eziyet çekmesine neden olmuştur. Antisemitizmin daha hafif ve daha az soykırıma neden olan ancak yine de iğrenç sayılabilecek biçimleri, insanların hayatlarını altüst etmiş, dini toplulukları yok etmiş, sosyal ve siyasal uçurumlar yaratmış ve ülkeler arasındaki ilişkileri ve uluslararası kuruluşların çalışmalarını içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

Dünyanın diğer yerlerine göre Avrupa’da Yahudiler hakkında olumsuz görüşlere daha az rastlanmasına rağmen, Pew Global Attitudes Project’e göre son yıllarda bu tür görüşler artış göstermiştir.

2009’da bazı Avrupa ülkelerinde İftira ve İnkarla Mücadele Birliği (Anti-Defamation League (ADL)) tarafından yapılan bir incelemede, endişe verici bir eğilim olan, global ekonomik krizle ilgili olarak finans sektöründeki Yahudileri suçlama eğilimine dikkat çekilmektedir. Anket yapılanların neredeyse üçte biri mevcut ekonomik krizden bankacılık sektöründeki Yahudileri sorumlu tutmaktadır. Yahudilerin iş hayatında ve finans sektöründe “çok fazla güçlü” olduğunu ve ülkelere sadık olmadığını düşünenlerin oranı da aynıdır.¹¹

Batı Avrupa’nın genelinde, Yahudilere ve Yahudilerin mülklerine yapılan saldırıların büyük kısmından hala geleneksel aşırı sağcı gruplar sorumludur; ancak son yıllarda asi Müslüman gençler tarafından yapılan saldırıların sayısı artmaktadır.

Doğu Avrupa’da bildirilen antisemitik vakaların çoğundan dazlaklar ve aşırı uç siyaseti benimseyenlerin sorumlu olduğu görülmektedir.

e. Hristiyanlar

Bin yıldan fazladır din olarak Hristiyanlığın egemen olduğu Avrupa ülkelerinin çoğunda nüfusun büyük kısmı ya Hristiyan’dır ya da Hristiyan geçmişe sahiptir; ve halkın Hristiyanlar hakkındaki görüşleri ise büyük ölçüde olumludur. Bununla birlikte, ağırlıklı olarak Müslüman nüfusa sahip bazı Avrupa ülkelerinde Hristiyanlar, dini nedenlerle ama aynı zamanda etnik gerekçelerle, bazı ayrımcı davranışlarla karşı karşıya kalmakta ya da düşmanca tutumların mağduru olmakta ve bazen de şiddete maruz kalmaktadır (fiziksel saldırılar, kiliselere saldırılar, dernek kurma özgürlüğünün ve ifade özgürlüğünün kısıtlanması gibi).

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (OSCE-ODIHR) Direktörü Büyükelçi Janez Lenarčič’in, Mart 2009’da belirttiğine göre “Hristiyanlara karşı hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık OSCE bölgesinde çeşitli biçimlerde kendini göstermektedir. Hristiyanların azınlıkta olduğu durumlarda haklarından mahrum bırakılmaları önemli bir sorun olabilir, ancak, toplumda çoğunluğu oluşturdukları durumlarda da dışlanma ve marjinalleştirilme ile karşı karşıya kalabilirler”.¹²

11. Bakınız: www.adl.org/PresRele/ASInt_13/5465_13.htm.

12. OSCE-ODIHR “Intolerance and Discrimination against Christians: Focusing on Exclusion, Marginalisation and Denial of Rights” (Hristiyanlara karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık: Dışlama Marjinalleştirme ve Haklardan Mahrum Bırakma Odaklı) konulu yuvarlak masa toplantısı, Mart 2009.

Aşağıda yer alan diğer olguların hepsi, az çok hoşgörüsüzlük ve önyargılar sonucunda ortaya çıkmaktadır, ama bu olgular aynı zamanda, birbirini pekiştiren kısır döngüler halinde, hoşgörüsüzlük ve önyargıları daha da körüklemektedir.

2. Yabancı düşmanlığını körükleyen ve popülist siyasal partilere artan destek

Bir önceki bölümde, toplumdaki bazı spesifik gruplara yönelik yaygın önyargıların kısa ve şematik bir incelemesini sunduk. Bu bölümde, Avrupa'nın farklı yerlerinde, sözü edilen önyargılara siyasal ifade kazandırarak ve bunları teşvik ederek önemli ölçüde destekleyen mevcut veya yeni ortaya yeni çıkan siyasal partileri inceleyeceğiz. Bu tür partilerin yükselişe geçmesi ve “ana akım” siyaset üzerindeki etkileri, Avrupalı liberalleri belki de en çok endişelendiren, Avrupa'nın “demokratik kazanımları”nın tehlikede olduğu korkusunu tetikleyen olgudur.

Avrupa'nın siyasal görünümünde, hiç şüphesiz, önemli sosyal ve ideolojik değişiklikler meydana gelmekte. Radikal popülizmin Kuzey Avrupa'dan Akdeniz'e kadar dalgalar halinde yayılmakta olduğuna tanıklık etmekteyiz. Söz konusu partiler, genel olarak, siyasal yelpazenin sağından aşırı sağına kadar uzanmakta; ancak bunları neo-faşist olarak nitelenmek de hata olur. Bu partilerle, savaş sonrası Avrupasının genelde marjinal konumda kalmış “geleneksel” neo-Nazi veya neo-faşist akımları arasında ortak unsurlar olmasına rağmen, yeni partiler çok daha geniş bir tabana yayılmakta; eğitim düzeyi, cinsiyet yada statü farkı gözetmeksizin toplumun bütün katmanlarına uzanmakta. Ekonomik kriz ve göçler nedeniyle varlığının ve yaşam tarzının tehdit altında olduğunu düşünen hemen herkese cazip gelmekte. Bazı partiler ise, yabancı düşmanlığı sergileyen bu yaklaşımları, sosyal liberalizm, refah devletinin savunulması ve sözde solcu ekonomik politikalarla (ve de İsrail hakkında aşırı olumlu görüşlerle) çekici hale getirmekte. Göç karşıtlığı ve düşmanlığı, Batı Avrupa'daki ortak temaları. Pek çok orta ve doğu Avrupa ülkesinde benzer endişeler Romanlara, bazen de, Yahudiler dahil diğer ulusal azınlıklara yöneltiliyor.

Geçtiğimiz aylarda, göç karşıtı siyasal partiler kayda değer kazanımlar elde ettiler; liberal politikalarıyla ve hoşgörü sahibi seçmen kitlesiyle tanınan ülkelerde de bu gerçekleşti. Son iki yıl içinde, çok sayıda Avrupa ülkesindeki seçim sonuçlarının ve kamuoyu yoklamalarının gösterdiğine göre, göçler ve İslamiyetin yayılması karşısında “yerli” çoğunluğun çıkarlarını ve kültürünü savunma iddiasındaki akımlara olan seçmen desteği artış göstermiştir. Henüz çoğunluğu sağlayamamaları da bu partiler Avrupa siyaset sahnesinde giderek büyüyen bir güçtür. Bazı ülkelerde, yüzde 30 dolaylarındaki oy oranlarıyla ikinci büyük parti konumuna gelmişlerdir bile; bazı durumlarda rakiplerinin hükümet kuracak çoğunluğu elde edememesine neden olmakta, hükümet kurulabilmesi için kendi desteklerine ihtiyaç duyulmasını sağlamakta, hatta koalisyon ortağı olarak bile yer almaktalar. Seçimlerde gösterdikleri başarılar, ana akım partilere mensup siyasetçileri göç-karşıtlığı yada yabancı düşmanlığı güden bir üslupla rekabete teşvik etmektedir; bu da ırkçı tutumların meşrulaşmasına neden olmakta ve toplumun geneline yayılmasına katkıda bulunmaktadır.

3. Ayrımcılık

Göçmenler, göçmen ailelerden gelenler yada azınlık mensupları hakkındaki önyargılar çoğu zaman ayrımcılık şeklinde ortaya çıkar; söz konusu kimseler hakları olan ve diğer gruplara mensup kişilere sağlanan hizmetlerden yada avantajlardan mahrum bırakılır. Bu muamele bu insanların yabancılaşmasına neden olur, toplumdan soyutlanmasına katkıda bulunur. Bu tür muameleler, Avrupa Konseyine üye bütün devletlerce kabul edilmiş olan temel prensiplere aykırıdır; ve Avrupa’da açık ve uyumlu toplumlar yaratılması yada böyle toplumların sürdürülmesinin önündeki en önemli engellerden biri de bizzat bu davranıştır. Ayrımcılığın özellikle yaygın olduğu ve çok zararlı sonuçlar doğurduğu alanlar şunlardır: istihdam; iskan; eğitim; sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler; ve polisin eylemleri ve adli mahkemeler.

İstihdam. Hemen hemen her Avrupa ülkesinde, Romanların, göçmenlerin ve yabancı kökenli olarak algılanan kimselerin işsizlik oranı, nüfusun bütününe göre önemli ölçüde daha yüksektir. Bu gerçek, her zaman da işverenin ayrımcılık yaptığını göstermez; bazen, özellikle inşaat sektörü gibi, çoğunlukla göçmen işçilerin çalıştırıldığı bir sanayi kolunun iflas etmesi işsizliğe neden olabilir; “son giren ilk çıkar politikası” uygulanan durumlarda ortaya çıkabilir; yada, Romanların durumunda olduğu gibi, Romanların geleneksel olarak uğraştıkları işlerin yok olması, aynı zamanda, sosyal dışlanmalarının bir göstergesi olarak yaşadıkların yerlerin fiilen ayrı tutulması da işsizliğe neden olur. Ancak bazı ülkelerde, iş imkanlarına erişimde ırkçı ayrımcılık yapılmış olan spesifik vakalar mahkemelerce cezalandırılmış olsa da, ırkçılık karşıtı sivil toplum kuruluşları (STK’lar), özellikle büyük şirketlerin söz konusu olduğu durumlarda bu cezaların her zaman yeterince caydırıcı olmadığı düşüncesinde; diğer kuruluşlarda ise istihdam, ayrımcılık vakalarının en fazla bildirildiği sosyal yaşam alanı olmayı sürdürmektedir.

İskan. Avrupa Konseyi’nin Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) tarafından hazırlanan raporlarda kaygı ile belirtildiğine göre, çok sayıda kaynaktan edinilen bilgiler göçmenlere, göçmen kökenlilere ve toplumda görünürlüğü olan diğer azınlık gruplarına yönelik doğrudan yada dolaylı olarak ırkçı ayrımcılık yapılmasının pek çok Avrupa ülkesindeki özel yada toplu konut sektörlerinde bir sorun olarak sürdüğünü göstermektedir. STK’ların bildirdiğine göre, iskan konusunda ırka dayalı ayrımcılık yapmanın yasalarca yasaklandığı Avrupa ülkelerinde bile bazı belediyeler, buna rağmen, yönetmelikleri, sosyal mağduriyetleri olan belirli kesimlere ayırım yapılacak şekilde uygulamakta; iskan kararlarını, başvuran kimsenin yada ailesinin bir önce oturdukları yerde yarattıkları izlenimlere dayandırmaktadır.

Eğitim. Eğitim, ırkçılıkla ve hoşgörüsüzlükle mücadelede önemli bir araç kabul edilir; ancak, aynı zamanda ırkçılığın ve ırkçı olduğu kadar dini ayrımcılığın var olabileceği, çocuklar ve toplumun bütünü açısından zararlı sonuçlar doğurabilecek bir alan olarak da görülür. Bazı yerlerde ayrı okullarda veya zihinsel engelli çocukların gittiği okullarda eğitim gören Roman çocukların durumuna değinmiştik. Bazı Avrupa ülkelerinde, göçmen ailelerden gelen çocukların belirli okullarda orantısız bir şekilde, çok sayıda bulundukları görülmekte; bunun da gettolarda toplu konutların yapılmasıyla ve iddia edildiği gibi göçmen yada göçmen kökenli çocukların okulda nispeten başarısız oluşlarıyla ilişkili olduğu aşıkardır.

Yardımlar ve sosyal hizmetler. Göçmenlerin devlet tarafından sunulan hizmetleri kötüye kullandıkları yada devlete gereksiz yükler getirdikleri konusundaki şikayetler karşısında politika oluşturanlar, çoğu zaman, göçmenlerin yardımlara ve hizmetlere erişimlerini kısıtlama yoluna giderler – örneğin, bu yardım ve hizmetleri kapsamlı kriterlere bağlarlar; o ülkede kalma süreleri (normalde, beş yıldan az değildir), yasal statüleri (çalışma izni ve dolayısıyla gelir edinme dahil), milliyetleri, temiz sabıka kayıtları gibi; yalnızca çok gerekli ve acil hizmetleri verirler; yada, nüfusun geneline uygulanmayan daha sıkı kuralları getirirler. Yabancıların diğer talep sahipleriyle aynı haklara sahip olduklarının resmen kabul edildiği yerlerde bile, ortam o denli düşmecedir ve bürokratik engelleri aşmak o kadar zordur ki, daha işin başında müracaat etmekten caydırılırlar. Daha ülkeye giriş yaparken, sosyal yardım ve desteğe ihtiyacı olduğunun saptanması bir kişiyi ülkeye kabul etmemek için yeterli neden sayılmaktadır.

Polis ve yargı kurumları. Bazı Avrupa ülkelerinde göçmenlerin veya azınlık mensuplarının, orantısız bir şekilde polis kontrolüne tabi tutuldukları ve bazen kolluk kuvvetleri tarafından ırkçı bir şekilde sözlü saldırıya uğradıkları, taciz edildikleri, hatta fiziksel olarak kötü muameleye uğradıkları bildirilmiştir. Bu insanların polis tarafından daha sıklıkla durdurulup aranmaları, eninde sonunda adalet sisteminin eline düşmeleri olasılığını arttırmaktadır. Avrupa'daki cezaevlerinin hemen hepsinde bu nitelikte insanlardan fazlaca mevcut. Yargı sisteminde ayrımcılık konusunda uzman olan ve Fransa Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi araştırma direktörü Sebastian Roche'a göre "ayrımcılık ve adalet sorunu, toplumumuzdaki temel siyasal sorunlardan biridir, ve bu konuya hala fazla önem verilmemekte". Roche'un ilaveten belirttiğine göre "şirketler ayrımcılık yapıyorsa o devleti suçlayamayız; ancak, adalet sistemi ve polis ayrımcılık yapıyorsa devleti suçlayabiliriz".¹³

İrkçilik ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu'nun ülke bazındaki raporları da açıkça gösteriyor ki, en azından bazı ülkelerde polis memurları, ırkçı saldırılara veya nefret dolu ifadelerle maruz kalanların şikayetlerini kayda geçmekte yeterince etkin değil. Şikayetleri çoğu zaman dikkate almıyor yada doğru ve düzgün bir şekilde tutanak hazırlamıyorlar. Diğer bazı vakalarda, toplumda görünürlüğü olan azınlık grubundan bir kişi ırkçı bir davranışa maruz kaldığı zaman şikayette bulunmak üzere polise başvurduğunda, kendisi zor durumda kalıyor, çünkü polis, ırkçı davranışta bulunduğu iddia olunan taraf hakkında soruşturma başlatmak yerine mağduru hırpalıyor. Üstelik, göçmenlere yada etnik azınlık grupları mensuplarına kötü davranmakla itham edilen polis memurları her zaman yargıya havale edilmiyor, edilseler bile bir sonuç çıkmıyor.

4. Fiilen hiçbir hakkı bulunmayan bir kesimin varlığı

Hemen hemen bütün Avrupa devletleri, kamuoyundan gelen baskılar sonucunda, göçleri kontrol etmek ve gelenleri belirli insan gruplarıyla sınırlamak için ellerinden geleni yapmışlardır. Açıkçası böyle bir hakları da vardır. Ancak, Avrupa'nın görece zenginliği ve sayısı giderek azalan yerli işgücü nedeniyle sürekli yeni istihdam olanakları yaratılmakta, bu da insanları daha fazla sayılar halinde bu ülkelere göç etmeye teşvik etmekte; sonuçta, kaçak göçmen sayısı artmakta, gelenler kontrollerden

13. *Washington Post* gazetesinde belirtilmiştir, 29 Nisan 2008.

kaçarak Avrupa’da, geçici yada kalıcı, oturma izni almaktalar. Bütün bunlar Avrupa’nın insan haklarını gözetmek ve hukukun üstünlüğünü sağlamak iddialarıyla uzlaştırılması zor bir durum yaratmakta. “Yasadışı”, “düzensiz” yada “belgesiz” göçmenler yarı gizli bir şekilde yaşamakta, bu da bu insanlar hakkında güvenilir bilgi edinilmesini zorlaştırmakta; ancak kesin olan şu ki, sayıları bir hayli fazla. AB Komisyonu’nun tahminlerinden elde edilebilecek bazı ipuçlarına göre, 2005 ve 2007 yılları arasında 1,4 milyon kişi AB ülkelerinde kaçak olarak bulundukları için gözaltına alınmış, yaklaşık 760 000 kişi sınır dışı edilmiştir. (AB dışındaki ülkelere ilişkin çok az veri bulunmakta, ancak en azından birkaç ülkedeki rakamlar hemen hemen bunlara yakın.) Yakalananların, toplam yasadışı göçmenlerin yalnızca bir bölümü olduğunu varsayarsak, açıkça milyonlarca kişilik bir nüfustan söz ediyoruz demektir.

Açık olan başka bir şey de, bu nüfus yalnızca medeni ve siyasal haklardan değil, gerçek hayatta en temel insani haklardan bile mahrumdur. Aslında bu insanlar kelimenin tam anlamıyla “hukuksuz”dur: hukuk onları yakalamak ve sınırdışı etmekle tehdit ettiği için onlar da hukukun himayesini talep edememektedir. Bu gerçekliğin de onları işverenler açısından çoğu zaman daha cazip kıldığı ortadadır: kaynakların kısıtlı oluşu ve çarelerin tükenmesi ile, verilen para az yada koşullar güvensiz, sağlıksız veya aşağılayıcı olsa da, bulabildikleri işi ne olursa olsun kabul etmekten başka seçenekleri yoktur. Kısacası, her türlü sömürüye açık durumdadırlar. Ve aynı zamanda, “yasadışı” statülerinden dolayı toplumda diğer göçmenlerden daha da fazla istenmeyen kimseler haline gelirler - ama ortak yanlarından dolayı bu durum diğer göçmenlerin durumuna da gölge düşürür.

Bu nedenle, kaçak göçmenler diğer göçmenlere benzer şekilde ancak çok daha büyük oranda, en tehlikeli, zor ve pis işleri yaparlar. Çoğunlukla çiftliklerde, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde, hizmet sektöründe (restoran, otel, temizlik işleri gibi) ve çok sayıda kaçak kadın göçmenin yaptığı gibi seks sektöründe çalışmaktalar.

Kaçak göçmenlerin doğan çocukları çoğu zaman nüfusa kaydedilmez; bu çocuklar sonuçta doğuştan kaçaktırlar. Sağlık hizmetlerinde ve eğitimden yoksun olarak yaşamaya devam etmektedirler. Sokaklarda geceleme zorunda kalanların sayısı giderek artmaktadır. Özellikle de, kaçakçılık ve insan ticareti ile uğraşan, modern kölelik uygulayan suç çetelerinin istismarına açık hale gelmektedirler.

Kadın göçmen işçiler marjinalleştirilme, işlerini kaybetme ve ekonomik ve sosyal haklardan mahrum bırakılma gibi ilave tehditlerle karşı karşıyalar. Pek çok sanayi kolu eşit çalışmaya eşit ücret ödememekte, yasalar kadınları korumamaktadır. Eldeki bilgilere göre, kaçak kadınların şiddete maruz kaldığı pek çok vakaya rastlanmakta ve kadınlar, iğrenç bir suç olan insan ticaretinin başlıca mağdurları konumundadır.

Tam olarak kaçak sayılmadıkları halde – OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) ülkelerinde nüfusu 355 000’e varan, Akdenize kıyısı olan ülkelerde sayıları daha da artan – sığınmacılar, pek çok açıdan benzer bir konumdadır ve çoğu benzer tehlike ile karşı karşıyalar. Medyanın da körüklemesi sayesinde kamuoyu, bu insanların göç kontrollerinden kaçmak amacıyla iltica etmek istediklerini düşünmekte. Bu çoğu için geçerli olabilir; ancak, herkesin kişisel koşulları diğerlerinden çok farklı olabilir ve “sadece” siyasal mülteci olanlarla “sadece” ekonomik göçmen olanlar arasında geniş bir geçişli alan bulunur. Gerçek siyasal mültecilerin kendi serüvenleri

hakkında kesin kanıtlar sunabilmeleri pek çok nedenle her zaman mümkün olmasa da, ne yazık ki, Avrupa devletlerinde sığınmacılara, suçsuz oldukları kanıtlanıncaya kadar (“sahte” sığınma talebinde bulundukları nedeniyle) suçlu muamelesi yapma ve aksini kanıtlama yükümlülüğünü de bu kimselere yükleme eğilimi ağır basmakta.

Taleplerinin incelenmesi esnasında pek çok sığınmacı gözaltında tutuluyor ve “serbest” kaldıklarında bile çoğunun çalışmasına izin çıkmadığı gibi, asgari düzeyde sosyal güvenceden, o da sağlanırsa, yararlanıyorlar – bu da yine büyük çapta, bu kişileri “otlakçı” olarak görmeye koşullanmış kamuoyu doğrultusunda yapılıyor. Bütün bunlar sığınmacıları kaçak göçmenlerle aynı konuma yerleştiriyor. Geçimlerini yasal yollardan sağlamaları fiilen engellenen bu insanlar, yasal olmayan yolları denemek ve seçmek zorunda kalıyorlar; ve herhangi bir şikayette bulunduklarında, kendi ülkelerine dönmekte “özgür” oldukları cevabıyla karşılaşabiliyorlar – bu cevap, o esnada incelenme aşamasında olan iltica talepleri hakkında fiilen önceden verilmiş hüküm niteliğindedir. Görüldüğü gibi sığınmacılara da çok sınırlı bir yasal koruma sağlanıyor; onlar da kaçak göçmenlerle aynı suistismallere maruzlar. Her iki konumda da, gözaltına alınmalarından başka bir seçenek bulunmaması ve ülkeye yasadışı yollardan giren herkesi, hamile kadınlar ve küçük çocuğu olan aileler dahil, gözaltına alma eğilimi, bu durumu, yürürlükte olduğu beyan edilen Avrupa prensipleriyle daha da uzlaşmaz hale getirmektedir.

İltica talepleri olumlu sonuçlananlar yada “geçici oturma izni” verilenler bile, “kendi istekleriyle” gitmedikleri takdirde sınırdışı edilecekleri korkusuyla çoğu kez kendilerini ülkeyi terketmek zorunda hissederler; buna neden, evsahibi ülkenin, anavatanlarından kaçmalarına neden olan koşulların sona erdiğine hükmetmesidir. Bu tür hükümler çoğu zaman tartışmalıdır; sağlam gerekçelere dayansa bile sonuçları çok gayriinsani olabilir; evsahibi ülkede büyümekte olan çocuklar, pek de tanımadıkları bir “anavatan”a gönderilme durumuyla karşı karşıya kalırlar.

Milliyetçiliğe, Irkçılığa, Faşizme karşı ve Göçmenler ile Mültecilerin Desteklenmesi Avrupa Ağı (United), Avrupa ülkeleri sınırlarında veya gözaltı kamplarında sınırdışı edilmeyi beklerken hayatını kaybedenlerin listesini düzenli olarak yayımlar. 1993 yılından günümüze kadar, örgütlü çeşitli kuruluşların yardımıyla, bu tür 11 000 ölüm belgelenmiştir. Bu ölümlerin bir kısmı, hiç şüphesiz, doğal ölümlerdir ve hepsinden de Avrupalı yetkililer sorumlu tutulamaz. Yine de, bu şanssız insanların, en azından bir kısmının, Avrupa’da açık seçik, tutarlı ve insani bir göç politikasının eksikliği nedeniyle; bazısının ise varolan ulusal politikaların müthiş bir vurdumduymazlıkla uygulanması sonucunda mağdur olduklarını görmemek mümkün değil. Örneğin, denizde boğularak hayatını kaybedenlerin içinde bulundukları ve deniz yolculuğuna elverişsiz teknelere, uluslararası insani yasalar gereğince, zamanında yardım gönderilebilseydi, bu insanların çoğu kurtarılabilirdi. Ölümlerin çoğunda, terk edilen ülkelerin de sorumluluğu paylaşması gerekir; bu ülkeler bu insanları engellemek için daha sıkı önlemler alabilirlerdi ve almalıydılar.

5. Paralel toplumlar

Geçmişte, Avrupa şehirlerinde Yahudilerin yaşadığı mahalleler için kullanılmış olan “getto” terimi bugün etnik, dini, milli yada başka toplulukların yaşadığı dar kentsel

bölgeleri anlatmak için kullanılmakta; yerel nüfusun büyük çoğunluğunu meydana getiren bu topluluklar ulusal düzeyde azınlıkları oluşturmakta.

Bu tür nüfus yoğunlaşmalarının mutlaka yada istisnasız biçimde, sağlıklı olduğu söylenemez. Bunlar geçmişte de pek çok toplumda alışılmış oluşumlardı; ve göçmen grupların evsahibi konumundaki ülkeye zaman içinde entegrasyonu açısından yararlı bir aşama oluşturmuşlardır.

Ne var ki, bir mahalle sosyal ve ekonomik dışlanma (yada kendi kendini dışlama) sonucunda şehirden büyük ölçüde tecrit edildiği zaman, “getto” terimi çoğu kez aşağılayıcı bir anlamda kullanılmakta. Tipik gettolar, kötü koşulların hüküm sürdüğü, işsizlik ile çocuk suçlu oranı yüksek, şehir içi mahallelerdir. Şöyle de denebilir, içlerinde yaşayanların kendi yağlarında kavruldukları, ülkenin anadilini pek konuşamadıkları; “yerli” halktan kimselerin girmeye kalkıştıkları takdirde pek hoş karşılanmadığı ve kendilerini güvensiz hissettikleri; okullardaki sınıflarda yalnızca azınlıklara mensup çocukların bulunduğu ve bu çocukların ülkenin dilini akıcı bir şekilde öğrenip bu dilde okuyup yazmalarını sağlayacak maddi kaynaklardan yoksun bölgelerdir. Bu şablon, batı Avrupa şehirlerinde sık görülmeye başlanmıştır. Bu durum ise, göçmenler ve azınlıklar hakkında pek çok Avrupalının dile getirdiği korkuyu ve kızgınlığı daha da arttırmaktadır.

Kızgınlık ve düşmanlığı besleyen bir başka unsur da, bu toplulukların tecrit edilmeyi kendi istekleriyle seçtikleri ve toplumun geri kalanıyla teması en aza indirerek ve hatta şehirde giderek daha da “kümeleşerek”, “paralel” bir toplumda yaşamayı özellikle istedikleri kanaatidir – öte yandan, söz konusu topluluklarda yaşayan bazı kimseler, evsahibi toplumun kendilerini reddettiğini ve tecrit ettiğini düşünmektedir.

Gerçekte, gettolar ve paralel toplumlar, her zaman değil ama bazen bir arada bulunabilen iki ayrı olgudur. Çoğu zaman getto tek ırka dayanmaz, içiçe yaşayan ve çoğu da aralarında husumet bulunan farklı azınlık mensuplarından oluşur. Aynı şekilde, paralel toplumlar bazen coğrafi olarak yayılmış olabilir, daha geniş bir toplum kesimiyle içiçe ancak gerçek sosyal teması en aza indirerek yaşayabilirler.

Paralel toplumlar oluşması çeşitli tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Birincisi, sosyal ve ekonomik yoksunluk, huzursuzluğa ve kargaşaya yol açabilir; bunun nedeni de her zaman kültürel yada dini mağduriyetler değildir. İkincisi, açık bir toplumun içindeki kapalı bir toplulukta yetişen daha iyi eğitilmiş yeni orta sınıf, daha üst sosyal katmanlara doğru yükselme imkanı olmadığından hınçlanabilir ve bir tür “kültürel şizofreni”ye kapılabilir. Bu grubun mensupları radikalleşmeye yatkındır. Üçüncüsü, kapalı olma özelliklerinden dolayı paralel toplumlar, suç faaliyetleri için ve bazı durumlarda terör örgütleri için bir paravan oluşturabilir (bakınız, bir sonraki bölüm).

Açıkça görülüyor ki, böyle bir tecrit, tecrit edilen toplulukla onu çevreleyen geniş toplumun birbirlerine yabancılaşmalarına katkıda bulunmakta, ve, “birlikte yaşama” anlayışına hiç uymamaktadır. Bu olgu, planlı “çok kültürlülük” politikalarının sonucu olsun olmasın, bütün ciddi entegrasyon politikaları bunu yenmeyi hedeflemelidir.

6. Aşırı İslami akımlar

İslamiyet Avrupa’da yıllardan beri vardır; buna rağmen ABD’deki 11 Eylül terör saldırıları, sonrasında Avrupa’da yer alan benzer önemli saldırılar (Mart 2004’te Madrid’te; Temmuz 2005’te Londra’da; bir dizi halinde Moskova’da, en son olarak da Şubat 2011’de Domodedovo havaalanında yer alan saldırılar) terörizmin bizzat İslamiyetin bir özelliği olarak algılanmasına yol açmıştır. Hatta bazen “bütün Müslümanlar terörist değildir ama bütün teröristler Müslümandır” gibi iddialarda bulunmaktadır.

Resmi istatistikler ise başka gerçeklere işaret etmekte. 2009 tarihli bir Europol raporunda, 2008 yılında AB ülkelerinde yalnızca bir tane İslami terör saldırısı olduğu halde, “İslami terör dünya çapında hala en büyük tehdit olarak görülmekte. Dinden ziyade ayrılıkçılık, AB’de yer alan çoğu saldırının görünürdeki nedeni olmaya devam ediyor” şeklinde bir sonuca varılmış; aynı raporda bir yıl sonra 2009’da, Müslüman teröristler AB üye ülkelerini gelişigüzel terör saldırılarıyla ve ayırım yapmaksızın toplu ölümlerle tehdit ettikleri halde, “İslami teröre dayanarak yapılan tutuklamalar (110) 2008 yılına göre yüzde 41 azalmış, 2006’dan beri görülen düşme eğilimi sürmüştür”¹⁴ deniliyor.

Bununla birlikte, terörizmin sonuçları sadece yapılan saldırı sayısı ile ölçülemez; daha çok, neden olduğu ölüm sayısı ve her şeyden çok, terörün toplumu sarsmada ne derece başarılı olduğu ile ölçülür; toplumu, korku ortamı yaratarak ve – eğer mümkünse - saldırıyı yapan grubun, ideolojilerine destek kazanmayı ve aralarından faaliyetlerinde kendileri için çalışacak yeni elemanlar edinmeyi ümit ettikleri kesimi radikalleştirmeye ve genişletmeye yarayacak tepkiler uyandırarak sarsarlar – İslami terör için bu, Avrupa’da yabancılaşmış olan Müslümanlar, İslam dünyasında ise Batı’ya öfke duyan kesimdir. Bu kriterlere göre değerlendirildiğinde İslami terör günümüz Avrupa’sında açıkça en etkili ve en büyük tehlikedir. Geçtiğimiz on yılın başlarında yapılmış olan birkaç saldırının neden olduğu çok sayıda can kaybı ve olası saldırılara karşı hem El Kaide gibi İslami grupların hem de ABD ve Avrupalı yetkilerin tekrarladığı – ve hepsi de kapsamlı olarak medyada yer alıp tartışılan ve İslam-karşıtı propagandacılar tarafından da yorumlanan – uyarılar, toplumu, radikal ve militan İslamiyeti güvenliği tehdit eden başlıca unsur olarak görmeye sevk etmiştir. Böylece, İslami aşırı akımların varlığı – yalnızca terörist tertipler yada şiddetin açıkça savunulması değil, batı değerlerini lanetleyen yada (çoğu zaman, tam karşılığı olmasa da, “kutsal savaş” olarak tercüme edilen) “cihat” çağırısında bulunan gruplar ve hatipler de – Avrupa’da Müslümanların ve Müslüman olmayanların barış içinde birlikte yaşayabilmeleri açısından, sırf Müslüman olmayan kesimde Müslümanlara karşı duyulan korku ve kızgınlığı perçinlediği ve haklı çıkardığı için bile, ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

7. Demokratik özgürlüklerin kaybedilmesi

Kontrolsüz göç akınları altında “ezilecekleri” ve/veya İslami teröristlerce katledilecekleri kabusuyla yaşayan Avrupalılar, devletlerinden kendilerini

14. Europol, TE-SAT 2010, AB’de Terörizm Durumu ve Eğilimleri Raporu, 2010.

korumalarını beklemektedir; siyasal liderler ise bu iki cepheden birinde yenilgiye uğradıkları takdirde yeniden seçilme şanslarını kaybetmekten korkmaktadırlar. Böylece bu sürekli baskı altındaki devletler, göç üzerindeki kontrolleri sıkılaştırmakta ve terörist olma ihtimali mevcut yada terörist olduğundan şüphe duyulan kimseleri çok yakın takibe almaktalar. Çoğu zaman, güvenlik ve medeni özgürlükler arasında birinden vazgeçme, biri yerine diğerini seçme gibi, doğrudan bir değiş tokuş dengesi olduğu varsayılır ve hükümetler güvenliği temin etmek için kendilerini özgürlükleri kısıtlamak zorunda hissederler. Ancak böyle bir değiş tokuş çok tartışmalıdır: medeni özgürlükler demokrasinin vazgeçilmez önkoşuludur; ve güvenliği sağlamanın da amacı vatandaşların istedikleri gibi yaşayabilme özgürlüğünü korumaktır. Ve zaman zaman çoğunluğu küçük ve saldırgan bir azınlığın eylemlerinden korumak gerekse de, azınlıklara ait kimseler de kendilerini özgür ve güvende hissetmezlerse bu grup içinde şiddete başvurmaya gönüllü olanların sayısı artabilir. Bu nedenle, devlet gereğinden fazla tepki gösterdiği ve aşırı denetlemeler yaptığı takdirde, Avrupa demokrasilerimizin sağlığı ve gücü açısından ciddi tehlikeler yaratacağı düşüncesindeyiz.

Göçleri sınırlamak için mücadele eden pek çok Avrupa ülkesi, sığınmacıları ve “yasadışı” göçmenleri çoğu zaman herhangi bir şeyle suçlamadan ve bazen çok sağlıksız koşullarda ve aşırı kalabalık yerlerde giderek daha uzun süreler gözaltında tutmaya başlamıştır. Bu durum Avrupa Konseyi’nin İşkenceyi ve Gayri İnsani ya da Aşağılayıcı Ceza ve Muamelenin Önlenmesi Komitesi’nin (CPT) en az bir vakada dikkatini çekmiş, Komite bu koşulların “insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele bile sayılabileceği” tespitinde bulunmuştur. Hükümetler ve yerel yönetimler kaçak göçmenlerin işgal ederek barındığı kampları buldozerlerle yıkmışlar, kaçamayanları da tutuklamışlar; ülkelerine usullere aykırı giriş yapanlara suçlu muamelesi yapmış ve “suçluları” yakalamak üzere sivil vatandaşları görevlendirmişler; kaçak göçmenlere ev kiralayan evsahiplerine uzun hapis cezaları vermişler; mültecilik statüsü belirlemek için “hızlandırılmış prosedürler” uygulamaya koymuşlar, böylece Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki insan haklarının usule ilişkin çeşitli teminatlarını ihlal etmişlerdir.

Daha da kötüsü olan, terörü önlemek adına alınan bazı tedbirlerdir. Avrupa Konseyi Medya ve Yeni İletişim Hizmetleri 1. Bakanlar Konferansında (İzlanda’da Reykjavik’te, 28-29 Mayıs 2009’da düzenlenmiştir), biraz gecikmeli de olsa, üye devletler “teröre karşı alınan tedbirlerin ifade ve bilgi edinme özgürlükleri açısından sonuçlarının Avrupa Konseyi standartlarına uygunluğunu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihat hukukunu özellikle göz önüne alarak sağlamak üzere ulusal mevzuatlarını ve/veya uygulamalarını düzenli aralıklarla gözden geçirmeye” karar vermişlerdir. İfade özgürlüğü, bu tür tedbirlerden etkilenen tek özgürlük değildir. Terör eylemi hazırlığında olduğundan şüphe edilen vatandaşların bir suçlama olmaksızın gözaltında tutuldukları süre, pek çok ülkede giderek uzamaktadır; ve polisin bu şüphelileri gözetim altında tutma, evlerine girme ve başka yollardan özel hayatlarına müdahale etme hakları sürekli genişletilmektedir.

Üstelik, çoğu Avrupa ülkesi, başka ülkelerin güvenlik güçleri tarafından yapılan operasyonlara fazlasıyla hoşgörü göstermiştir. Yurttaşlar sırf terörist olabilecekleri şüphesiyle ve uluslararası hukuk hiçe sayılarak kaçırılmış, yeri belirsiz cezaevlerinde keyfi olarak tutulmuş ve işkence görebilme ihtimalleri olan başka yargı bölgelerine nakledilmişlerdir. 11 Eylül saldırılarından sonra ABD yönetimi tarafından oluşturulan

“önemli tutuklular” (HVD) programı hakkında Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinin yürüttüğü iki soruşturma, Amerikan Merkezi Haberalma Örgütüne örülen global bir “örümcek ağı”nı ortaya çıkarmıştır. Sözde “olağanüstü icraatlar” programı, çok sayıda ciddi insan hakları ihlalleriyle sonuçlanmıştır. Bu programın işlerlik kazanabilmesi ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine bağlı oldukları halde bu konuda işbirliği yapan belirli Avrupa Konseyi üyesi devletler sayesinde mümkün olmuştur.

8. “Din özgürlüğü” ile ifade özgürlüğü arasındaki muhtemel çatışma

Son olarak, özgürlükler açısından – özellikle de ifade özgürlüğü açısından - diğer bir tehdit de, kendi dini inançlarına yada bağlı oldukları sembollere saygı gösterilmesi adına ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını talep eden grupların hassasiyetleridir. Bu konu ilk olarak 1989’da “Rüşdi vakası” sırasında önemli bir sorun olarak ortaya çıkmış; aralarında Ayetullah Humeyni’nin fetvasını desteklemeyenler, konuya ilişkin ölüm tehditlerini veya şiddeti onaylamayanların da bulunduğu çok sayıda Müslüman, Salman Rüşdi’nin Şeytan Ayetleri adlı romanının yasaklanmasını yada sansürlenmesini talep etmişlerdir; adı geçen romanın bir yerinde, bir karakterin gördüğü rüyada Hazreti Muhammed’in eşleri fahişe olarak gösterilmektedir. (bazı ülkelerde, Hristiyanlık hakkında kötü konuşmayı yasaklayan yasaların, sık uygulanmasa da hala kanunlarda yer alıyor olması, itiraz edenlerin durumunu güçlendirmiştir.) Protestolardaki önemli bir faktör de, kısıtlı haklara sahip bir azınlığın mensuplarının, çoğunluğun kendilerini ve dinlerini gözle görülür biçimde aşağılaması karşısında duydukları amansız hınçtır. Bu durum sonucunda en az bir ülkede, “dini nefreti tahrik” le ilgili yasalara ilaveler yapılması için öneriler verilmiş, ancak bu ilaveler genelde ifade özgürlüğüne karşı bir tecavüz olarak görülmüştür.

Aynı sorun 2005-06 yıllarında da, daha da şiddetli olarak gündeme gelmiştir; Danimarka’da bir gazete bizzat Peygamberi saygısızca temsil eden karikatürler yayınlamıştır. Bu vakada bu yayının kasten tahrik unsuru içerdiği şüphesizdir. Söz konusu gazetenin sorumsuzca davrandığı herkesce, medya profesyonelleri tarafından bile, kabul edilmiştir. Ancak aynı zamanda, medyayı aşar bir şekilde, başka güçlü bir görüş de ortaya çıkmıştır; bu görüş, eğer ifade özgürlüğünün bir anlamı olacaksa, diğer kimselerin itiraz edebileceği şeyleri de söyleyebilme ve yapabilme hakkını kapsamaması gerektiği ve ifade özgürlüğünün, sadece, açık bir biçimde ve tarafsız bir tutumla gerekli olduğu belirlenen durumlarda, başkalarının haklarını korumak amacıyla sınırlanabileceğidir. Müslümanlar ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ifade özgürlüğüne ilişkin 10. Maddesinin, “düşünce, vicdan ve din özgürlüğü” hakkındaki 9. Maddesini izlediğine dikkat çekmiş; ancak bu argüman müslüman olmayan çoğu kesimler arasında pek taraftar bulmamış, hatta Müslümanların tamaminca da desteklenmemiştir; zira herhangi bir kimsenin, karikatür yayınlamak suretiyle, 9. Maddenin ifadesiyle “bir insanın ibadet, öğretim, dinini uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını ortaya koymasını” nasıl engelleyeceğini anlamak biraz zordur. (Din özgürlüğünden söz eden aynı kimselerin çoğunun, din yada inanç *değiştirmeye* karşı olduklarına da dikkat çekilmiştir; 9. Maddeye göre din değiştirme, din özgürlüğüne dahildir.)

Bazı Avrupalı elitlerin, önemli bir azınlığın daha fazla yabancılaşmasını önlemeye çalışmaları veya şiddet eylemlerinin körükleneceği korkusu, temel özgürlüklerden olan ifade özgürlüğünün yıpratılmasına yol açabilir. Bunların sonucu olarak, ifade özgürlüğü ile din özgürlüğü arasında var olduğu iddia edilen çelişki ve ifade özgürlüğünün sınırlarının nasıl ve tam olarak nerede çizilmesi gerektiği üzerinde bir uzlaşmaya varılamamış olması, Avrupa'nın üzerinde en çok titrediği bazı değerleri için tehdit oluşturmaktadır.

B. Bu risklerin ardında ne yatıyor?

1. Güvensizlik

Tarafsız bakıldığında günümüzde Avrupa, barındırdığı bütün zıtlıklara ve çelişkilere rağmen, dünya üzerinde yaşanacak en güvenli, özgür, sağlıklı, en zengin, rahat ve insani yerlerden biridir. Yine de pek çok Avrupalı böyle hissetmemekte – yada hissediyorlarsa da, Docteur Knock ile aynı fikirdeler: “La santé est un état précaire qui ne présage rien de bon.” (Sağlık nazik bir durumdur, ancak daha kötüye gidebilir.) Avrupa'nın zenginliği hiç de adil bir dağılım göstermez; çoğu Avrupalı kendilerinden daha iyi durumda olanları kıskanır ve kızarlar, daha alt düzeydekilerden ise tedirgin olurlar. Çoğunluğu olmasa da pek çok Avrupalı global ekonomik krizden etkilenmiştir. Bazısı işinden olmuş, daha fazla insan da, hükümetlerin kamu maliyesinde dengeyi yeniden sağlamak üzere kamu harcamalarında ve hizmetlerinde yaptıkları kesintilerden etkilenmiştir. 2010 yılı sonunda bazı ülkelerde (özellikle Almanya'da) görülen iyileşme işaretlerine rağmen Avrupa'nın bütünü itibariyle işsizlik oranı hala yüzde 10 düzeyindedir – son 12 yılın en yüksek rakamı.

Avrupalılar, dünyanın egemenlik sıralamasındaki yerlerinin gerilemekte olduğunun pekala farkındalar – çünkü siyasetçiler, ekonomi uzmanları ve medya onlara bunu sürekli söylemekte; özellikle Doğu ve Güney Asya'da gelişmekte olan ülkeler kriz sonrasında, sanayileşmiş ülkelere daha hızlı toparlanmakta, ihracat pazarlarında başarıyla rekabet etmekte ve Avrupa'daki fabrikalarını kapatırken “global güney”de yenilerini açan işverenlerin yatırımlarını cezbetmekteler. Avrupalılar toplumlarının yaşlandığını ve eğitim sistemlerinin dünya piyasasında rekabet gücünü giderek kaybettiğini biliyorlar. Bugün sahip oldukları hayat tarzını sürdürmenin, yenilenebilir kaynaklar kullanmadıkları için ve felakete neden olabilecek iklim değişiklikleriyle karşı karşıya olmaları nedeniyle, belki de imkansız olduğunun farkındalar; ve bunu dünyanın başka yerlerinde yaşayan insanlardan daha fazla hissediyorlar.

Bu nedenle savunmaya geçmiş bir ruh hali içindeler – hızla değişen dünyadaki gelecekleri hakkında endişeleri var; zenginliklerini koruma konusunda kaygılılar; hızla globalleşen dünyada çocuklarının geleceğinden endişe duymaktalar; ve aralarında yaşayan ve kültürleri ve geleneklerine yabancı oldukları yeni komşularının, kendilerinin yaşam biçimlerini tehdit ettiğini düşünüyorlar.

2. Göçler

Ekonomik zorluklar ve güvensizlik, bireyler ve genel olarak gruplar arasındaki kıt kaynaklar konusundaki rekabeti kızıştırmakta; günümüzde Avrupa'nın pek çok bölgesinde bunun sorumlusu olarak özellikle "göçmenleri" suçlama eğilimi öne çıkmaktadır. (Bakınız, yukarıda "göçmenler"e ve sığınmacılara karşı tutumlardan söz edilen A.1.b bölümü) Dolayısıyla, A bölümünde tanımlanan olgunun nedenlerini belirlerken, Avrupa'daki göç gerçeğine ve toplumun buna göstermiş olduğu tepkilere bakmak önemlidir.

Avrupa ülkelerine ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerine yönelen göçler geçtiğimiz yirmi yıl içinde, birçok etmenin birleşmesiyle, hızla artmıştır; bu etmenler arasında şunlar yer alır: uluslararası ulaşımın kolaylaşmasıyla insan hareketliliğinde global bir artış olması; komünizmin çöküşü sonrasında pek çok doğu Avrupa ülkesinde ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar; ve güneydoğu Avrupa'da ve diğer bölgelerde gelişen derin çelişkiler ve istikrarsızlık. İlaveten, 2004 ve 2007 yıllarında 12 yeni ülkenin – çoğu eski komünist ülkeler - AB'ye kabulü, ekonomik entegrasyonu ve işgücü hareketliliğini hızlandırarak Avrupa içindeki göçlerde, esas olarak doğudan batıya, önemli sayıda artışa yol açmıştır.

Sonuç olarak, Avrupa'da ve Orta Asya'da yaşayan göçmen sayısı 2005'te 67,5 milyon iken 2010'da 72,6 milyona yükselmiştir. Bugün dünya üzerinde uluslararası bölgeler arasında göç eden her üç kişiden biri Avrupa'da yaşamakta, Avrupa'nın toplam nüfusunun yüzde 8,7'sini göçmenler oluşturmaktadır.

Göçmen nüfusundaki bu artıştan Avrupa'nın bütün bölgeleri 2005'ten beri nasibini almaktadır; ancak güney Avrupa en büyük paya sahiptir (yılda ortalama yüzde 5,2 artış gösteren 3,4 milyon göçmen).

Yeni gelen göçmenlerin çoğunun kentlere yerleşmeleri pek de şaşırtıcı değildir. Londra, Paris ve Moskova'da, her birinde, yerleşik nüfusun 1 milyondan fazlasını başka ülkelerde doğmuş olanlar oluşturmakta. Dünya üzerinde, 100 000 ila 1 milyon yabancı ülke doğumlu nüfusa sahip 85 şehirden 30'u Avrupa'dadır. Amsterdam, Brüksel, Frankfurt ve Londra'da, yabancı ülke doğumlular toplam nüfusun dörtte birinden fazladır. Ancak bu olgu küçük kasabaları hatta kırsal bölgeleri de etkilemektedir çünkü milli hükümetler küçük kasabaların mültecilere ve sığınmacılara konut sağlamalarında da ısrarcı olmaktadır.

İstihdamda yarattığı sonuçlar

Bazı akademik çalışmalara göre, göçler yerli nüfusun istihdamını çok az etkilemekte. Ancak, işverenlerin, "genellikle çalışmaya daha hevesli oldukları" için göçmenleri yerli işçilere tercih ettiği sektörlerde, göç, gençlerin istihdamını etkileyebilir. Bu durumda bazı kimseler "işverenlerin kazançlı çıkmasına rağmen, tek tek belirli işverenlerin çıkarına hizmet eden göçler ekonominin bütününün çıkarlarına her zaman uygun olmayabilir" sonucuna varmışlardır.¹⁵

On yıllardır göçmen işgücü akınına uğrayan İngiltere ve Almanya gibi bazı ülkelerde, ülke genelindeki nispeten yüksek işsizliğin yanısıra, kalifiye işçi gerektiren belirli

15. Lordlar Kamarası, 2008: 33.

sektörlerde ciddi işgücü eksikliği bulunmakta. Bu nedenle bazı kimseler, kalifiye işçilerin göçmen olarak gelmelerine ve bu açığı kapatmalarına izin verildiği takdirde yerli nüfusa *daha fazla* iş imkanı yaratılabileceğini savunmakta;¹⁶ olumsuz düşünen başka bazı kimselere göre ise “göçler nedeniyle ekonomi bir bütün olarak büyüdüğünden, göçlerin, henüz doldurulmamış iş pozisyonlarının önemli ölçüde doldurulması için etkili bir politika unsuru oluşturması beklenemez. Henüz doldurulmamış iş pozisyonlarının olması, bir dereceye kadar, sağlıklı bir emek piyasasının ve ekonominin işaretidir. Ancak doldurulmamış iş pozisyonlarının olması, büyük çaplı işgücü göçünün teşvik edilmesi için iyi bir neden değildir”.¹⁷

Göç gerçeğiyle daha yakın geçmişte karşılaşan diğer ülkelerde, emek piyasasında göçmenlerle yerli işçiler arasında daha büyük bir tamamlayıcılık mevcuttur. Örneğin, İspanya’da göçmenlerin çoğunluğu düşük vasıflı yada vasıfsız işçi gerektiren işlerde çalışmakta; böylece, yerli işçilerle pek rekabete girme durumları söz konusu değil. Vasıfsız işçiler yerli işçilerin yüzde 15’ini, göçmen işçilerin de yüzde 37’sini oluşturmakta – göçmen kadın işçilerde bu sayı yüzde 42’ye yükseliyor. Açıkça görülüyor ki, göçmen işçiler ağırlıklı olarak vasıfsız yada düşük vasıflı işlerde çalışmakta. 2001 ve 2006 yılları arasında hizmet sektöründeki yabancı işçi sayısında bariz bir artış olmuştur; ancak, aynı zamanda bu sektör, yerli İspanyollar arasında istihdamın en çok arttığı alan olmuştur.

Genel olarak belirtmek gerekirse, göçlerin yerli halkın ücretlerini ve iş imkanlarını nasıl etkilediği hakkında yapılan araştırmalar ortaya çok farklı ve bazen de akıl karıştıran sonuçlar koymakta; ama genel olarak bakılırsa vardıkları sonuçlar, göçlerin etkilerinin pek de fazla olmadığı düşüncesini desteklemekte.

16. “Emek piyasası açısından göç politikasının başlıca hedefi, ulusal işçilere yeni iş fırsatları yaratabilmek için vasıflı göçmen işçilerin işe alınmasının sağlanmasıdır” (Süssmuth, 2001: 4).

17. Lordlar Kamarası, 2008: 34.

Suç oranları

Resmi istatistikler, bazı azınlıkların ve göçmenlerin yada göçmen ailelerden gelenlerin arasında (özellikle Romanlarda) suç oranının ortalamasının üzerinde olduğunu gösteriyor. Ancak bu istatistiki sayılara temkinli yaklaşmak gerekir. Pek çok Avrupa ülkesinin (belki de çoğunun) ceza hukuku sisteminde önyargılar ve ayrımcılığın izlerini bolca görmek mümkün. Göçmen yada azınlık mensubu olarak tanımlanabilen bir kişinin polis tarafından durdurulup aranması, tutuklanması, suçlanması ihtimali, “yerli” nüfustan olan birine göre daha yüksektir. Dolayısıyla, bu grupların suça daha yatkın olduklarına ilişkin yaygın kanaat, bir dereceye kadar, kendini doğrulayan bir kehanettir. Gerçeklik payı da içerir ama bu, insanların etnik kökenlerinden yada göçmen konumlarından *dolayı* suç işledikleri anlamına gelmez. Kaçak göçmenlerin ve bazı sığınmacıların çok az şansı vardır; sistem onları baştan itibaren fiilen “yasadışı” ilan etmiş ve kendilerini ve ailelerini geçindirebilecekleri hiçbir meşru imkan tanımamıştır. Diğer vakalarda kurulan önemli korelasyon, yüksek suç oranı ile yüksek çocuk işsizliği veya diğer ekonomik ve sosyal dışlanma göstergeleri arasındadır. Ekonomik açıdan mağdur kimseler, yoğun olarak kentlerin belirli mahallelerinde yaşarlar ve “getto”ları oluştururlar; çok sayıda “göçmen” yada etnik azınlık mensubunun yaşadığı bu yerler aynı zamanda yüksek işsizlik, düşük yaşam standartları, başarısız okullar ve sosyal hizmetler, kalabalık ve bakımsız konutlar – ve aynı zamanda, bilhassa çocuklar arasında, yüksek suç oranı - anlamına gelir. Toplumun çoğunluğunu oluşturan kesimden olanlar imkanları varsa bu bölgelerden taşınır, burada kalan nüfusun “etnik” karakteri ile genetik ve kültürel özelliklerinden dolayı suç işledikleri algısı böylece daha da pekiştirilmiş olur.

Avrupa’daki göçmenlerin şu andaki durumu ekonomik krizden dolayı daha da zorlaşmıştır. İnsanlar en çok iş bulmak amacıyla göç eder, ancak – belki de işverenler “son giren ilk çıkar” politikası uyguladıklarından – şu anda istihdamda yaşanan en büyük *düşüş* göçmen kesiminde, özellikle de krizin en çok etkilediği ülkelerde görülmektedir. Bu şekilde devam ettiği takdirde, uzun dönemde yeni vatanlarına entegre olmaları daha da güçleşecektir. Eski güzel günlerde ulusal ekonomiye önemli katkıları olan bu kişiler artık çoğu kez bir yük olarak görülmekte; yerli işçiler bu kimselerle az sayıdaki iş imkanları için rekabet etmek istememektedir (her ne kadar araştırmalar, böyle bir rekabetin yerel işçilerin istihdamını gerçekte çok az etkilediğini gösterse de). Bütün bunlar göçmenlere karşı önyargıları beslemekte ve sonuç olarak onlara karşı ayrımcılığın artmasına yol açmaktadır.

Son olarak, göçmenlere ve göçmen ailesinden gelenlere karşı kamuoyundaki düşmanca tutum, bizi bu insanların haklarını tartışmaya yönlendirmektedir. Göçmenler – ve tabii, daha da fazla olarak, geldikleri ülkede doğan çocukları – ulusal ekonomiye katkıda bulunmaları nedeniyle, işsiz kaldıklarında yada başka ekonomik zorluklarla karşılaştıklarında, doğal olarak, bu ülkede yaşayan başka kimselerle ve vatandaşlarla aynı adil muameleye, sosyal hizmetlere ve dayanışmaya hakları olduğunu düşünürler. Yine de her ülkedeki “yerli” çoğunluk, bilinçli yada bilinçsiz olarak, yabancı kökenli kimselere sosyal haklar tanınmasını istemez yada en azından bu haklara erişimlerini kısıtlamak isterler; içgüdüsel olarak ilk önce “kendi insanı”nın ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğine inanırlar. İşte bu nedenle “yeni gelenlerin”

taleplerine tepki gösterir, onları “vergi ödeyenden otlamakla” yada “yerli halkın sırtından geçinmekle”, ve/veya evsahibi ülkeye tam sadakat göstermemekle suçlar ve bunun için kendi sahip oldukları haklara layık olmadıklarını söylerler.

3. Medyada azınlıklara ilişkin olarak yer alan çarpıtılmış imaj ve zarar verici klişeler

Büyük çapta göçler olması ve bunun ekonomik ve fiziksel güvensizlik duygularıyla birleşmesi, göçmenlere ve göçmen ailelerden gelenlere karşı belirli bir önyargı oluşması için, hiç şüphesiz, başlı başına yeterli bir nedendir; bunun yanı sıra, daha eskilerden beri ırkçılığın hedefi olan Yahudiler ve Romanlar gibi topluluklar vardır. Yine de kitle iletişim araçlarının aktif aracılığı olmasaydı Avrupa’da bu sorun mevcut boyutlara varamazdı. Pek çok iletişim aracı, Avrupa’nın farklı bölgelerinde, göçmenleri ve azınlıkları kötülüğün kaynağı olarak gösterme görevini üstlenmiştir; hem bu insanlar hakkında toplum genelindeki duyulan endişeleri ve dolaşan efsaneleri rapor etmekte hem de, suç ve hizmet suistimalleri hakkındaki gerçek yada iddia edilen “skandalları” öne çıkarıp bizzat kendileri haber haline getirmekte; bir yandan da yetkilileri bu olayları örtbas etmekle ve ülkeye çok fazla yabancıнын girişine izin vermekle suçlamaktadırlar.

Yazılı ve görsel medya, sistemin göçmenler tarafından “sağıldığı” izlenimini güçlendirmek için çok çaba harcamışlar, bu amaçla, göçmenlerin devletten para yardımı almak için yaptıkları dolandırıcılık vakalarını sürekli haber yapmışlardır. İddia olunan bu dolandırıcılık olaylarına kısmen, oturma izinini ve para yardımını iş durumuna ve gelir düzeyine bağlayan ve giderek katılaştıran yasalar neden olmakta; ve, daha ciddi olmasa da benzer sahtekarlıklar yerel vatandaşlar tarafından da yapılmakta; ancak, bu gerçekler gözardı edildiğinde, bu tür suçlara odaklanan haberlerin hevesle üstüne atılmakta; bunun nedeni de bu haberlerin, göçmenlerin sosyal haklarında yapılan kısıtlamaları haklı çıkarmaya yardımcı olmalarından kaynaklanmakta. Bu hikayelerin merkezinde olan kişiler de çoğu zaman sığınmacılar.

Pek çok vakada medya, yabancı düşmanlığı güden veya muhafazakar partilerle resmi yada gayriresmi olarak işbirliği içinde görünmektedir; bu partiler seçmenlerin desteğini kazanmak amacıyla bu korkuları kullanmakta, muhaliflerinin “suç konusunda yumuşak” davrandıkları veya yeni göç dalgalarının “önünü açmak” niyetinde oldukları uyarılarını yapmaktadırlar.

Çeşitli çalışmalar¹⁸ gösteriyor ki: görünürlüğü olan “yabancılar”ın veya şüpheli azınlıkların fotoğrafları medyada, “yerli” halka benzeyenlerinkinden daha fazla yer almakta; göçmenler veya azınlık mensupları tarafından “yerlilere” karşı işlenen suçlar medyanın ilgisini aynı etnik grup arasında işlenenlerden daha çok çekmekte; seçim öncesi dönemlerde, seçim sonrasında daha fazla sayıda suç olayı haber yapılmakta (resmi rakamlar suç oranının düştüğünü gösterse bile); ve Avrupa halkı, suç konusundaki korkularıyla göç hakkındaki kaygılarını ilişkilendirmeye seçim yıllarında daha yatkın – bu da siyasal söylemlerin ve medyada yer alanların, halkın sosyal olgular hakkındaki algılarını şekillendirmede ne denli gücü olduğunun çarpıcı bir kanıtı.

18. Örneğin, Fitzgerald, Curtis ve Corliss (2009).

Böylece medya, toplumda başkaları hakkındaki imajın oluşmasında büyük sorumluluk taşır; buna göçmenler ve çocukları da dahildir. Medyanın bu sorumluluğu çoğu kez neden olumsuz yönde uyguladığı sorulabilir. Bunun birinci nedeni, özel ticari şirketlerin egemen olduğu medya piyasasının rekabetçi koşullarında gazetecilerin – özellikle, yüksek tiraja yada izlenme oranına sahip medyada çalışanların – mesleki eğitimlerini sürdürme, derinlemesine araştırma yapma yada bir konuya tam vakıf olabilmeye fırsatlarının azalması olabilir; ve “dengesi”, bağlamı yada dikkatli incelenmesi bir yana, doğruluğu bile şüpheli olan en sansasyonel hikayelere alan ve zaman ayırabilmek için kendilerini baskı altında hissetmektedirler.

İkinci olarak, hedefteki grupların ana akım medyaya erişimleri sınırlıdır, bu medyada yeteri kadar temsil edilmezler ve yine bu medya tarafından pek güvenilir addedilmezler. Reklam sektörü gibi medya da göçmenleri ve azınlıkları gözardı etme eğilimindedir; ve onları özellikle etkileyen sorunları haber konusu yapmak için yada genel olarak sorunlar hakkında onların görüşlerine yer vermek için pek çaba harcamazlar. Dolayısıyla gazeteciler, çoğu kez oldukça farkında olmadan, milyonlarca insanın “ulusal sohbet”nin dışında kalmasına yardımcı olurlar.

Yeni medya

Sorun, “geleneksel” medya – gazeteler ve radyo ve televizyon yayıncılığı - ile sınırlı değildir. Bu araçların başlıca bilgi, iletişim ve eğlence kaynağı olarak konumları, günümüzde giderek daha fazla insanın interneti kullanmasıyla değişmiştir. İnternetin denetlenmesi daha da zordur, ve ne yazık ki interneti kötüye kullananların sayısı artmakta, bu kişiler ırkçılığı veya yabancı düşmanlığını yaymak ve nefret duygularını körüklemek için interneti kullanmaktadır – o derece ki, internet nefret söylemlerini yayma ve korku yaratmada bir numaralı vasıta haline gelmiş durumdadır.¹⁹ İşin daha da kötüsü, yeni interaktif web 2.0 hizmeti, radikallerin kendi gündemlerini Facebook, MySpace, Twitter ve YouTube gibi çok kullanılan “sosyal medya” sitelerinde yaymak için blog’lar ve video-paylaşımları gibi yeni teknolojiler geliştirmelerine imkan tanımaktadır. 2010 “Dijital Nefret Raporu”na göre internet 2009’da yüzde 20 daha da çirkinleşmiş, sosyal paylaşım siteleri teröristler ve ırkçılar tarafından daha fazla kullanılmaya başlanmış ve çocukları hedef almıştır.²⁰ (Tabii, hem yeni hem de eski medyanın daha olumlu yönlerde kullanılmasının örnekleri de vardır. Bakınız, ikinci bölümdeki “Kitle iletişim araçları”.)

4. Liderlik eksikliği

Avrupa’nın 21. yüzyılın sorunları ve, kendi içindeki farklılıklar dahil olmak üzere güçlükleri karşısında, savunmacı ve yaratıcılıktan yoksun bir tavır takınmasının nedenlerinden biri de, Avrupa’nın kaderine ilişkin açık ve seçik bir vizyon ortaya koyarak özgüveni canlandıracak ve hedefe varılmasını için inandırıcı bir strateji oluşturacak liderlerin eksikliğidir – bu liderler ulusal düzeyde veya Avrupa kurumlarında olabilir, siyasi veya dini liderler olabilir, kanaat önderleri arasından yada sivil toplumdan olabilir. Lider eksikliği bir bakıma krizin bir belirtisi olabilir

19. International Network Against Cyber Hate (INACH) (Siber Nefrete Karşı Uluslararası Ağ), Kasım 2010, www.inach.net/INACH_report_2010.pdf.

20. Bakınız: www.foxnews.com/scitech/2010/03/15/terrorists-targeting-children-via-facebook-twitter/#.

ancak krize katkıda da bulunmakta; ve yanıltıcı basit sloganlarla kampanya yürüten popülist ve yabancı düşmanı partilere neden rağbet edildiğini de bir dereceye kadar açıklamakta. “Ana akım” siyasal partileri yöneten ve yüksek makamlara seçilenlerin çoğu, yanlış bir adım attıklarında muhaliflerin ve medyanın kendilerine saldırmak üzere tetikte beklediklerini bildikleri için, görevde kalabilmek için tek çarelerinin kamuoyunu yönlendirmekten çok onun peşinden gitmek olduğunu düşünüyorlar.

Bunun en açık örneği göç politikasını ele alış şekillerinde görülüyor. Avrupa’da hiçbir devlet başkanı yada hükümet yoktur ki içten içe, Avrupa’nın demografisi nedeniyle, çalışma yaşındaki nüfus, bakıma ihtiyacı olan nüfusa oranla sürekli düşüş gösterdiğinden, önümüzdeki on yıllar içinde kaçınılmaz olarak daha fazla göçmene ihtiyaç duyulacağına inanmasın; yada kendisine, ülkesindeki iş dünyasının önde gelenleri tarafından, vasıflı yabancı işçilere vize verilmemesi ile sanayinin kösteklendiği ve ekonomik iyileşmenin yavaşladığı söylenmemiş olsun. Elbette bütün bunları halka açıkça anlatabilmeli ve gerekli olan ve doğru bildikleri politikaları uygulamakta ısrar edebilmeli; toplumun gerçek ve meşru kaygılarına ikna edici cevaplar verebilmelidirler. Daha önce anlattığımız yabancı düşmanı popülizmle yüzleşme cesaretini göstermeli, bununla rekabet etmemelidir.

Tarih gösteriyor ki, ikinci yaklaşım, yani prensiplerin çıkarlar uğruna feda edilmesi uzun vadede, hatta kısa vadede de, pek başarı sağlamıyor. Belirli politikalar önlerine konduğunda seçmenler, bunların uygulanmasını, söz konusu politikaları inanarak benimseyenlere emanet etme eğiliminde oluyorlar.

İkinci bölüm - Tepki

A. Yol gösterici prensipler

Şuna inanıyoruz ki, özgür bir toplumda, ırkı, dini ve kültürü farklı olan insanlar barış içinde birlikte yaşayabilirler; bunun gerçekleşebilmesi için aşağıda ele aldığımız belirli temel prensiplere herkesin uymayı kabul etmesi gerekir.

1. Asgari olarak, hukuka uyulacağı konusunda bir mutabakat bulunmalı; ayrıca, hukukun ne olduğu ve nasıl değiştirilebileceğine dair ortak bir anlayış olmalıdır. İşte bu nedenle, Avrupa Konseyine üye bütün devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uymayı kabul etmiş olmaları ve her birinin vatandaşlarından ve ülkelerinde yaşayanlardan, yürürlükte bulundukları sürece ulusal yasalara uymalarını beklemeleri çok önemlidir.
2. Hiçbir kişi yada hiçbir grup, kültürel özelliklerine dayanarak bu yükümlülükten muaf tutulmayı bekleyemez. Ve hiçbir şahıs, mensubu olmayı kendi özgür iradesiyle seçmediği bir kültürel yada dini grubun üyesi olarak muamele göremez. Ancak bütün vatandaşların, yasaların oluşturulduğu sürece katılmaya hakları vardır; hem bireyler olarak hem de, dahil olmayı seçtikleri zaman, belirli grupların mensupları olarak.
3. Demokrasinin temel prensibi, kararlardan etkilenenlerin bu kararlarda söz sahibi olması gerektiğidir. Bir ülkenin topraklarında yaşayan herkes, bu ülkenin yasalarına uymak zorundadır; bu nedenle, yasaların yapılmasında mümkün olduğunca fazla insan söz sahibi olmalıdır. Dolayısıyla bütün devletler vatandaşların hak ve yükümlülüklerini, oy kullanma hakkı dahil, genişletmeye gayret etmelidirler. Bunu gerçekleştirmede bir adım olarak, vatandaşlık almamış olanlar da, kökenlerine bakılmaksızın, ikamet ettikleri şehir yada bölgedeki yerel seçimlerde oy kullanabilmelidir – kendi ülkesinden başka bir üye ülkede oturan Avrupa Birliği vatandaşları için bu zaten geçerlidir.
4. Vatandaşlığa hak kazanmak için medeni kriterler uygulanmalıdır; adayın kültürü, ırkı, dini yada menşe ülkesi değil, herkes için eşit bir şekilde bu kriterler göz önüne alınmalıdır.
5. Vatandaşlık hakkı tanındığında, bu hakkın beraberinde getirdiği haklar ve sorumluluklara eşit bir şekilde herkes sahip olmalıdır.
6. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin başlangıç bölümünde beyan edildiği gibi erkeklerin ve kadınların sahip olduğu eşit haklar, hele de demokratik bir ülkede, hiçbir şekilde inkar yada gözardı edilemez ve edilmemelidir. Grup kimliğine yada dini inanca saygı bahane edilerek, kız çocukların, erkek çocuklara tanınan her hangi bir eğitim şeklinden mahrum bırakılması, yada

yetişkin kadınların ev dışındaki toplumla normal etkileşimlerinin engellenmesi haklı gösterilemez.

7. Bütün insanlar – çoğunluk yada azınlık, vatandaş yada yabancı, yerleşik yada yerleşik olmayan – içinde bulundukları devletin kanunlarına tabidiler, ve devlet kanunları herkes için eşit bir şekilde uygulamalıdır. Bu, hukukun insanlara tek kültürlülüğü dayatmak üzere kullanılacağı anlamına gelmez. Genel bir prensip olarak, kanun, başkalarının özgürlüğünü yada güvenliğini tehlikeye atmadığı sürece bireyin seçme hakkını korumalıdır. Bütün diğer insanlar gibi göçmenlerden ve göçmen kökenlilerden de yasalara uymaları, bulundukları ülkenin dilini öğrenmeleri (birden fazla dilin konuşulduğu yerlerde, en azından bir dili öğrenmeleri) ve diğer vatandaşları için yararlı birşeyler yapmaları beklenir.
8. Ancak, inançları, kültürleri yada kimliklerinden vazgeçmeleri beklenmez. Ne Müslümanlığın ne de başka bir dinin, daha başından, Avrupa değerleriyle uzlaşmadığı varsayılmaz. Hepimiz birden fazla kimliğe sahibiz – içinde bulunduğumuz duruma göre farklı bir kimliğimiz öne çıkar. “Çok kimlikli” Amerikalılar –kendilerinin yada ailelerinin geldiği ülke yada bölgeye her şeye rağmen çok değer verip bu bağlarını kabul eden gururlu ve vatansever ABD vatandaşları – çok normal kabul edilmektedir. “Çok kimlikli Avrupalılar” neden olmasın?
9. Her devletin kendi vatandaşları kendi aralarında, ulusal anayasal süreçler yoluyla, demokratik bir toplumda birlikte yaşayabilmeleri için gerekli olan ortak kurallar ve değerlerin kapsamını kesin hatlarıyla belirlemeliler. Bunu yaparken mümkün olan en fazla sayıda insana, kendilerini hangi kimliğe yada kimliklere ait görüyor olurlarsa olsunlar, kendi kimliklerinden vazgeçmek yada başkasının kültürüne boyun eğmek zorunda kalmadan, tam birer vatandaş olarak kabul edildikleri hissettirilmelidir.
10. Zorlama en aza indirilmelidir. Hukukun gerektirdikleri ile, sadece iyi vatandaşlık için gerekli olanlar arasındaki ayrımı, ve yalnızca barış içinde yaşamak için gerekli olan değil, aynı zamanda birbirimizi zenginleştirerek “birlikte yaşamak” için gerekli olanlar arasındaki ayrımı iyi yapmalıyız. Hukuk, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi, temel hak ve özgürlükleri içerir; diğeri ise “karşılıklı saygı” gibi değerleri kapsar – bu çok önemlidir, ancak, insanların gönülllerinde ve akıllarında yer etmiş olmalıdır. Toplum içindeki davranışların da saygılı olunması gerektiğini herkes bilir, ancak bu tür davranışlar yasalarca talep edilen ve uygulanan bir hak haline getirilemez ve eğer getirilirse ters tepki yaratabilir. İnsanlar birbirlerine saygılı olmalıdır, ama bunu yapmamak da öznel bir tercihtir; açık ve seçik olarak tanımlanmış haklara zarar verme derecesine geldiğinde ise bu hakların ihlali objektif bir biçimde olarak tespit edilir. Kanıtlama zorunluluğu her zaman, yasal kısıtlamaları genişletme peşinde olup cezaya tabi yeni suçlar yaratarak başkalarının hak ve özgürlüklerine yeni sınırlar getirenlere ait olmalıdır.
11. İkna en üst düzeye çıkarılmalıdır. Avrupa’da halen pek çok iyi yasamız var, en başta da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gelmekte. Ulusal yada ulusal mevzuatın alt mevzuatında, Avrupa standartlarına uygunluk sağlamak

amacıyla, iyileştirmeyi gerektiren durumlar olabilir. Ancak, bizim görüşümüze göre daha acil olan, mevcut yasal standartların ve insan hakları standartlarının yürürlüğe sokulması ve uygulanmasıdır – ve tabii, pek çok vakada, bunun şu anda neden yerine getirilmediğinin sorulmasıdır. Bahaneler her zaman bulunacaktır. Sözleşmeleri uygulamayan üye devletler, örneğin, bunu yerine getirmek için yeterli kaynaklara sahip olmadıklarını yada özel ulusal koşullarının dikkate alınması gerektiğini öne süreceklerdir. Ancak sonuçta bu her zaman bir öncelik meselesidir. Yetkililer, doğruluğuna ve gerekliliğine kesin olarak inandıkları yasaları uygulamaya koyarlar; ve demokratik bir toplumda, yetkililerin bu konudaki görüşlerinin kamuoyu tarafından veya halkın kabul edeceğini tahmin ettikleri görüşlerden etkilenmesi kaçınılmazdır. Halkın büyük kısmı tarafından adaletsiz, aşırı yada mantıksız görülen yasaları uygulamak çoğu zaman imkansızdır. Dolayısıyla, ana akım kanaatler, doğruluğundan kuşku duyuyorsa, en iyi yasalar bile pek işe yaramaz. Bu nedenle, 21. yüzyıl Avrupa'sında daha iyi bir ortak yaşam, nispeten daha az zorlamaya; ve farklı kültürlerden ve inançlardan gelen insanları gerçekten birlikte yaşamaları gerektiğine daha çok ikna etmeye, ve bunu yapmanın kolay yollarını bulmaya bağlıdır.

12. Bütün insanlar yasalarca korunma hakkına sahiptir; en çok korunmaya muhtaç olanların yada yasadışı istismara veya suistimale daha sıklıkla maruz kalanların, yetkililerden kendileri adına özel çaba harcamalarını beklemeye hakları vardır. Birinci bölümde verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi bunlar özellikle azınlıklar – bilhassa Romanlar – ve göçmenlerle göçmen ailelerden gelenler için geçerlidir.

13. Aynı şekilde, tüm vatandaşlar ve – yasaların açıkça vatandaşlara hak tanıdığı durumlar hariç – ve ülkede ikamet eden herkes, kanun karşısında eşit muamele görme hakkına, hem kamu sektöründe hem de özel sektörde eğitim ve iş imkanlarından, mal ve hizmetlerden eşit derecede yararlanma hakkına sahiptirler. Birinci bölümde sözü edilen ayrımcılık burada da kabul edilemez; korunmaya muhtaç gruplar adına toplumun tetikte ve kararlı olmasının gerekliliğini ortaya koyar.

14. Bununla birlikte şu da açıkça görülüyor ki, bazı durumlarda göçmenlerin ve azınlık mensuplarının fırsat eşitliğinden tam anlamıyla yararlanabilmeleri ve Avrupa toplumlarındaki ortak yaşama tam olarak katılabilmeleri için yalnızca yasal eşitlik yetmez; zira bu insanlar sosyo-ekonomik açıdan mağdurdurlar, bu da onların dışlanmalarına ve toplumun kıyısına itilmelerine neden olur. Bu kesimin durumunu iyileştirmek ve özellikle çocuklarına ve gençlerine meslek edinmede ve diğer alanlarda fırsat eşitliği tanımak için özel önlemler alınmazsa, bu tür sosyo-ekonomik handikaplar, kalıtımsal ve kalıcı hale gelebilir. Bu nedenler, kamu yetkililerinin bu gruplar lehine özel tedbirler almalarını haklı ve gerekli kılar; bu yetkililer kamu kaynaklarını, özellikle okul öncesi ve okul eğitimi ile mesleki eğitim alanlarında ve hatta işe yerleştirmede daha uygun şekilde dağıtabilir; yada en azından, bu insanların daha iyi iş fırsatlarına erişebilecekleri bölgelere taşınmaları için nakil yardımı yapabilirler.

15. Bütün bu sayılan tedbirler gereklidir ancak yeterli olmayabilir; farklı kültürlerden, dinlerden yada coğrafyalardan yerlerden gelen bu insanların, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ve şehirlerinde, gerçek bir uyum ve dostluk içinde yaşamaları için yeterli olmayabilir. Belirli bir geçmişten gelen kimselerin, büyük ölçüde ana toplumdaki ayrılmış bir topluluğa hapsedmeleri ya da kendi istekleriyle bu gibi yerlere kapanıp kalmaları tehlikesi hala vardır; başka bir kesim, özellikle kendisini yerli çoğunluk nüfusa ait hissedenler ise, azınlıklar ile göçmenler ve göçmen ailelerden gelenler hakkında, söylentiler, yüzeysel aşinalıklar yada medyanın yanlış yönlendiren haberleri ve ifadeleri yüzünden asılsız ve düşmanca varsayımlarda bulunacaklardır. Avrupa'nın pek çok yerinde yapılan araştırmalar ve seçim sonuçları göstermiştir ki, bu tür önyargılar ve yanlış anlamalara, söz konusu grupların sayıca az bulunduğu yada farklı "toplulukların" varlıklarını oldukça mesafeli olarak sürdürdükleri yerlerde daha sık rastlanmakta; insanların günlük yaşamlarında diğer gruplardan kimselerle temas halinde olduğu ve birlikte çalışma ve tanıma fırsatı olan yerlerde ise önyargılar ve yanlış anlamalar daha az görülmekte. Dolayısıyla, şuna inanıyoruz ki, farklı geçmişlere sahip Avrupalıların bir arada yaşayabilmelerine yardımcı olmak için, özellikle kentsel ve yerel düzeyde yapılacak önemli işler arasında en yararlısı, farklı gruplardan kimseleri bir araya getirip yakın ve yapıcı temas sağlanmasıdır. Başkalarından duyduklarımıza ve kalıplaşmış görüşlere rağbet etmeyip, birbirimizi vatandaş, meslektaş ve arkadaş olarak birebir tanırsak, ancak o zaman gerçek "birlikte yaşam"dan söz edebiliriz.

16. Özgür bir toplumun ana damarını ifade özgürlüğü oluşturur; ve ifade özgürlüğü bir temel insan hakkıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. Maddesine göre bu hakkın "kullanılması görev ve sorumluluk yükler", ve dolayısıyla "demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir". Bir din, bu dinin kurucusu yada bu dinin kutsal sembolleri toplumda alay konusu yapılır yada iftiraya uğrarsa, bu dine yürekten bağlı olanlar derinden yaralanır veya kimliklerinin yada topluluklarının mağdur edildiğini düşünürler. Dolayısıyla, ifade özgürlüğü hassasiyetle kullanılmalı ve, özellikle kitle iletişim araçlarında, bu tür duygulara gereken saygı gösterilmelidir. Ama bu saygıyı sağlamak yasaların yada kamu yetkililerinin görevi değildir.

17. Yine de, herhangi bir grubun mensuplarına karşı – özellikle azınlıklar, göçmenler ve göçmen ailelerden gelenlere - toplumda önyargılar oluşmasına ve bunların pekiştirilmesine neden olabilecek ifadelerin cevapsız kalmaması gerektiğini düşünüyoruz ve buna çok önem veriyoruz. Bütün vatandaşların, özellikle yetkili mevkilerde bulunanların yada halkı etkileyebilme ayrıcalığına sahip kimselerin karşılaştıkları her yerde ırk ve din istismarını kınama ve yanıltıcı genellemelerin yada kalıplaşmış görüşlerin aksini kanıtlama gibi bir sorumlulukları olduğuna inanıyoruz. Kamuoyu ile mücadele etmek esas olarak adli mahkemelerin işi değilse, o zaman ait olduğu yerde, yani medyada ve toplumsal tartışmalarda mücadele edilmeli.

Not: Bu prensiplerin bazı durumlarda uygulama açısından pek açıklayıcı olmadığını kabul ediyoruz. Bir de, devletlerin yasaları çıkarırken azınlıkların görüşlerini, inançlarını yada geleneklerini ne derece dikkate almaları gerektiği sorusu var. Bu konularda çizilecek sınıra, her demokratik ülkenin kendi vatandaşları karar vermelidir. Fikirler en azından bir konuda farklı olabilir – kadınların (dolayısıyla erkeklerin de) kamusal alanda yüzleri tamamen kapalı olarak gezip gezemeyecekleri konusu gibi; hatta bizim Grubumuzun üyeleri bile bu konuda görüş birliğine varamamıştır.

B. Değişimin başlıca aktörleri

Bu bölümde, Avrupa’da insanların birbiri hakkındaki düşüncelerini değiştirebilme yeteneğine sahip olduğuna inandığımız, o nedenle de, bu insanların birlikte yaşamalarını sağlayabileceğini düşündüğümüz toplum ve kurumların belirli kesimlerini tespit edeceğiz.

1. Eğitici

Öteki gruplarla ilgili ilk bilgilerimizi çoğu kez kitlesel medya unsurlarından alırız, ancak bunlarla ilgili temel önyargılarımız ve yeni bilgileri nasıl özümlediğimiz veya bu bilgilere nasıl tepki gösterdiğimiz, genellikle yaşamımızın daha erken safhalarında belirlenir. Kuşkusuz burada aile ortamı belirleyicidir ve ana babaların tutumlarını çocuklarına aktarmadaki sorumluluğu çok büyüktür. Ama örgün eğitimin de bu alandaki rolü aynı şekilde çok önemlidir.

Eğitimin insanları – özellikle topluma yeni katılanları, ve bunların arasında özellikle kadınları ve çocukları—iş bulmaya ve bunun dışında, topluma katılmaya hazırlamada çok açık ve önemli bir rolü vardır. Ancak eğitim, bunun da ötesinde, insanları, sosyal kurum ve düzenlemelerin nasıl çalıştığı ve bunların rolünün ne olduğuna ilişkin bilgilerle donattığı gibi, işleyen bir toplumun yapıştırıcı unsurları olan norm ve değerlere ilişkin bilgileri de sağlamalıdır. Bu alandaki başarısızlıklar kolaylıkla bir kuşaktan ötekine taşınmaktadır. O nedenle de, okul sisteminde güçlüklerle karşılaşanlar için – okulda başarısız olanlar ve okulu bırakma veya sorun yaratan bireyler olma riskini taşıyanlar – özel dikkat ve çaba sarf edilmelidir.

Avrupa Konseyi’nin 2008 yılında yayınladığı, “*Birlikte eşit bireyler olarak ve onurlu bir biçimde yaşamaya*” başlıklı *Kültürlerarası Diyalog Beyaz Kitabına*²¹ göre, insanların barış içinde yaşamak için becerilere veya “yetkinlikler”e ihtiyacı vardır ve bunlar kendiliğinden elde edilemezler. Bu yetkinlikler yaşam boyu sürdürülecekse, bunların erken bir yaşta öğretilmesi ve uygulanması gerekir. Öğretmenlerin çocukların bu becerileri edinip geliştirmelerindeki rolü kuşkusuz çok önemlidir, ancak yaygın ve gayriresmi eğitim ve yaşam boyu eğitim programları da, bu becerilerin

²¹. Avrupa Konseyi Dışişleri Bakanlarınca 118. Bakanlar düzeyindeki toplantısında başlatılan bir girişimdir (Strasbourg, 7 Mayıs 2008).

sürdürülmesinde önemli bir rol oynayabilir ve tam zamanlı eğitimin bu yönünden yararlanamamış olan yetişkinlere de yardımcı olabilirler.

Bu husus, toplumda daha başarılı olmaları ve topluma daha aktif bir biçimde katılabilmeleri için çoğu kez uygun bir eğitime çok daha fazla ihtiyaç duyan (yakın geçmişte göçmen olanlar da dahil olmak üzere) göçmenler veya azınlık mensupları için özellikle önem taşımaktadır. Ve en acil ihtiyaç da, göçmenlerin ülkeye yeni gelen çocuklarına, okul öncesinde yeterli dil becerileri kazandırılarak, okulu bırakma yaşına yaklaşırken onları okuldan emek piyasasına başarılı bir biçimde hazırlayarak ve toplumdan tecrit edilmiş veya dezavantajlı bölgelerde yaşarken karşılaştıkları güçlüklerle baş etmede onlara yardımcı olarak, eğitim sistemine daha iyi entegre olmalarını sağlama ihtiyacıdır²².

Kısa portreler²³

La mallette des parents

La mallette des parents²⁴ Créteil'deki (Paris'in dışlarında bir semt) ortaokullarda, Paris Ekonomi Fakültesinin "J-Pal" laboratuvarınca uygulanan ilginç bir girişimdir. Burada amaç, ailelerin de işin içine girmesiyle, öğrencilerin okulda aldığı sonuçların nasıl iyileşebileceğini göstermektir. Her biri 5000'i aşkın öğrenciden oluşan iki grup seçildi ve iki grup 2008-2009 okul yılı boyunca karşılaştırıldı. Gruplardan birinde anne babalar öğretmenlerle yapılan toplantılara davet edildi. Fransızca bilmeyenlere tercüman sağlandı. Bu toplantılarda okulun nasıl çalıştığı ve öğrencilerin öğretmenlerle en iyi nasıl etkileşime gireceği ele alınıyordu. Yıl boyunca üç ila beş toplantı düzenlendi, o nedenle çok büyük bir harcama yapılması gerekmedi (her bir okul için yılda 1500 Euro kadar), ama alınan sonuç çok etkileyiciydi. Daha çok sayıda anne baba öğretmenlerle tek tek görüşmek için randevu aldı, daha çok sayıda anne baba okul aile birliğine girdi ve çocuklar anne babalarının kontrolüne daha iyi girdiler. Öğrencilerin davranışlarında belirgin bir iyileşme görüldü: derslere girmeme azaldı, okuldan uzaklaştırmaların sayısında azalma görüldü, verilen ihtarlar azaldı ve daha çok sayıda öğrenci başarıları nedeniyle teşekkür aldı. Bu etki, gerek anne babaları kendiliğinden bu deneye katılmak isteyenlerde gerekse de programa, müfredatın parçası olduğu için katılanların çocuklarında gözlemlendi. Bağımsız bir grup araştırmacı tarafından değerlendirilen program o denli başarılı oldu ki, bir yıl sonra üç yıl süreyle Fransa'daki tüm orta dereceli okullarda uygulanmasına karar verildi.

Avrupa Konseyi Gençlik Barış Kampları

2004 yılından bu yana, Avrupa Konseyi Gençlik Barış Kampları²⁵ sayesinde yoğun çatışma yaşayan veya çatışmadan yeni çıkmış bölgelerden gençler bir hafta sürecek çatışma çözümü, insan hakları eğitimi ve kültürlerarası diyalog eğitimi almak üzere bir araya geldiler. Son

²² Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere 2008 Şubat ayında ilettiği, göçmen ve göçmen kökenlilerin çocuklarının toplumla bütünleştirilmesinin güçlendirilmesi konusundaki CM/Rec(2008)4 sayılı tavsiye Kararı

²³ Raporun bu bölümündeki kısa portrelerde sözü edilen bazı kategorilerdeki, uygulamada "birlikte yaşama" konusunda övgüye değer ve tekrarlanması önerilebilecek girişimlerde bulunmuş veya bulunan grup ve bireylerle ilgili örnekler verilmektedir.

²⁴ Bakınız: www.parisschoolsofeconomics.eu/en/news/final-report-the-effect-of-a/?lang=en ve www.education.gouv.fr/cid52640/mene1000704c.html (sadece Fransızcadır).

²⁵ Avrupa Konseyi Eğitim, Kültür ve Kültür Mirası, Gençlik ve Spor Genel Müdürü Gabriella Battaini-Dragoni'nin Seçkin Kişiler Grubuna gönderdiği Madrid, 14 Şubat 2011 tarihli yazı.

yıllarda söz konusu kamplara Kosova'dan²⁶, İsrail'den ve Filistin Yönetimi altındaki topraklardan, güney ve kuzey Kıbrıs'tan, Ermenistan ve Azerbaycandan farklı topluluklardan gençler katıldı. Bu toplantıların hemen hepsinde, katılımcılar hayatlarında ilk kez “bölünmüş toplumlarından” ayrılıp, barışçı, korunmuş bir ortamda bir araya geldiler. Kamplar, çatışma veya çatışma sonrası bölgelerden genç aktivistleri bir araya getirip deneyimlerini, algılarını ve ideallerini tartışmaya davet ederek, dinamik bir süreci başlattılar ve demokratik ve toplumsal gelişime yararlı bir katkı sağladılar.

Katılımcılar bu kamplarda çok kısa bir süre içinde yoğun bir öğrenme süreci yaşıyorlar. Kendilerini, “öteki”yi -- daha önceleri düşman hatta yaşamlarını tehdit eder gördükleri bir toplumun üyelerini—benzer idealleri ve beklentileri olan kendileri gibi bir insan olarak görmek zorunda kalıyorlar. Bu koşullarda, alışılmış klişe yakıştırmalardan kurtulmak sancılı oluyor ve dengeleri bozabiliyor. Burada çok dikkatli ve hassas bir eğitimsel yaklaşım çok önemli.

2. Kitle iletişim araçları

Siyasal bilimci Benedict Anderson ilk kez otuz yıl önce, milliyetçilik üzerine yazdığı büyük yankı yapan kitabının başlığı olarak “hayali topluluklar” deyimini kullanmıştı. Şurası gerçektir ki, bir toplum, bir aileden veya küçük bir köyden daha büyük olduğunda, bu toplumun, üyeleri tarafından büyük ölçüde “hayal” edilmesi gerekmektedir, çünkü bu toplumun küçük bir bölümünden fazlasının birbirini şahsen tanıması mümkün değildir. Bu da şu anlama gelmektedir: bize benzer yurttaşlarımızla ve –belki de mecazi olarak—komşularımızla bağlantımızı ifade ederken, onların kim olduğu, nasıl davrandıkları ve ne düşündüklerini, dolaylı olarak bildiğimiz verilere dayandırırız. Bu bilgiyi de esas olarak kitle iletişim araçlarından alırız. O nedenle de, toplumumuzu oluşturan çeşitli gruplarla ilgili olarak ne bildiğimiz, ya da neyi bildiğimizi zannettiğimiz konusunda kitle iletişim araçlarının ve burada çalışanların çok büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır. Birinci bölümde, kitle iletişim araçlarında çalışanların bu sorumluluğu yerine getirmekten ne denli uzak olduklarına, ve hatta, pek çok Avrupalı'nın zihinlerindeki, kendilerinin dahil olmadıkları gruplarla ilgili yanlış ancak çok yaygın varsayımların yaratılmasında veya güçlendirilmesinde sıklıkla medyanın ve medya çalışanlarının sorumlu olduklarına kısmen dikkat çekmiştik.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonuna (IFJ) göre, yapılması gereken, modern medya kültürüne gazeteciliğin temel prensiplerinin nüfuz ettirilmesi ve yerleştirilmesidir. IFJ bu prensipleri şöyle özetlemektedir.

“1. Gerçeği Söylemek – verilerin doğruluğu konusunda adeta bir bağımlılık, bilgiyi tekrar tekrar doğrulamak; hata olasılığını tahmin etme becerisi; sorgulama yoluyla doğruluğun tespiti; hataları itiraf etmeye ve düzeltmeye hazır olmak; altta yatan gerçeklerin ancak ve ancak çok ayrıntılı ve kapsamlı araştırmayla ortaya çıkacağının bilincinde olmak, çok ayrıntılı ve kapsamlı mülakatlar yapmak, konuları ve sorunları çok iyi anlamak.

²⁶ Bu metinde gerek Kosova topraklarına gerekse kurumlarına veya halkına yapılan göndermeler, Kosova'nın statüsü ile ilgili hakları saklı kalmak üzere, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1244 sayılı Kararına tam bir uyum içinde bir gönderme olarak anlaşılmalıdır.

2. Bağımsız ve Adil Olmak – haberi önemli gerçekleri geri planda bırakmaksızın eksiksiz vermek; yanlı olmaktan kaçınmak; aşağılayıcı ifadeleri kullanmayı reddetmek; geçerli ve makul bir görüş ayrılığına alan tanımak; saldırıya maruz kalanlara söz hakkı vermek; ticari veya siyasi çıkarların baştan çıkarıcılığına teslim olmamak.

3. İnsanlık ve Dayanışma – başkalarına doğrudan, kasıtlı zarar vermemek; verilen hasarı en aza indirmek; açık fikirli ve düşünceli olmak; kamuoyunun haklarına ve gazeteciliğin ahlaki niteliklerine gereken saygıyı göstermek.”

Kısa portreler

Romedia Vakfı

Romedia Vakfı²⁷ 2006 yılından beri, Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute) desteğinde ve Macar uydu TV kanallarıyla işbirliği içinde, her defasında başka bir ülkeden Roman topluluklarını anlatan, her ay kısa bir belgesel yayınlamaktadır. Bu haber-belgesel dizisi, Avrupa’da herhangi bir yerde, ana akım TV kanallarında Romanlarla ilgili olarak gösterilen yegane haber-belgesel dizisidir.

Vakıf bu kısa filmlerle, izleyicilere Roman toplulukları hakkında pek çok yeni bilgi sunabilmiştir. Bu bilgiler, Romanlardan sadece suç bağlamında söz eden ve muhabirlerinin, durumun esasını araştırmak üzere Roman topluluklarını nadiren ziyaret ettiği, ana akım medyanın sunduğu öykülerden farklıdır. Vakıf, farklı ülkeleri ziyaret ederek, Roman yerleşimlerine giderek ve Romanlara sorunlarıyla ilgili muhtemel çözümlere ilişkin sorular sorarak bu insanların sesi olmaya çalışmaktadır.

Vakıf, filmlerini medya festivallerine göndererek, tüm Avrupa’da gösterimler düzenler. Vakıf 2009 yılında, Avrupa Parlamentosu Avrupa Sivil Ödülüne aday gösterilmiştir. Vakıf aynı zamanda, 2008 Monte Carlo Televizyon Festivalinde ödüller kazanmış, ve iki kez Uluslararası Odyovizüel Programlar Festivalinde (FIPA) ödül almıştır. Tüm filmleri internette mevcut olmakla birlikte, başlıca Avrupa televizyon kanallarında gösterilmemektedirler. Seçkin Kişiler Grubuna, “Bizim için lobi yapan büyük bir ülke olmadığı gibi, bu olayda sesi gür çıkan güçlü bir siyasi desteğimiz de yok” diyen Katalin Bársony, son üç yılda 30 adet Avrupa Konseyi ülkesine giderek, Roman topluluklarını dinlediğini belirtiyor. Bársony yaptığı çalışmalardan, “ana akım medya, bu yeni anlatıma açık olmadığı için, tarafsız gazeteciliğimizi yaygınlaştırma amacıyla her gün savaş veriyoruz” şeklinde söz ediyor ve düzenli eğlence programları ve popüler dizilerin azınlıkları temsil edip etmediklerini anlamak için izlenmeleri gerektiğini ve bunun için çaba harcanmasının lazım olduğunu belirtiyor (bu izleme, ABD’de ve bir ölçüde de İngiltere’de başarılı bir şekilde gerçekleştiriliyor). Bársony aynı zamanda TV bürokrasisinin zirvesindekilerin – yönetmenlerin, üst yönetimin ve üst düzey medya festivallerini düzenleyenlerin ikna edilmesinin önemini vurguluyor.

Süratli Medya Reaksiyon Mekanizması

²⁷. Budapeşte’deki Romedia Vakfı Direktörü Katalin Bársony’nin Seçkin Kişiler Grubuna gönderdiği ve www.mundiromani.com’da yer alan, 2 Aralık 2010 tarihli açıklama.

Birleşmiş Milletlerin Medeniyetler İttifakınca uygulanan Süratli Medya Reaksiyon Mekanizması (RRMM)²⁸, dengeli haber sunumu, analiz ve tartışma programları sayesinde, gazetecilerin ve editörlerin, kültürlerarası gerginliklerin azaltılmasında olumlu bir rol oynayabileceğini ve topluluklar arasında bölünmeye yol açan konularda, daha geniş ve çeşitli bir ses yelpazesinin işitilebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Söz konusu mekanizmanın üç unsuru vardır:

1. Gazetecilerin, toplumları bölen konularda, (Danimarka’da yayınlanan karikatürler veya Papa’nın müslümanlık hakkındaki sözleri gibi) karşılıklı anlayışı iyileştirecek bir bilgi ve algılama düzeyinde konuşabilecek bireylerden oluşan bir ağı erişimini sağlamak.

Bu erişim, globalleşme, entegrasyon, yasalar vs. dahil olmak üzere, uzmanların çok çeşitli konulardaki profillerini ve mülakatlarını içeren, online bir uzmanlar veri tabanı ile gerçekleştirilir.

2. Yukarıdaki uzmanları radyo, televizyon ve basın mülakatlarına daha iyi hazırlamak için, bu uzmanlara medya eğitimi sağlamak.

3. Kültürlerarası kriz dönemlerinde, uzmanlardan, görüşlerini içeren makaleler almak, bu tür makaleler oluşturmak ve tercüme etmek. Medeniyetler İttifakı, sivil toplum ortakları ve medya organizasyonlarıyla işbirliği halinde, küresel uzmanların ve tanınmış kişiliklerin imzasını taşıyan makaleler yazılmasını sağlar ve bunları uluslararası ve bölgesel medya mecralarına taşır.

3. İşverenler ve işçi sendikaları

Bu raporun ilk bölümünde şuna dikkat çekmiştik: yakın geçmişte göçmen olan kimseler de dahil olmak üzere, azınlık gruplarına mensup olanlar en çok; yasal, sosyal ve ekonomik bakımdan dışlandıkları veya marjinalleştirildiklerinde, toplumun diğer üyeleri arasında korku ve öfke odakları haline gelebilmekte ve bu korku ve kızgınlık çoğu kez, bu gruplara karşı emek piyasasında ayrımcılık olarak yansımakta, bu grupların dışlanmaları ise, onları iş yerinde istismara karşı daha hassas hale getirmekte ve bu durumu telafi etmeye yönelik olarak ellerinde pek fazla bir imkan da bulunmamaktadır. Bu duruma bulunacak çare, kısmen yasaların ve kamu yetkililerinin – bunlar tüm yurttaşların ve ülkede ikamet edenlere karşı ayrımcılığın ve istismarın önlenmesi için daha güçlü tedbirler almalıdırlar -- elinde bulunmaktadır. Ancak bu sorunla ilgili önemli bir sorumluluk da işverenlere ve onların çalışanlarına düşmektedir. Bu gruplar bu konuda herhangi bir zorlamayı beklemeksizin, yasalar ne derse desin, diğer insanlara karşı adil ve insanca muamele etmelidirler. Sendikalar da, bu gruba mensup insanların ücretlerinin ödenmemesi, istismar, suistimal ve kazalar vb. konularında bilgi ve hukuki yardım sağlayarak, ellerinde belgeleri olmayan işçilere yardımcı olmada önemli bir rol oynayabilirler.

²⁸. Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı Yüksek Temsilcisi Jorge Sampaio’nun, 15 Şubat 2011 tarihinde Madrid’de yapılan Seçkin Kişiler Grubu toplantısında sunduğu, ve www.unaoc.org/content/view/91/126/lang.english adresinde yer alan bilgiler.

4. Sivil toplum

Gerek Avrupa’da,²⁹ gerekse Avrupa’nın ötesinde yapılan araştırmalar, farklı topluluklardan olanları bir araya getiren güçlü sivil toplum gruplarının olduğu yerlerde, etnik çatışmaya daha az sıklıkla rastlandığını ortaya koymuştur. Bu tür sivil toplum grupları, sendikalardan profesyonel derneklere, spor klüplerinden, sorunları çözmeye, yaşlı ve güçsüzlere yardım etmeye veya mahalleyi çeşitli biçimlerde iyileştirmeye çalışan yardım kuruluşlarına ve gönüllü kuruluşlara kadar çeşitli grupları içerir.

Bunlar, etnik ve kültürel bölünmüşlükler arasında köprüler oluşturarak, her toplulukta, diğer toplulukların üyeleriyle temas halinde olan ve çoğu kez lider konumunda kayda değer sayıda insan olmasını sağladıkları için önemlidirler. O nedenle bu insanlar, kendi topluluklarıyla ilgili yanıltıcı bilgiler veya söylentiler olması durumunda, bunları düzeltebilecek ve diğer topluluklarla ilgili haberleri doğrulayacak – gerektiğinde bunları reddedecek veya doğru bağlama oturtacak konumdaki insanlardır. Bu tür farklı etnik gruplardan oluşan dernekler, resmi veya devlet desteğindeki kuruluşlarca “yukarıdan aşağıya” doğru organize edildiklerinde sıklıkla başarılı olamazken, gerçekten gönüllülüğe dayalı ve tabandan yukarıya doğru büyüyen kuruluşlar olduklarında, çok daha başarılı olmaktadırlar.

O nedenle, bu raporda ele alınan sorulara – açık ve çeşitlilik içeren toplumların önündeki güçlükler, “birlikte yaşama”nın zorlukları ve Avrupa değerlerinin geleceği-- cevap bulunmasında çeşitli sivil toplum oyuncularının oynadığı rol, Avrupa’daki başlıca karar vericilerin ve kanaat önderlerinin kabul ettiğinden daha önemlidir. Bu sorunların çeşitli yanlarına ilişkin kamu tartışmalarının gündemini çoğu kez sivil toplum belirlemektedir. Bunlar, sığınmacıların ve göçmen kökenlilerin resmi makamlarca nasıl bir muameleye tabi tutulduğundan, toplumda nefret uyandıran konuşmalara, yabancı düşmanı ve aşırı sağ politikalara karşı verilecek tepkiye kadar pek çok sorunu içermektedirler. Sivil toplum, çeşitli topluluklar arasında yatay ve dikey iletişimi kolaylaştırmasının yanı sıra, başlıca bireysel insan hakları ve medeni hak ihlallerinin tespit edilip bildirilmesinde, çoğu kez devlet kurumlarından daha iyi donanımlıdır. Sivil toplum grupları çoğu kez ayrımcılığın en sık mağduru olanlara ve ayrımcılığa karşı en korunmaya muhtaç konumda olanlara hizmet vermektedirler. Ve sivil toplum, ulusal düzeyden mahalle düzeyine kadar çeşitli düzeylerde kültürlerarası diyalog için kamuoyunu harekete geçirir. Ancak, politika üretenlerin sivil toplumun rolüne sadece sözde önem verip, uygulamada bu rolü göz ardı etmeleri durumunda, bütün bu faaliyetler kalıcı bir tehdide maruz kalırlar. Sivil toplum kuruluşları ve girişimleri olmaksızın, halkı bu tür faaliyetlere tabandan ve gerçekten katılım konusunda kim harekete geçirecektir? Sivil toplum aktörleri dışında kim (sorumlu ve ciddi bir kitlesel medya ile birlikte ve bu medya vasıtasıyla), seçimlerde oy toplamayan -- popüler olmayan -- konuları tartışmaya başlayacaktır? Sivil eylemleri ve kuruluşları ciddiye alınmazken, göçmen kökenli yurttaşların kendilerini ifade etmelerine kim yardımcı olacaktır? Bu kuruluşlarla, yerel toplumdaki muhatapları dışında kim ortaklıklar oluşturacaktır? Sivil toplumun, anlaşılması ve Avrupa projesinin geleceğinin ele alınmasında tam bir ortak olarak kabul edilmemesi halinde,

²⁹. Bakınız: Ashutosh Varshney, *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India (Etnik Çatışma ve Toplumsal Yaşam: Hindistan’daki Hindular ve Müslümanlar)*, Yale University Press, 2002 ve 2003.

çeşitliliği ve temel Avrupa değerlerini kim savunacak ve bu konudaki girişimleri kim harekete geçirecektir?

Kısa portreler

Bielany Kültür Merkezi

Varşova'nın kuzeybatısındaki Bielany Kültür Merkezi³⁰, yerel düzeyde entegrasyonun yine yerel bir kamu kurumunca iyileştirilmesine iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bu girişim birkaç yıl önce, Poznajemy kulturę i obyczaję innych narodów (“Öteki ülkelerin kültürlerini ve adetlerini öğrenelim”) adı verilen bir dizi etkinlikle başlamıştır. Bu etkinlikler halen iki ayda bir yapılmakta ve çeşitli yerel topluluklarca düzenlenmektedir. Katılım ücretsiz olup, herkese açıktır.

Etkinlikler arasında konferanslar, film gösterileri, sanatsal gösteriler, seçilmiş ülkelerin kültürleri ve medeniyetleri hakkında oryantasyon kursları, diplomatlarla, sanatçılarla, gezginlerle toplantılar, fotoğraf ve sanat sergileri yer almaktadır.

Bu etkinliklerin düzenlenmesinin ana amacı, farklı topluluklardan insanların birbirlerinin benzerliklerine ve farklılıklarına aşina olarak, birbirleri hakkında daha çok şey öğrenebilmelerini sağlamanın yanı sıra, bu insanların birbirlerinin kültürel özelliklerini de öğrenerek, “soğuk İsveçli” ya da “donuk kanlı İngiliz” gibi klişe yakıştırmaların ortadan kaldırılması ve yok edilmesidir. Bu yapılırken, herhangi bir sansür uygulanmamakta ve ülkeler arasında bir tercih yapılmamaktadır. “Tartışmalı gibi gözüktüğü zamanlarda bile herkesle görüşüyoruz.” Güney Kore ile ilgili geceden kısa bir süre sonra, Kuzey Kore ile ilgili bir gece düzenlenmişti. Küba gecesinden sonra Kolombiya gecesi yapılmıştı. Çin konuk edilmiş, birkaç ay sonra ise Tibet'in bağımsızlığını talep eden bir grupla bir araya gelinmişti. Çatışmaların tırmandığı bir dönemde yapılan İsrail gecesi, söz konusu kurumun güvenlik kordonu altında olmasına rağmen sürdürülmüştü. İran toplantısında, kadınlara karşı ayrımcılık konusundaki tartışmalar, gecenin geç saatlerine kadar sürmüştü. Bu tür ateşli ancak barışçı bir şekilde sürdürülen tartışmalar pek çok katılımcıya hem birbirleriyle hem de karmaşık modern dünya ile ilgili bilgilerini arttırma fırsatı sunmuştu.

Avrupa Roman Polis Memurları Kardeşlik Derneği

Avrupa Roman Polis Memurları Kardeşlik Derneği (Faerleo)³¹ Açık Toplum Enstitüsü, Macar Adalet ve Emniyet Kuvvetleri Bakanlığı ve İngiliz ve ABD Siyah Polis Derneklerinin desteğiyle 2006 yılında Budapeşte'de kurulmuştur. Dernek, Roman ve Roman kökenli olmayan Macar polislerince başlatılmış ancak Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Romanya, Slovakya ve İngiltere dahil altı Avrupa ülkesinin polis temsilcilerince başından itibaren aktif bir biçimde destek görmüştür. Diğerlerinin de bu desteğe katılması beklenmektedir.

Dernek ayrımcılıkla mücadeleyi doğrudan desteklemekte, ancak aynı zamanda, Romanların eğitimine, istihdam edilmesine ve evlerindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesine destek vermekte ve polislik mesleğine girerek yoksulluktan kurtulmalarına fırsat sağlamaktadır. Macaristan ve diğer Avrupa ülkelerinin polis teşkilatlarında fırsat eşitliğini yaygınlaştırmaya çalışmakta ve şunları amaçlamaktadır:

- Polis teşkilatlarıyla Roman toplulukları arasındaki karşılıklı ön yargıları azaltmak;

³⁰. Bakınız, www.yepp-community.org/yepp/cms/index.php.

³¹. Seçkin Kişiler Grubuna, Faerleo, Budapeşte Genel Sekreteri Komiser Gyorgy Makula tarafından gönderilen 2 Aralık 2010 tarihli bilgi, www.fajerleo.com/node/23.

- Polis teşkilatlarındaki Roman kökenli personel sayısını arttırmak;
- Mevcut Roman personelin yaşam ve hizmet koşullarını iyileştirmek ve bu personelin etnik kimlikleriyle ilgili sorunları aşmalarına yardımcı olmak
- Romanlarla polis arasındaki çatışmalarda aracılık yapmak;
- Çoğunluğun Roman olmadığı topluluklar içinde Romanlara karşı ön yargıyı azaltarak, Roman azınlığın gerek ulusal gerekse Avrupa düzeyinde entegrasyonuna yardımcı olmak;
- Romanların ulusal ve uluslararası polis eğitimi kurslarına katılımını desteklemek;
- Tüm Avrupa'daki polis teşkilatlarından bu konudaki en iyi uygulamaları toplamak.

Nefret yerine Ümit – Searchlight’ın ırkçılığa ve faşizme³² karşı kampanyası

1975 yılından beri yayınlanan aylık dergi Searchlight, İngiltere’de örgütlü faşizmle ilgili bilgi toplayan aktivistlerin, gazetecilerin, politikacıların ve akademisyenlerin ilk durağıdır.

Searchlight’ın “Nefret yerine Ümit” kampanyası British National Party’(BNP) nin (İngiliz Ulusal Partisi) ve English Defence League (EDL)’in (İngiliz Savunma Ligi) yaymağa çalıştığı “nefret politikası”na karşı çıkan herkesi harekete geçiren bir kampanyadır. 2005 yılında BNP’ye karşı bir panzehir olarak oluşturulan kampanya, *Daily Mirror* gazetesinin, sendikaların, ünlülerin ve ülkenin her tarafından topluluk gruplarının desteğine sahiptir.

Girişimin destekçileri, yerel kampanyaların ve toplulukların arasına girerek çalışmanın –örneğin, organize ırkçıların amaçlarına ulaşmak için destek topladığı barlara girip, halkın konuşmalarına katılma veya bir konu açma gibi—etkili olacağına inanıyorlar. Halkla ilişki kurmaya çalışarak, ırkçılıktan hoşlanmayanlara güven veriyor ve toplulukları, ümitsizlik politikasına bir seçenek olarak daha olumlu bir alternatif sunma konusunda yetkinleştiriyorlar. Bu girişimi başlatanlar hem BNP’nin ve onun türünden kuruluşların yaydığı yalanlara ve uydurma öykülere karşı çıkıyor hem de ırkçılığa karşı olan insanları harekete geçiriyorlar. Searchlight, insanların BNP ve EDL’inin tüm yanlarını görmesini ve bu kuruluşların neyi temsil ettiklerinin bilmesini istiyor.

Grup 484

Grup 484³³, Hırvat Ordusunun Krajina’da gerçekleştirdiği Fırtına Harekatından kaçtıktan sonra Sırbistan’a sığınan 484 mülteci ailesinin örgütlenmesini desteklemek üzere 1995’te kurulmuş bir sivil toplum kuruluşu (STK). Kuruluş bu tarihten beri Sırbistan’da 70’i aşkın kasabada çalışarak 100.000’i aşkın insana destek ve yardım sağladı. Doğrudan yardım giderek karar vericileri etkilemeye yönelik eğitim ve araştırma çalışmalarına dönüştü. Grup 484, göçmenlerle, yerel halkla – özellikle de çeşitliliğe ve eşit haklara saygı gösterilen, fırsat eşitliğinin olduğu bir toplum yaratmak üzere değerlerini paylaşan gençlerle, kuruluşlarla ve bireylerle çalışmaktadır. Örneğin “Biz ve Ötekiler” adlı programda, gençler diğer yurttaşlardan ve kültürel kurumlardan, özellikle de ülkeye “yeni gelenlerin” ve farklı etnik grupların temsilcilerinin, beraberlerinde, toplumu zenginleştiren şeyler getirdiklerini gösteren nesneler ve malzemeler toplamaya teşvik edilmektedirler. Gençler bu programda, sıradan insanların yanı sıra, tarihi kişiliklerin günlük hayatlarıyla da ilgili bilgi toplamışlar, arşivlerde ve müzelerde araştırma yapmanın yanı sıra, ailelerinde ve mahallelerinde de araştırma yaparak, eski aile fotoğraflarını ve çekmeceleri karıştırarak ve eski kitap ve gazeteleri

³². Seçkin Kişiler Grubunun 15 Şubat 2011’de Madrid’de yaptığı toplantıda, Counterpoint (İngiltere) Direktörü Catherine Fieschi’nin sağladığı bilgiler, <http://www.hopenothate.org.uk/about-us/what-is-searchlight>.

³³. Bakınız: www.grupa484.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=156&lang=english.

okuyarak, yaşlı yurttaşların öykülerini yazmışlardır.

5. Kiliseler ve dini gruplar

Hoşgörüsüzlüğün ve ayrımcılığın dini temele dayalı bir biçimde ortaya çıkması halinde, bununla mücadelede dini grupların ve liderlerinin özel bir sorumluluğu vardır. Bu sadece çoğunluğun (en azından ismen) bağlı olduğu dinlerin temsilcileri için değil --- Avrupa'nın çoğu yerinde Hristiyan Kilisesi – en az bunlar kadar önemli olarak, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık mağdurlarını temsil edenler (ve onlara ruhani rehberlik sağlayabilecek olan) için de geçerlidir. Avrupa'daki pekçok kilise – 1960larda yapılan ikinci Vatikan Konseyinden bu yana, özellikle de Roma Katolik Kilisesi de dahil olmak üzere—öteki inançların temsilcileriyle diyalog kurma çabası içinde girmiş, ve bazı konularda bunlarla birlikte, toplumdaki ve hükümet politikalarındaki, maddeci ve “tanrı tanımaz” olarak nitelendikleri eğilimlere karşı çıkmada, ortak bir davada birleşmişlerdir. Aynı zamanda, azınlık inançlarının – özellikle de İslam dininin -- bazı temsilcileri, gerek kendileri için, gerekse içinde yaşadıkları daha geniş toplumda mevcut yaygın klişeleşmiş görüşleri ve yanlış algılamaları reddetmek amacıyla, kendi cemaatleri içinde liberal ve modern görüşleri yaymağa çalışmışlardır.

Kısa portreler

Avrupalı Dinamik Başarılı İnsanları ve Rol Modellerini bir araya getiren – Avrupalı Müslüman Meslek Sahipleri Ağı (Cedar)

Cedar³⁴ adlı kuruluşun dini bir örgüt olarak nitelenip nitelenmemesi gerektiği konusu tartışmalı bir konudur.³⁵ Kuruluş kendisini “büyük çaplı bir sivil toplum girişimi” olarak ve “Avrupa'nın ilk Müslüman meslek sahipleri” ağı olarak niteliyor. O nedenle, spesifik olarak dini faaliyetleri olmasa da, kimlikleri dinleriyle belirlenen insanları bir araya getirerek, hem İslamiyetle ilgili olarak, daha geniş Avrupa toplumundaki yaygın olumsuz imajı yıkmaya, hem de pek çok Avrupalı müslümanı etkileyen ve onları aşırı uçlarda yer alan veya köktendinci ideolojilere karşı hassas konuma getiren kimlik krizini aşmaya çalışıyor.

2008 yılında Salzburg Küresel Seminerinin ev sahipliği yaptığı bir konferansta kurulan Cedar, Avrupa'da sayıları giderek artan başarılı genç müslüman meslek sahiplerini temsil ederek, bu insanların daha geniş mesleki, siyasi ve sosyal ağlardaki etkisini güçlendirmeyi amaçlıyor. Kuruluş aynı zamanda üyelerinin, marjinalleştirilmiş topluluklardaki gençlerle rol modeli ve yol gösterici mentorlar olarak etkileşime girmesine vasıta olarak, gelecek kuşağın gelişimi için, bu gençlerin önündeki kariyer fırsatlarının önündeki yolları genişletiyor.

Bu “ağların ağı” diyebileceğimiz kuruluş, aşağıdaki amaçlara ulaşmak üzere bir dizi projenin

³⁴. Bakınız: www.thecedarnetwork.com.

³⁵. Bu husus Avrupa'da yaşayan pek çok müslüman için bir sorun oluşturmaktadır. “İslamiyet”le ilgili mevcut söylem, bu insanları dinlerinden uzaklaşmakla, müslümanlığı başlıca kimlik unsuru olarak kabul etme arasında bir seçim yapmaya zorlamaktadır. Kimse bu seçimi yapmak zorunda kalmamalıdır.

gerçekleştirilmesine aracı oluyor:

- Ağ üyeleri ve daha geniş müslüman toplulukları içinde mesleki gelişimi desteklemek;
- Mentorluk yöntemleri ve belirli hedefe yönelik eğitimlerle, marjinalleştirilmiş müslümanların gerçekleştirmesi istenen idealleri yukarıya çekmek ve kariyer fırsatlarına erişim sağlamak;
- Daha geniş Avrupa ana akım toplumunda, başarılı müslüman meslek sahiplerinin ve yerel topluluklarda öne çıkan rol modellerinin görünürlüğünü arttırmak ;
- Avrupalı Müslümanları bilişim teknolojisinde, iş ve finans alanında, medya, kültür ve siyaset/politika alanında yapılacak yeniliklerle yetkinleştirecek, önemli sosyal girişimler ve iş girişimlerinin geliştirileceği bir platform haline gelerek, düşünceyi eyleme dönüştürmek.

6. Ünlüler ve “rol modelleri”

Her ne kadar, eğitimciler ve medya, halkın eğilimlerinin oluşturulmasında en büyük sorumluluğa sahiplerse de ve farklı inanç ve kültürden insanların mahallelerinde ve iş yerlerinde bir araya getirilmesinde gönüllü gruplar hayati bir rol oynuyorsa da, yukarıda sözü edilen gruplar toplumun önemli bir bölümüne, belki de özellikle gençlere, büyük ölçüde erişim sağlayamamaktadırlar.

Pek çok çocuk ve genç insan eğitim sisteminden, sistemi inandırıcı bulmayarak, veya – özellikle de ergenlik çağına geldiklerinde—sisteme tepki göstererek, geçip gitmektedirler. Bunların bir bölümü işçi olarak çalışmakta, sivil toplum veya dini gruplara girmekte, pek çoğu kayıtsız kalmakta, hatta – heyecan arayışı veya güvensizlik ve saldırganlık duygularına bir çıkış noktası olarak -- yabancı düşmanı gruplara katılabilmektedir. Böyle insanlar, siyasi veya dini liderlerin kendilerine yönelteceği asıl mesajlar karşısında kolaylıkla sıkılıp “kanal değiştirebilirken” spor, rock müziği veya diğer popüler eğlence türlerini tutkuyla izlemektedirler.

Bu alanlarda etkili olan insanlar medyada yoğun bir biçimde yer almakta, bu ilgi, mükemmel oldukları spesifik alanın dışındaki faaliyetlerini ve açıklamalarını da kapsamaktadır. Dünya liderleri içinde pek azı, bu tür insanlarla birlikte medya odağı olma şansını reddetmektedir. Bu nedenle, ünlüler, diğerlerinin ulaşamadığı bir izleyici kitlesine ulaşma gibi çok özel bir fırsata sahip olup, herhangi bir kampanyalarında çoğu kez ulusal liderlerden destek sözü alabilmektedirler. Ve bizzat azınlık üyesi veya göçmen kökenli olan bu ünlüler, çifte fırsata sahip olmaktadır: bu ünlüler söz konusu gruplar için bir rol modeli oluşturarak, entegrasyon yönünde sarf edilecek çabaların bu gayretlere değdiğini göstererek, ait oldukları gruptan insanların fırsat verildiğinde gerçekten de topluma değerli ve hatta görkemli katkılarda bulunabileceğini ortaya koyarak, gruplarının, daha geniş, “ev sahibi” toplumun gözündeki imajını iyileştirirler.

Kısa portreler

Fatih Akın – Alman film yapımcısı

Fatih Akın³⁶ 1973'te Hamburg'da, Türk kökenli bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Akın'ın filmlerinde, Türk kökenli Almanların yaşamları, yaşamlarındaki mücadeleleri ve iki farklı kültürle ilgili kafa karışıklıkları sık rastlanan bir tema. Duvara Karşı (*Gegen die Wand*, 2004) filminde iki farklı kültür anlatılıyor: Sibel'in (Sibel'i Sibel Kekili oynuyor) ailesinin tutucu ve islami görüşleri, ve Sibel'in cinsellikle ilgili kendi görüşleri. Başroldeki erkek oyuncu Cahit (Birol Ünel), mücadele veren bir Türkü canlandırıyor ve bu iki düşüncenin ve kültürün bir karışımı. 2007 yılında yaptığı Yaşamın Kıyısında filmi, 60. Cannes Film Festivalinde en iyi senaryo ödülünü aldı. Akın'ın kendisi de Türk kökenini hiçbir zaman reddetmiyor, hatta Cannes'daki ödülü de Türk sineması adına kabul etti.

Andrei Arshavin – Rus futbolcu

Andrei Arshavin³⁷ İngiliz Premier Ligi takımlarından Arsenal'de oynuyor ve Rus Milli takımının da kaptanı. Kendisi, Avrupa Konseyinin “Ayrımcılığa Karşı Sesini Yükselt” kampanyasını destekleyen pek çok ünlüden biri: “Herkesin ayrımcılığa karşı olan bu kampanyayı desteklemesini istiyorum” diyen Arshavin, sözlerine şöyle devam etti, “Futbol, ırk, din veya sosyal kökenine bakılmaksızın her oyuncuya yeteneklerini ortaya koyarak takımına katkıda bulunma fırsatı veriyor. Bu spor aynı zamanda her oyuncuya yeteneğine dayalı olarak rekabet etme fırsatı sunuyor. Hayatta da bu böyle olmalı.”

Arshavin'in bu desteği, Arsenal'in bağnazlık ve ön yargıya karşı aktif bir mücadele veren bir kulüp olarak ününü doğrulamış oldu. (Kulübün menejeri Arsène Wenger de Avrupa Konseyinin kampanyasını desteklediğini açıklamıştı).

Famile Arslan – Hollandalı avukat

Seçkin Kişiler Grubu yukarıda sözü edilen Cedar adlı kuruluşun, kuruluşun yönetim kurulu üyelerinden biri kanalıyla haberdar olmuştur. Söz konusu kişinin web sitesinde bu şahıstan “Hollanda’da hijab giyen ilk avukat” olarak söz edilmektedir. Kendisi bize, ailesinin kendisi küçük bir çocukken Türkiye’den Hollanda’ya göç ettiğini belirtmiştir. Kendisi Hollanda vatandaşı olarak eğitim görmesine rağmen, Hollanda toplumunun kendisini bir Türk olarak gördüğünü, ve daha sonra da kendisinin müslüman kimliğinin daha çok farkına vardığını söylemiştir. “Şahsen birden çok kimliğim olduğunu düşünüyorum. Gençken müslümanlık, kimliğimin sadece bir parçasını oluşturuyordu ve günün birinde Doğu Anadolu’dan göç etmiş olan ailemden daha radikal ve koyu bir müslüman olacağımı düşünemezdim. Bu kısmen, Avrupa’daki yaşamımdan kaynaklanmakta ve o nedenle de Avrupa’ya teşekkür borçluyum.” Diyen Bayan Arslan, Seçkin Kişiler Grubuyla tanışmak üzere İstanbul’a gelmiştir. Havaalanından taksiye bindiğinde emniyet kemerini takan Arslan’a taksi şoförü, “Hmm, Avrupa’dan geldiğiniz anlaşılıyor” demiş.³⁸

Cem Özdemir – Alman siyasetçi

³⁶. Bakınız: <http://en.wikipedia.org>.

³⁷. Bakınız: <http://arshavin.eu/en/>.

³⁸. 15 Ocak 2011’de İstanbul’da yapılan toplantı.

Almanya Yeşiller Partisinin eş başkanı Cem Özdemir,³⁹ Almanya'daki parti başkanı olan ilk göçmen kökenli kişi olup, partisinin göçmenlik ve entegrasyon konularındaki *de facto* uzmanı olmuştur. Swabia, Bad Urach'da 1965 yılında doğan Özdemir'in ailesi Almanya'ya *Gastarbeiter* yani misafir işçi olarak gelmiştir. Bu deyimde, söz konusu işçilerin Almanya'ya geçici olarak geldiği ve zamanı gelince ülkelerine geri döneceği iması gizliydi. Almanya'da doğup büyüyenler bile Alman olarak değil Türk olarak görülmektedirler.

Bugün insanlar artık, birden fazla tür Alman olduğunu anlamağa başlıyorlar. Özdemir'in de işaret ettiği gibi, sorunlar henüz çözülmüş değil, "Bazı Almanlar, adı Özdemir olan birinin Alman olamayacağını düşünüyorlardı" diyen Özdemir, her iki tarafta da sorunlarla karşı karşıya kaldığını söyleyerek şöyle devam ediyor, "Türk tarafında bazıları adın Cem Özdemir'se Türklerin adamı olmalısın, diye düşünüyor. Sadece Türkleri temsil etmelisin diyorlar. Böyle etnik temele dayalı düşünce yapısını sevmiyorum."

Özdemir'in anne babasının kuşağı Almanya'ya geldiğinde, dillerini ve geleneklerini korudular. Onlar içim hem Türk hem Alman olmak düşünülemezdi. Ama bu artık değişiyor. Özdemir'in berberi Canan Özgün hem Türkiye'de hem de Almanya'da büyümüş biri ve 20'li 30'lu yaşlardaki pek çok Berlinli gibi kendisini her iki ülkede de evindeymiş gibi hissediyor ve durumun ne kadar değiştiğini şöyle açıklıyor, "Anne babamdan yirmi yıl önce durumun nasıl olduğunu öğrenmiştim. Onlar burada sadece misafir işçi olarak bulunuyorlardı ve çok güç işlerde çalışıyorlardı. Şimdi Türkler ve öteki yabancılar da işveren oldular. Cem Özdemir Almanlara Alman toplumuna nasıl entegre olunacağını gösteriyor."

Lilian Thuram – Fransız futbolcu

1972 yılında Guadeloupe'da (Fransız Antilleri) doğan Lilian Thuram, Fransız milli takımında en çok maça çıkmış futbolcu. Kendisi aynı zamanda Avrupa'nın en iyi kulüplerinde de – Monako, Parma FC, Juventus ve FC Barcelona—oynamış biri. Thuram aynı zamanda Fransanın Haut Conseil à l'intégration kurumunun (Göçmenlerin Entegrasyonuna İlişkin Yüksek Komiserlik) da danışmanlarından biri. Thuram bu konuyla, ırkçı saldırılara maruz kalan oyun arkadaşlarını da savunabiliyor. Thuram 2008 yılında yapılan "Spor ve ayrımcılık: medya bakış açısı" adlı bir Avrupa Konseyi spor seminerinde de konuk konuşmacı idi. Oyuncu aynı yıl, "İrkçılığa Karşı Eğitim" temalı Lilian Thuram Vakfını kurdu.⁴⁰

Tomi Ungerer – Alsaslı sanatçı

Alsaslı uluslararası üne sahip sanatçı Tomi Ungerer,⁴¹ 2000 Ekim ayında Çocukluk ve Eğitim için Avrupa Konseyi İyi Niyet Elçisi olarak görevlendirilmiştir. *Flix, Otto ve küçük mavi bulut* gibi çocuk kitaplarında ve çizimlerinde, Ungerer hoşgörüyü yaygınlaştırmak ve çocukları insan hakları fikriyle tanıştırmak için kayda değer bir gayret gösteriyor.

³⁹. Bakınız: www.oezdemir.de/.

⁴⁰. Bakınız: www.thuram.org/index.php?idioma=in&seccion=.

⁴¹. Bakınız: www.tomiungerer.com/.

7. Kent ve kasabalar

Kent ve kasabalar tarih boyunca farklı coğrafya ve kültürlerden insanların gelip yana yaşadığı, insan çeşitliliğinin ana yerleşim merkezleri olmuşlardır. Fikir ve mal değiş tokuşu yapılan kent ve kasabalar, insan ekonomik ve kültürel ilerleyişinin ana lokomotifleri olmuşlardır. “Şehir”, “hemşehri”, “medeni”, “medeniyet” sözcükleri arasındaki bağlantı sadece Latince ve Latince'den türemiş dillerde olmayıp, bu ilişki diğer dillerde de mevcuttur.

Günümüzde de kent ve kasabalar Avrupalıların büyük bir bölümünün yaşadığı yerlerdir. Ve farklı inançtan, kültürden veya etnik kimliğe sahip insanların başlıca karşılaşma noktaları da buralardır. Ulusal düzeyde veya Avrupa düzeyinde “çok kültürlülük” tartışmaları yapıla dursun, kültürel açıdan çeşitlilikler içeren toplumların gerçekliği, tüm heyecanı, yaratıcılığı ve tüm sorunlarıyla, hergün, Avrupa’nın kent ve kasabalarında yaşanmaktadır. Bir yere ait olma duygusu, kimlik oluşturma'nın en önemli unsurlarından biridir ve bu duygu, insanların bugün yaşadıkları yerle de ilgili olabilir, oraya nereden geldikleriyle de. Kent yönetimlerinin liderleri yaşanan yeri tanımlayarak, kentte yaşayanlara kendi kimliklerini tanımlamada yardımcı olabilirler.

O nedenle, kent ve kasabaları yerel düzeyde yöneten seçilmiş ve profesyonel yetkililere özel bir sorumluluk düşmektedir. Ulusal liderler eylemleriyle ilgili yasal çerçeveyi oluşturabilir ve bir ölçüde yapılacak tartışmanın kurallarını da tanımlayabilirler. Ancak, sorunlar ortaya çıktıkça, bunlarla baş etmeleri gerekenler, yukarıda sözü edilen çeşitli gönüllü gruplarla birlikte çalışan belediye başkanları ve kent ve bölge meclisleridir. Son tahlilde belli bir bölgedeki insanların birlikte çatışmasız veya büyük gerginlikler olmaksızın başarılı bir biçimde yaşayıp yaşayamayacağı, yukarıda sözünü ettiklerimizin aklına veya akıl yetersizliğine bağlıdır.

Çeşitli kültürlerden gelen toplumların, şehre yeni gelenler veya şehrin geçici sakinleri olarak algılananlar da dahil olmak üzere, farklı kültürel gruplara ait insanların kendilerini evlerindeymiş gibi hissedecekleri ve şehrin genel birlik ve beraberliğine kendi yöntemleriyle katkı sağlayacakları açık toplumlar haline gelmesini sağlamada esas sorumluluk kentlere aittir. O nedenle yerel ve bölgesel yönetimler, farklı topluluk grupları arasında uyumlu ilişkiler oluşturmada ve genellikle etnik, dini veya kültürel kırılma noktalarında ortaya çıkan gerginlikleri azaltmada çok önemli bir rol oynamaktadırlar. “Birlikte yaşama” etkileşim demektir. Bu etkileşimin çeşitlilikler içeren topluluklarda barışçı ve yararlı bir şekilde gerçekleşmesi için, farklı etnik, dini ve kültürel gruplar arasında diyalog oluşturulmalıdır. Bunun iki yönlü bir uygulama olması gereklidir: toplumun büyük kesimi azınlıkları kabul etmeli, azınlıklar da onlar için yeni sayılabilecek belirli yerel “oyun kurallarını” kabul etmelidirler. Bu karşılıklı ayarlamalar, yerel ve bölgesel yönetimlerin göğüslemesi gereken sürtüşme ve güçlükler içerebilir.

Ülkede yaşayan yabancıların yerel yaşama ve politikaya katılması

Ülkede yaşayan yabancıların yerel seçimlerde oy kullanma hakkı genellikle ulusal yasaların konusudur. Ancak burada 1992 yılında imzalanan Yabancıların Yerel

Düzeyde Kamu Yaşamına Katılımına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesine dikkat etmek gerekir. Sözleşme herhangi bir ülke toprağında yasal bir şekilde ikamet eden yabancıların, yerel kamu yaşamından dışlanmak yerine, işleyen bir yerel demokrasinin değerli ortakları olarak tanınmalarını sağlamayı amaçlıyor. Böylece ülkede ikamet eden yabancılarla, toplumun diğer kesimleri (siyasi yetkililer, idari kuruluşlar ve “yerliler”) arasındaki ilişkiler iyileşebilir ve bu da, hem ülkede ikamet eden yabancılara hem de toplumun tümüne yarar sağlar.

Kısa porteler

Neuchâtel

İsviçre'nin Fransızca konuşulan Neuchâtel Kantonunda⁴² 40.000'i yabancı olan 170.000 kişi yaşamaktadır. İsviçre'de pek çok “yerli” İsviçreli, göçten korkuyor ve göçün ulusal değerlerini sulandıracağını ve göçmenlerin yeni ülkelerine sadık olmayacağını düşünüyor. Şimdi bu kantonda, ülkeye yeni gelenlere açıklanacak bir yurttaşlık bildirgesinin ve yurttaşlık değerlerinin oluşturulması öneriliyor.

Neuchâtel, entegrasyon politikası için, aşağıdakileri de içerecek şekilde, sağlam bir yasal ve operasyonel temel oluşturmuştur:

- 11 personelinin tümü yabancı etnik kökenli veya milliyetten olan ve aralarında toplumda mevcut olan 95 dili konuşabilen bir Yabancılar Komiserliği Bürosu;
- Conseil d'Etat (kanton yönetimi) için bir danışma kurulu olarak görev yapan 40 üyeli bir Yabancıların Entegrasyonu Komitesi.

Kanton, burada ikamet edenleri Fransızca öğrenmeye teşvik etmekte, ancak mecbur kılmamaktadır. Dil öğrenimi sosyal ve kültürel entegrasyonun bir koşulu olarak değil, bir sonucu olarak görülmekte – ve bu yaklaşım işe yaramaktadır. 2007 yılında yapılan bir halk oylamasında yurttaşların çoğunluğu kantonda tüm ikamet edenlere oy verme hakkı tanınması yönünde oy kullandı – bu da yabancılara, eskiye nazaran daha olumlu bir gözle bakıldığını gösteriyor. Bu durum kısmen, evvelki yıl gerçekleştirilen ve dokuz ay süren, 260.000 kişinin tiyatro gösterileri, okullarda düzenlenen etkinlikler, film gösterimleri, yerel lokantalarda egzotik yemekler, radyo ve televizyon yayınları, gazetecilerin şiir ve makalelerinin yer aldığı bir kitap, belirli temaları içeren sergiler, konferanslar, tartışma panelleri, poster kampanyaları ve basın toplantıları gibi etkinliklere ilgi duyarak katılmasını sağlayan, çok başarılı bir kampanyayla da açıklanabilir.

Kantondaki genel istihdam durumu kısmen de, bölgenin ekonomik hareketliliği sayesinde tatminkar düzeydedir. Ama bu aynı zamanda yetkililerin, çeşitli projelerin odak noktasını oluşturan, işçilerin entegrasyonuna ilişkin bıkmaksızın sürdürdükleri gayretler sonucunda da gerçekleşmiştir.

Okullar bu entegrasyon gayretlerine hızlandırılmış Fransızca derslerini içeren adaptasyon kursları düzenleyerek katılmışlardır ve bu kurslar için kantonun “kültürlerarası aracılık” hizmetlerinden destek isteyebilmektedirler. Anne babalar için bir bilgilendirme toplantıları,

⁴². Avrupa Konseyi 2008 yılında kentlerin kültürel çeşitliliği anlayışını ve buna gösterdiği tepkiyi dönüştürmeyi amaçlayan “Kültürlerarası kentler” programını başlattı.

(www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/Default_en.asp). Program Avrupa'nın değişik yerlerindeki 11 kentte pilot deneme olarak başlatıldı. Ancak söz konusu ağ şimdi sadece Avrupa kentlerini değil, dünyanın diğer yerlerindeki kentleri içerecek şekilde genişletiliyor. Programın uygulandığı kentlerde genellikle barış ve karşılıklı saygı hakim. Tüm topluluklar kentlerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katılıyorlar. Çok daha az şiddet olayı meydana geliyor ve kişi başına ortalama GSMH artıyor. Bu kısa portrelerde, bu ağa dahil kentlerden dört örnek veriyoruz: Neuchâtel (İsviçre), Reggio-Emilia (İtalya), Subotica (Sırbistan) ve Tilburg (Hollanda).

mecburi okula gitme yaşının üzerinde olup, normal eğitime devam etmeleri için dil becerilerini geliştirmeleri gereken çocuklar için bir “gençlik geçiş” kursu düzenlenmiştir.

Service du Délégué aux Etrangers, isteyen bireyler veya gruplar için aracılık hizmetleri sunmaktadır (bazen bu talepte bulunulmamaktadır). Bu kuruluş spesifik bir anlaşmazlık içinde olan taraflar arasında görüşmeler yapılmasında aktif bir rol oynamaktadır. Bu hizmet, ücret almayan aracılar ve çevirmenler kanalıyla, ana dilde istişareler yapılan bir merkezde gerçekleştirilmektedir.

Bütün bunlar, Neuchâtel’in 2009 yılında minarelerin yasaklanmasının karşısında oy veren dört kantondan biri olmasıyla bağlantılı olabilir.

Reggio-Emilia

İtalya’nın kuzeyinde (Emilia-Romagna) varlıklı bir kent olan Reggio-Emilia, İtalyan kentleri arasında en yüksek yabancı oranına sahip kentdir. Şehrin mevcut kamu politikası öncelikleri şunlardır: kültürlerarası entegrasyonun, sosyal birlik ve beraberliğin desteklenmesi için eğitim sağlanması, çalışanların niteliklerinin iyileştirilmesi ve kültürel hizmetler sunulması. Bu politikalarla, yurttaşların çeşitli kültürel fırsatlara erişimi sağlanarak, sosyal dışlamadan uzak duran ve herkesin mal ve hizmetlere eşit erişime sahip olduğu bir büyüme modelinin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır

Bu politikalar sayesinde, Reggio-Emilia “açık, güvenli ve işbirliğine dayalı bir kent” olarak ünlenmiştir. Bu şehrin eğitim politikaları gençler arasında çeşitlilik konusunda olumlu bir yaklaşımı teşvik ediyor ve ayrımcı davranışa yol açabilecek klişeleşmiş yakıştırmaların ve önyargıların nasıl oluştuğunu açıklıyor. Bu kent konut konusunda, çeşitli mahallelerle, Yerel Çerçeve Paketi adlı bir pakt oluşturmuş. Bir sivil toplum ve sosyal hizmetler çalışma grubu, gayretlerini çocuklarla ilgili sorunlar üzerinde odaklamış. Bu grubun en önemli deneme projesi bir çocuk parlamentosu teklifi. Şehir, her yıl tekrarlanan Mondinpiazza festivalleri ve “Due calci al razzismo” (İrkçılığa iki tekme) adlı bir spor etkinliğiyle, belediye kuruluşları, yerel dernekler, yurttaşlar, sanatçılar, çeşitli azınlık toplulukları, emniyet kuvvetleri, İtalyan ve/veya yabancı kadınlar, engelli bireyler, yerel yöneticiler, orta okul öğrencileri vb. ile işbirliğini teşvik ediyor. Şehirdeki Çinlilerin sağlık sistemine daha kolay erişiminde özellikle başarı sağlanmış durumda. Reggio civarındaki altı hastanenin altısı da, kültürlerarası bir aracılık sisteminden yararlanıyor. Ayrıca, yerel sağlık yönetimleriyle işbirliği içinde gerçekleştirilen, şehirde ikamet eden yabancılarla bunlara sağlanan sağlık hizmetleri arasında dil ve kültürel ilişkileri iyileştirmeye yönelik bir proje de var. Başlangıç düzeyinde dil desteği sağlamak ve okulla iyi iletişim kurmalarını kolaylaştırmak üzere, çocukları ilkokula giden annelere yönelik temel İtalyanca kursları düzenleniyor. Ayrıca, dil bilgileri zayıf olan orta dereceli okul öğrencilerine İtalyanca öğretmeye yönelik yaz kursları da var.

Subotica

Subotica, kuzey Sırbistan’da (Voyvodina) bulunan birden çok etnik grubun yaşadığı bir kent. 1999 yılında, Pescara banliyösüne Kosova’dan 500 Roman geldiğinde, bu banliyöde 5000 Macar, Hırvat, Sırp, Boşnak ve Bunyevak etnik kökenli insan yaşıyordu*. Romanların bu bölgeye (burası bölgenin çok ucuz bir kesimiydi) yerleştiği ve geri dönmek istemediği anlaşıldığında sorunlar baş gösterdi. 2006 Şubat ayında Pescara’nın Roman olmayan 147

* Bakınız: 26 no.lu dipnot.

sakini bir dilekçe imzalayarak, yeni gelenlerden ve bu grubun günlük yaşamlarındaki davranışlarından rahatsız olduklarını belirttiler. Subotica'daki Roman Eğitim Merkezi Müdürü, Pescara'nın tüm yurttaşlarının temsil edildiği, yerel yönetim, polis, Sosyal Çalışma Merkezi, yerel okul ve yerel sağlık merkezi temsilcilerinin de yer aldığı müşterek bir toplantı düzenledi. Burada Romanların, dilekçe sahiplerini kaygılandıran, Roman gençlerinin geç saatlere kadar aralarında toplanmaları, gürültülü müzik çalmaları vb. gibi konuları ele almalarının gerekli olduğu konusunda görüş birliğine varıldı. Aynı zamanda dokuz kişilik bir Etnik Gruplar arası İlişkiler Komisyonu (bugün hala faal) kurulmasına da tümünün görüş birliği ile karar verildi ve tüm yerleşme yerinin en büyük sorununun buranın düzgün bir yolu olmadığı sonucuna varıldı. Çocukları Kurtaralım kuruluşundan 1000 Euro'luk bir hibe ile ve kent yetkililerinin desteği ve yurttaşların (Roman ve Roman olmayanlar) gönüllü iş gücüyle, yolu tamamladılar ve bunu hem kent hem de mahalle düzeyinde kutladılar.

Romanlar, Pescara'daki sosyal, eğitimle ilgili ve etnik gruplar arası sorunları ele alan komisyonlardaki çalışmalarını sürdürüyorlar ve artık toplum yaşamına entegre olmuş durumdalar. Yerel ilk okulda 100'ü aşkın Roman öğrenci var ve bunların %90'ından fazlası Kosova'dan* gelen Romanların çocukları—oysa olayların bu şekilde gelişmesinden önce aynı okul, bölgede zaten yerleşik olan Roman çocukları bile okula kabul etmiyordu. Bugün Roman veliler Okul Aile Birliğinde yer alıyor, ve bir Roman görevlinin yardımlarıyla Roman çocuklar okul öncesi eğitim programına bile kabul ediliyorlar.⁴³

Tilburg

Tilburg Hollanda'nın güneyinde yer alan, nüfusu 200.000'i aşkın bir şehirdir. Nüfusun %23'ü Hollandalı kökenli olmayıp, hemen hemen 200'ü aşkın farklı ülkeden gelmektedirler.

Tilburg kenti, göçmenlerle veya göçmen kökenli insanlarla ilgili deneyimiyle; eğitim, konut veya güvenlik politikalarında uzun yıllardır belirli göçmen gruplarını hedeflemek suretiyle bir azınlık topluluğu ya da etnik grup yaklaşımını sürdüren kentlere iyi bir örnek oluşturmaktadır. Ancak 2010 sonbaharında, Alderman Berend de Vries'in, Seçkin Kişiler Grubuna,⁴⁴ açıkladığı gibi, Tilburg belediye meclisi bu politikayı terkederek başka bir politika benimsemiştir. "Tilburg'un Tüm Sakinleri" adlı bu yaklaşımda, işsizlik, erken yaşta okulu terketme, dil engelleri veya anti sosyal davranışlar etnik çözümler gerektiren etnik sorunlar olarak görülmek yerine, ana akım hizmet ve kurumların bir sorumluluğu olarak ele alınmaktadır.

Bay de Vries, bu girişimin ardındaki yön verici ilkenin, toplumla tam bütünleşme sorumluluğunun, bireysel olarak yurttaşlara ait olduğu, bunun da, ana akım kurum ve kuruluşların hiçbir etnik rengi diğerlerinden ayırd etmeyen, adeta renk körü kurumlar ve kuruluşlar haline gelmelerini gerekli kıldığını belirtmiştir. De Vries uygulamayı şöyle açıklamıştır: "Tilburg'lu, Türk kökenli bir yurttaş, küçük işletmeler bilgilendirme masasına geldiğinde, şimdilerde sıklıkla yapıldığı gibi, kendisi entegrasyon servisine gönderilmeyecek, bu yurttaş bir girişimci olarak yardımcı olunacaktır. Aynı zamanda, ana akım hizmet servisleri ve kurumlarının da kültürel farklılıklar açısından daha hassas olmaları gerekecektir. Sosyal yardım görevlilerinin veya evde bakım sağlayan yardımcılardan kentte yaşayan bazı yurttaşların diğerlerinden farklı olduğunu kabul etmesi gerekecektir. Korunmaya muhtaç gruplara ulaşmak ve onlara yardımcı olunmak istendiğinde, farklı etnik gruplardan olanların da bu yardımdan yararlanmalarının sağlanması önemlidir. Önümüzdeki yıllarda bu hususu çeşitli alanlarda izleyeceğiz, yani etnik kökeni de göz önüne almaya devam edeceğiz. Bunu yaparken, çözümün etnik özellikte olmadığını, ancak, fırsatlar yaratmadan önce, yoksulluk ve noksanlıkların belirlenmesinin gerekli olduğunu vurgulamak isteriz.

⁴³. Bilgi, Subotica'daki Roman Eğitim Merkezi Müdürü Stevan Nikolic'den alınmıştır.

⁴⁴. Seçkin Kişiler Grubuna 17 Mart 2011 tarihinde Brüksel'de verilen bilgi.

Yeni yöntem esas olarak mahalle yaklaşımında somut şeklini alacak. Yoksul mahalleler için üç ana gaye belirlenecek: gençlerin okullarında başarılı olmaları ve mezun olmaları; her hanede ekmek parası kazanan birinin olması; ve mahalle sakinlerinin yoksulluk sınırının üzerinde yaşamaları. Burada etnik köken açısından bir fark gözetilmeyecek, doğrudan doğruya sorunlar üzerinde odaklanılacaktır. Belediye Meclisi ve ortakları (konut kooperatifleri, sosyal yardım ve sağlık kurumları) bu amaçlara ulaşmak için on yıllık bir süre belirlemişlerdir. Bu girişimde, Sonuca Yönelik Hesap Verebilirlik (RBA) yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntemi uygularken amaçlar üzerinde odaklanılmakta ve yapılan müdahalelerin etkisi düzenli aralıklarla izlenmektedir. Elde edilen etkinin olumsuz olduğuna karar verilirse, yapılan müdahalelerde derhal değişikliğe gidilecektir.”

Tilburg’un resmi kültürlerarası politikası şöyledir: ‘Hangi kökenden gelirse gelsin, Tilburg’da yaşayan herkes, Tilburg kenti toplumunun bir parçasıdır, bu kentteki yaşam kalitesini sürdürme sorumluluğunu üstlenir ve bu yönde çaba gösterir. Aynı zamanda kentte yaşayan insanların çeşitliliğini de kabul ediyor ve göz önüne alıyoruz, çünkü hepimiz Tilburgluyuz’.

8. Üye ülkeler

Yukarıda belirtilen tüm aktörler egemen ulus devlet düzeyinin altında faaliyet göstermektedir ve etkili olabilmeleri için gerçekten bağımsız ve kendiliğinden motive edilmiş olmaları gerekir. Bununla birlikte, ulusal hükümetlerden de yararlanabilirler ve çoğu kez de ulusal hükümetlerin finansal ve moral desteğine ihtiyaçları olacaktır. Entegrasyonun yasal çerçevesi de genelde ulusal düzeyde oluşturulur. O nedenle, ulusal yetkililerin mevcut entegrasyon stratejilerinin olması ve gerektiğinde spesifik tedbirler almaya hazır olmaları çok büyük önem taşımaktadır.

Bu stratejiler aşağıdakilerin tümünü gerçekleştirecek tedbirleri içermelidir:

- a. toplulukları bir araya getirmek;
- b. kültürel ve dini çeşitlilik konusunda farkındalığın yaygınlaştırılması için eğitimden yararlanmak;
- c. sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı olanlara özel yardım sağlamak;
- d. eğitimdeki dezavantajlara çare bulmak;
- e. göçmenlere ve göçmen çocuklarına ulusal dili öğretirken, kendi geldikleri yerin dilinde de yetkinliklerini sürdürmelerini veya bu yetkinliğe erişmelerini sağlamak;
- f. işe yerleştirme konusunda yardımcı olmak;
- g. kentte yaşayan azami sayıda insana oy verme hakkı ve yurttaşlık hakları vermek;
- h. belgesiz göçmenlere ve sığınmacılara karşı daha insani politikalar uygulamak.

9. Avrupa kurumları ve uluslararası kurumlar

Gerek Avrupa düzeyindeki gerekse küresel düzeydeki pek çok hükümetler arası kurumu, bu raporda ele alınan hususlar ilgilendirmektedir. Bunlar arasında Avrupa’da Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Göç Örgütü ve özellikle de Medeniyetler

İttifakı kuruluşu kanalıyla Birleşmiş Milletler yer almaktadır. Ancak Avrupalıların birlikte yaşamasına yardımcı olan ve belirleyici role sahip iki kurum, Avrupa Birliği ve özellikle de İnsan Hakları Mahkemesi kanalıyla Avrupa Konseyidir.

Son yirmi yıldır Avrupa Birliği, özellikle de Schengen Anlaşmasına bağlı üye ülkelerin göç ve iltica politikalarının koordinasyonunda giderek daha önemli bir rol oynamıştır. Schengen ülkeleri iç sınırlarında pasaport ve vize kontrollerini kaldırmıştır. Gerek Avrupa Birliği Komisyonu, gerekse Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi⁴⁵ yıllar içinde göç, dahil edicilik, entegrasyon ve vatandaşlık konularında çeşitli politika belgelerini kabul etmişlerdir. Buna rağmen üye ülkelerin bu alanların çoğunda tam kapsamlı bir strateji üzerinde görüş birliğine vardığı söylenemez. Romanların topluma dahil edilmesi yönünde çabalar, çeşitli Batı Avrupa ülkelerinin, 2004-2007 yılından bu yana, anavatanlarının AB üyesi haline gelmesinden sonra, doğu Avrupa'dan batı Avrupa'ya göç eden Romanları büyük çapta sınır dışı girişimlerinin gerçekleştiği 2010 sonbaharından bu yana yoğunlaşmıştır.

Avrupa Birliği Komisyonunun “Avrupa 2020” stratejisinde üye ülkeler için iki alanda hedefler konmuş durumdadır: eğitim (Roman çocuklarının %90'ının ilk okulu bitirmesi) ve istihdam (çalışma yaşındaki Romanların %75'inin işe girmesi). 6 Nisan 2011'de, AB Adalet, Temel Haklar ve Yurttaşlık Komiseri Viviane Reding üye ülkelere bu konuyla ilgili ulusal planlarını oluşturmaları için sekiz aylık bir süre verdi. Haziran ayında ise Komisyonun entegrasyon konusunda yeni bir bildiri sunması bekleniyor.

Bizden bu raporun yazılmasını isteyen Avrupa Konseyinin misyon ve faaliyetlerinin temeli ise her türlü ayrımcılıkla savaşmak ve çeşitliliği ve karşılıklı anlayışı yaygınlaştırmaktır. Kurumun, İnsan Hakları Komiseri ve Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)⁴⁶ dahil olmak üzere, bu amaca yönelik çok çeşitli kuruluş ve bölümleri vardır. Ancak Avrupa Konseyinin kuşkusuz en benzersiz kurumu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini yorumlayan ve uygulayan ve sözleşmeye imza koyan devletlere karşı diğer akit devletler veya bireysel başvuru sahiplerince yapılan şikayetleri ele alan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesidir⁴⁷. Yaklaşık 800 milyon insan ve 47 devlet Sözleşme kapsamında olup, Mahkemenin yetki alanı dahilindedir.

Mahkemenin son yıllarda karşı karşıya kaldığı belki de en büyük güçlük, çeşitlilikle birlik arasında bir denge sağlamak ve Sözleşmede yer alan evrensel prensipler ve standartları giderek daha fazla çeşitlilik içeren Avrupa toplumlarının kültür ve gelenekleriyle bağdaştırmaktır. Mahkemenin açıklamalarında, insan hakları istismarı denebilecek uygulamaların kültür, din, gelenek ve adetler öne sürülerek asla haklı gösterilemeyeceği kesin bir şekilde ortaya konmuştur.⁴⁸

Mahkemenin yakın zamanda aldığı kararlar bu raporun konusuna da uygun, aşağıdaki alanlarda önemli prensipler oluşturmuştur

⁴⁵. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi (Avrupa Konseyi ile karıştırılmamalıdır!) tüm AB üyesi ülkelerin siyasi liderlerinin düzenli toplantılarına verilen isimdir. Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Birliğinin icra organıdır.

⁴⁶. Her iki kurum da 15 Ekim 2010'da Strasbourg'da Seçkin Kişiler Grubuna bu konuda bilgiler sunmuştur.

⁴⁷. Seçkin Kişiler Grubu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin hukuk danışmanı Vincent Berger'i 18 Mart 2011 tarihinde Brüksel'de yapılan toplantıda dinlemiştir.

⁴⁸. *Intercultural dialogue in the framework of European human rights protection (Avrupa'da İnsan Haklarının Korunması Çerçevesinde Kültürlerarası Diyalog)*, Patricia Wiater, Avrupa Konseyi Yayınları, Mart, 2010.

Din özgürlüğü

Son 10 yılda bu hakla ilgili davalarda dikkat çeken bir artış meydana gelmiştir. Özellikle de dini giysilerle ilgili düzenlemeler kayda değer tartışmalara yol açmıştır. Din özgürlüğünün içsel yönüyle ilgili olarak da Mahkeme genellikle devletin bireylerden dini inançlarını açıklamalarını isteyemeyeceği yönünde görüş bildirmiştir.

Romanlar dahil etnik azınlıklar

Mahkeme, ulusal azınlığın ne olduğu konusunda kendi tanımını vermekten imtina etmiştir. Bunun yerine, belirli bir azınlık grubunun, örneğin 'etnik' kimliği gibi, özelliklerinden birine atıfta bulunmayı tercih etmektedir. Mahkeme genellikle, demokratik çoğulculuğa saygı ilkesine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ayrımcılığı yasaklayan maddelerine atıfta bulunarak dolaylı bir koruma sunmuştur. Mahkeme aynı zamanda etnik kimliğin bireyin kimliğinin elzem bir unsuru olduğunu ve azınlık mensuplarının kültürlerini ve azınlık bilincini yaymak için dernekler kurma haklarını da kabul etmiştir.

Mahkeme aynı zamanda, Roman halkının özellikle korunmaya muhtaç bir konumda olduğunu da kabul ederek, Roman başvuru sahiplerinin farklı alanlardaki şikayetlerini de çoğu kez kabul etmiştir. Mahkeme özellikle de, ister özel bireyler ister devlet yetkilileri olsunlar, devletin Romanlara karşı şiddet uygulayanları soruşturup kovuşturmakla yükümlü olduğunu teyit etmiştir. Ayrıca, Roman çocuklarının engellilere ayrılan veya ana akım okul ve sınıflardan ayrı yerlerde tutulmalarının yasa dışı ayrımcılık olduğunu tekrarlamıştır.

Dini azınlıklar

Dini azınlıkların korunması genellikle etnik azınlıkların ve Romanların korunmasına ilişkin hakları içermektedir. Ancak burada en acil sorun, bireyin inançlarının nasıl ortaya konduğuyla ilgilidir. Yukarıda sözü edilen dini giysi konusuna ilaveten, devlet okullarında dini sembollerin taşınması çok tartışmalı bir konu halinde gelmiştir.⁴⁹

Müslüman topluluklarına ve göçmenlere karşı nefret duygularının uyandırılması nedeniyle mahkumiyet kararlarının verildiği bazı davalarda, Mahkeme, devletlerin yakın zamanda göçmen olarak ülkeye gelmiş topluluklara ilişkin politikalarını ve kamu düzenini sağlama ihtiyacını göz önünde bulundurarak, bireyin ifade özgürlüğüne müdahale ihtiyacı konusunda devletlere geniş bir takdir hakkı tanımıştır.

⁴⁹. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İtalyan devlet okullarında haç bulundurulmasına ilişkin *Lautsi ve Diğerleri – İtalya* davasıyla ilgili 18 Mart 2011 tarihli kararında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlal edilmediğine hükmetti. Mahkeme bilhassa, sınıfta dini sembollerin bulundurulması konusunun – özellikle de bu konuda Avrupa çapında bir görüş birliği olmadığından— devletin takdir hakkı sınırları içinde kaldığı, ancak bu alanda alınacak bir kararın herhangi türden bir endoktrinasyona yol açmaması gerektiği şeklinde görüş bildirmiştir.

Bazı diğerkararlarda ise Mahkeme, politikacıların kamuya hitap ederken toplumda hoşgörüsüzlüğe yol açabilecek sözlerden kaçınmasının son derece önemli olduğu konusunda ısrarcı olmuştur.

Göçün yarattığı sorunlar

Mahkemenin “göçmen”lerle ilgili içtihat hukukunun büyük çoğunluğu genel olarak iki gruba ayrılabilir. Birincisi başvuru sahiplerinin sınırdışı edilmeleri halinde işkence veya kötü muameleye tabi tutulacakları iddialarının yer aldığı gruptur. Bunlar genellikle iltica talepleriyle ilgili davalar olup, davacıların Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Cenevre Sözleşmesi) uyarınca yaptıkları başvurunun başarısızlıkla sonuçlanması veya mülteci statülerinin kaldırıldığı durumlara ilişkindir. (Bu birinci tür davalarda Mahkeme son zamanlarda iltica talebinde bulunanların özel hassas durumlarına büyük ağırlık vermektedir.) İkinci tür davalar ise, göçmenlik işlerinden sorumlu yetkililerin öteki aile fertleriyle birlikte kalmak isteyen veya bunlara katılmak isteyen şahısları sınır dışı etme veya ülkeye giriş taleplerini reddetmelerine ilişkin kararlarla ilgilidir. Bunun yanı sıra, sınırdışı etme kararının verilmesine kadar gözaltında tutma ve bununla bağlantılı, sınırdışı edilen ebeveynle birlikte olması gereken çocukların eğitimden yoksun bırakılması gibi özel yaşamı ilgilendiren konular; göçmenlik kurallarının bazı gruplara, diğerklerine nazaran daha az hoşgörülü olduğu ayrımcılık konusu; ve başvuru sahiplerinin işkence ve kötü muameleye maruz kalma veya aile yaşamlarına müdahale edilme riskiyle karşı karşıya kaldıkları iddialarına karşılık, milli makamların izin verdiği hukuki başvuru yollarının etkili olup olmadığı gibi konular da vardır. Son olarak da “göçmen”lerin sosyal hakları ve evlenebilme veya evliliklerinin tanınması gibi diğerkonular da söz konusudur.

Bu kısa araştırma, “birlikte yaşama” bağlamında ortaya çıkan insan hakları sorunlarının çeşitliliğine ve karmaşıklığına işaret ederken, hakları ihlal edilenlerin son savunma aracı olan Avrupa İnsan hakları Mahkemesi ile, esas işlevleri üye ülkelerin Mahkemenin kararlarına uymalarını sağlamak olan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin oynadığı hayati role de dikkat çekmektedir.

C. Eylem önerisi

I. Stratejik öneriler

1. Yeni bir ülkede yaşam kurmaya gelenlerin ve çocuklarının inanç, kültür veya kimliklerini geride bırakmaları beklenmemelidir. Ancak, diğerk herkes gibi, onlar da yasalara uymalı, yeni komşularının çoğunluğunun kullandığı dili öğrenmeli ve içinde yaşadıkları topluma yararlı olmaya çaba göstermelidirler.
2. Bir devletin topraklarında ikamet edenler o devletin yasalarına uymak zorunda olduklarından, temel bir demokratik ilke uyarınca bu insanların söz konusu

yasaların yapımında bir söz hakkı olması gerektiğini düşünüyoruz. O nedenle bütün devletler, oy verme hakkı da dahil olmak üzere, yurttaşlığın gerektirdiği tüm hak ve yükümlülükleri, mümkün olduğu sayıda çok ülke sakinine sağlamalıdır.

3. Bunu henüz yapmamış olan tüm Avrupa Konseyi üye devletlerini, yurttaşlık haklarına sahip olma koşullarının, etnik kıstaslardan çok sivil yaşam kıstaslarına göre değerlendirildiği modern bir yurttaşlık yasasına doğru ilerlemeye teşvik ederiz.
4. Yurttaşlık hakkı verildikten sonra, bunun getirdiği tüm hak ve ayrıcalıklar herkese eşit olarak sağlanmalıdır.
5. Bu yönde atılacak bir adım olarak, hangi kökenden gelirse gelsin, ülkede ikamet edenlerin ikamet ettikleri herhangi bir şehir veya bölgede yerel seçimlerde oy vermelerine izin verilmelidir (bu durum kendi devletlerinin dışındaki bir Avrupa Birliği devletinde yaşayan Avrupa Birliği vatandaşları için zaten böyledir.)
6. Tüm düzeylerdeki ve mesleklerdeki Avrupalı liderleri (politika, kültür, medya, eğitim, sivil toplum) nerde ve ne zaman karşılaşırlarsa karşılaşınsınlar, aşırı uçlardan gelen, ırkçı, yabancı düşmanı ve göçmen karşıtı ifadeleri kınayarak ve ırkçı, etnik, dini veya diğer temellere dayalı, suç teşkil eden şiddet tehditlerinin, mevcut yerel ve uluslararası yasal enstrümanlar temel alınarak sistemli bir şekilde soruşturulup kovuşturulmasında ısrarcı olarak, gerçek bir liderlik örneği sergilemeye acilen davet ediyoruz.
7. Tüm yurttaşlar, nerede karşılaşırlarsa karşılaşınsınlar, sözlü hakaretleri kınamaya ve herhangi bir grubun gerçeği yansıtmayan imajını düzeltmeye hazır olmalıdırlar. Yetkili konumda olanların bunu yapma ve mümkün olan her fırsatta öteki grupların inançları, kültürleri ve faaliyetlerini adil ve doğru bir şekilde tanımlama konusunda özel bir sorumluluğu bulunmaktadır—aynı sorumluluk, medyanın ve kamuoyunun dikkatini çekmede ayrıcalıklı bir konumda olan ünlülere ve meslek gruplarına da aittir.
8. Avrupa’da halihazırda devam eden siyasi tartışma, göçmenlerin durumuyla ilgili yanıltıcı bilgilere ve klişeleşmiş algılara dayandığından, Avrupa Konseyi üye ülkelerini, Avrupa yurttaşlarına göçmenlerin durumuyla ilgili ve Avrupa’nın göçmenler konusundaki mevcut ve geleceğe yönelik ihtiyaçları konusunda daha gerçekçi bilgiler sunmaya ve göç ve çeşitlilikle ilgili daha iyi bilgilendiren bir siyasi söylemi yaygınlaştırmaya acilen davet ediyoruz.
9. Avrupa Konseyi üye ülkelerindeki yetkililer, polis ve her düzeydeki mahkemeler, göçmenlerin (belgeleri olsun veya olmasın), göçmen ailelerden gelenlerin ve azınlık üyelerinin korunmasını ve bu grupları şiddete veya yasadışı istismar veya suistimale maruz bırakanların yakalanıp yasalara göre cezalandırılmasını sağlamak için ellerinden gelen tüm gayreti göstermelidirler. Söz konusu yetkililer aynı zamanda toplumun tüm kesimlerine eşit muamele etmede son derece dikkatli davranmalı ve gerek eğitim, gerek istihdam

konularında gerekse mal, kalacak yer, kamu alanları, tesisler ve hizmetlere erişime izin vermede, göçmenlere veya azınlık üyelerine karşı ayrımcılık yapmamalı ve öteki grup veya kurumların da ayrımcılık yapmasına müsamaha etmemelidirler.

Bu tür bir erişimin herhangi bir kimseye ırk, din, cinsiyet veya cinsel yönelim temelinde gayri adil bir biçimde engellenmesi durumunda, söz konusu şahıs yasalara göre eksiksiz ve süratli bir şekilde gerçekleştirilecek bir telafi imkanına kavuşturulmalıdır.

10. Her düzeydeki yetkili makamlar, özel sosyo ekonomik dezavantajları olan (orantısız bir biçimde yüksek düzeylerde işsizlik, düşük eğitim başarısı ve/veya aile geliri, yetersiz konut gibi) grupları belirlemeli ve uygun kaynakları tahsis ederek, bu grupların üyelerinin, özellikle de çocukların ve gençlerin, bu dezavantajların üstesinden gelmelerini ve toplumun geri kalan bölümüyle eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamalıdır.
11. Halen bunu gerçekleştirmemiş olan tüm üye devletleri medya dahil olmak üzere tüm kamu yaşamı alanlarında her türlü ayrımcılığa karşı yasalarını iyileştirmeye ve bu yasaları uygulamaya teşvik ediyoruz. Bu girişimler genel kamuoyunca iyice anlaşılan ve hükümetlerce uygulamaya konan sağlam mekanizmalarla desteklenmelidir.
12. Romanların Avrupa'nın tümündeki durumu, tüm Avrupa kıtasının süregelen bir ayıbı ve Avrupalıların, "Avrupa değerleri" olarak düşünmek istedikleri değerlerin en ısrarlı ihlallerinden biridir. O nedenle, tüm düzeylerdeki Avrupalı liderleri, Romanların son zamanlarda batı Avrupa'dan doğu Avrupa'ya büyük çapta göçlerinin de ateşlediği bu durumuna, şimdiye kadar göstermekte çok gecikmiş oldukları ilgiyi, bu insanlara karşı ayrımcılığı etkin bir şekilde ortadan kaldıracak girişimlere kanalize etmeye davet ediyoruz.
13. Devletlerin göç hareketlerini yönlendirme ve kontrol etme hakkı vardır. Ancak ülkeye giriş yapmaları veya ülkede kalmaları engellenen insanlar bu nedenle temel insan haklarından yoksun bırakılmamalıdır. Tüm Avrupalıları, sığınmacılara ve Avrupa'ya gelen göçmenlere adil ve insanca davranmaya davet ediyoruz.
14. Göçmenlerin geldiği bölgelerden uzakta bulunan ülkeler de bu gayretlerde kendilerine düşen görevi yapmaya istekli olmalıdırlar. Bu da Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi üye ülkelerinin dayanışmasını ve yük paylaşımını gerekli kılmaktadır.
15. Kapsamlı, tutarlı ve saydam bir göç politikasının mevcut olmaması, çoğu kez yerel düzeyde halledilmesi gereken son derece acil sorunlar yarattığından, tüm Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi üye ülkelerini bu tür bir politikanın oluşturulması için çalışmaya davet ediyoruz.

16. Anlaşmazlıkları, özellikle de yerel düzeyde çözüme kavuşturmada arabuluculuk yöntemini bir vasıta olarak öneriyor ve yetkilileri bu görevi üstlenecek yeterli sayıda insanı eğitmeye acilen davet ediyoruz.
17. Tüm Avrupa halkını, özellikle de, evrensel özgürlük ve demokrasi değerlerine bağlılıklarını cesaretle ortaya koyan Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki komşuları olmak üzere, dünyanın diğer yerlerindekiyle dayanışma içinde el uzatmaya davet ediyoruz. Özellikle de özgürlüklerini esirgeyenlerin onları çok büyük bir şiddetle tehdit ettikleri anlarda bile, şiddete başvurmaksızın özgürlüklerine ulaşmak için çaba göstermiş ve göstermekte olanların akıl ve cesaretini de saygıyla selamlıyoruz. O nedenle, temel Avrupa kurumlarını (Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) güney ve doğu Akdeniz, Orta Doğu ve Orta Asya ülkelerine karşı kapsamlı politikalar oluşturmaya ve özellikle de, Avrupa kurumlarına ve sözleşmelerine uygun statülerle katılarak, bu ülkelerin, talep ettiklerinde ve talep edebildiklerinde, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye ve insan haklarına dayalı toplumlar inşa etmede Avrupa'nın deneyim ve bilgi birikiminden yararlanmalarını sağlamaya acilen davet ediyoruz. Böyle bir politika aynı zamanda Avrupalıların da, komşularının deneyim ve bilgi birikiminden yararlanmalarını ve Avrupa'ya son zamanlarda yerleşmiş olanların Avrupa'ya getirmiş oldukları tarihi ve kültürel mirası daha iyi takdir etmelerini mümkün kılmalıdır.

II. Özel öneriler

Bu raporun yazılması Avrupa Konseyinin talebiyle gerçekleşti. Ancak Avrupa Konseyi bizden “Avrupa toplumlarına önerebileceğimiz yeni bir ‘birlikte yaşama’ kavramı tanımlamamızı” da istedi. Kuşkusuz bizler, bu çabanın sadece tek bir kurum tarafından ele alınamayacağını, ve gerek tüm düzeylerdeki seçilmiş Avrupa temsilcilerinin ve gönüllü girişimlerin, gerekse organize kurumlar olarak veya bireysel olarak, bütün Avrupalıların bunda rol alması gerektiğini düşünüyoruz. O nedenle de bu önerileri sadece Avrupa Konseyine değil, tüm üye ülkelere, yerel ve bölgesel yönetimlere ve bunların içindeki sivil topluma yöneltiyoruz.

Öneriler konu başlıkları altında yer almaktadır. Bazıları spesifik olarak Avrupa Birliğine yöneliktir. Avrupa Konseyince yazılması istenen bir raporda bu husus biraz normal dışı görünebilir, ancak AB üyelerinin tümü aynı zamanda Avrupa Konseyi üyesi olup, Avrupa Birliğinin de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine bağlı kalacağı bir süreç de başlatılmıştır. Bu raporda ele alınan politika konularının çoğunda, AB'nin aldığı kararlar sadece kendi üye ülkelerinin değil, komşularını da etkilemektedir. Özellikle de göç ve iltica politikalarında AB'nin başı çekmesi ve aynı zamanda diğer Avrupa Konseyi üyesi ülkelerinin görüş ve menfaatlerini de gerektiği gibi göz önüne alması çok önemlidir.

A. Göçmenlerin ve göçmen ailelerden gelen kimselerin entegrasyonu

18. Tüm üye ülkeleri özellikle de konuta, istihdama, eğitim ve sağlık hizmetlerine eşit erişim konularında yasal boşlukları, uygulamadaki noksanlıkları ve

uygulama zaafılarını ele almaya ve bu boşlukların net bir şekilde açıklandığı Avrupa Konseyi kurumlarının (özellikle de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu ve Avrupa Sosyal Haklar Komitesi) bulgularından daha çok yararlanmaya ve Avrupa Konseyini üye ülkelerin entegrasyon politikalarının başarısını daha iyi ölçecek göstergeler oluşturmaya acilen davet ederiz.

19. Avrupa Birliğini, Avrupa Birliğinin yakında yayınlanacak olan Entegrasyon Bildirisinden ve 2011 Haziran Avrupa Zirvesinden tam olarak yararlanmaya ve AB üyesi ülkelere güçlü ve net bir siyasi mesaj vererek, üye ülkelere, kendi halklarına Avrupa'nın mevcut ve geleceğe yönelik göçmen ihtiyacı konusunda tam, net ve dürüst bir bilgilendirme yapmaları çağrısında bulunmaya ve göçmen entegrasyonu, siyasi iltica ve yasadışı göç konularını ele alırken Avrupa ve uluslararası norm ve standartlara uymaya acilen davet ederiz.
20. Avrupa Birliğini, 2010-2014 yılları için oluşturulan Stokholm Programı ve Eylem Planında istendiği gibi, sağlam bir anayasal ve yasal çerçeveye oturtulmuş, saygı ve temel hakların yaygınlaştırılmasını temel alan, kapsamlı bir göç politikası oluşturmaya ve özellikle de aşağıdakileri gerçekleştirmeye davet ederiz:
 - a. AB üyesi olmayan ülkelerle işbirliğini arttırarak, AB'nin göç konusuna yönelik global yaklaşımını daha da geliştirmek;
 - b. AB ülkelerinin emek piyasasının ihtiyaçlarını karşılamak üzere göçü desteklemek;
 - c. Entegrasyonu ve göçmenlerin (ve kısa süre önce göçmen olanların çocuklarının) haklarını daha çok yaygınlaştırmak;
 - d. Beraberlerinde anne babaları bulunmayan yaşı küçük göçmenlerin durumunu göz önüne alarak bu konuda Avrupa Konseyi ile işbirliği yapmak (özellikle de refakatsiz yaşı küçük göçmenlere ilişkin yaşam boyu projeler konusunda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği CM/Rec(2007)9 sayılı tavsiye kararını temel alarak);
 - e. Özellikle de doğu ve güney Akdeniz sahillerindeki, seçilmiş üçüncü ülkelerde Avrupa Ekonomik Göç Enformasyon Büroları açmak.
21. Avrupa Konseyi öncelikli olarak, bu alandaki standartlarını çeşitli Avrupa Birliği belgelerine dayalı olarak yaygınlaştırmalı ve bunu *diğer hususların yanı sıra*, ayrımcılıkla, ırkçılıkla ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda kapsamlı bir AB politikası oluşturmayı, eşitlik ve entegrasyonu yaygınlaştırmayı amaçlayan 2010-2014 Stokholm Programı ve Eylem Planı bağlamında yapmalıdır.
22. Avrupa Konseyi Kalkınma Bankasını, tüm üye ülkelerde göçmenlerin daha iyi entegre edilmesine yönelik projelerin desteklenmesi konusuna özellikle dikkat etmeye davet ederiz.

23. Göç konusunda geçmişte yapılan standart oluşturmaya yönelik çalışmaların daha çok göçmenlerin hakları üzerinde durduğu, ancak göçmenlerin sorumlulukları konusunda daha az şeyin söylendiği çalışmalar göz önüne alınarak, Avrupa Konseyi, gelecekte yapacağı standart oluşturma çalışmalarında haklar, sorumluluklar ve bunlar arasındaki ilişkilerle ilgili kılavuzlar geliştirmelidir.

B. Yurttaşlık ve oy verme hakkı

24. Tüm üye ülkeleri topraklarında sürekli ikamet eden herkesin yurttaşlık hakkı almasını teşvik etmeye ve kolaylaştırmaya, ve öteki ülkelerin vatandaşı olmayı bir engel, eleme veya bir sadakatsizlik işareti olarak görmemeye acilen davet ederiz.
25. Sorumluluk alanlarında yasal olarak yaşayan herkesin, yerel düzeyde kamu yaşamına aktif katılımını teşvik etmek üzere, tüm üye ülkeleri, henüz bunu yapmadıysa, o ülke yurttaşı olmayıp, belirli bir şehir veya bölgede ikamet etmekte olanların—Avrupa Birliğinde, kendi ülkelerinin dışındaki bir üye ülkede ikamet eden tüm yurttaşların durumunda olduğu gibi—yerel ve belediye seçimlerinde oy kullanmalarına izin vermeye acilen davet ederiz. Bu, belirli bir süredir ülkede ikamet etmekte olan tüm göçmenler için de geçerli hale getirilerek, tam yurttaşlığa geçiş için bir ara aşama olarak kullanılabilir. Aynı zamanda, üye ülkeleri, henüz yapmadıysa, Yabancıların Kamu Yaşamına Katılımına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini imzalayarak parlamentolarında kabul etmeye (şu ana kadar 13 üye ülkeden sadece 8'i sözleşmeyi parlamentosunda kabul etmiştir) davet ederiz.
26. Avrupa Konseyini, farklı yurttaşlık yasalarının, göçmenlerin, yakın geçmişte göçmen olan kimselerin ve azınlıkların entegrasyonu üzerindeki etkilerini incelemek üzere karşılaştırmalı bir araştırma yaptırmaya acilen davet ederiz.

C. İltica ve insani sorunlar

27. Avrupa Konseyini ve Avrupa Birliğini, birlikte gerçekleştirecekleri yakın çalışma içinde, tüm Avrupa bağlamında geçerli olacak, tutarlı ve insani bir iltica rejimi oluşturup uygulayarak; bu alanda Avrupa için uzun vadeli bir bakış açısının yanı sıra, devletler arasında bu konuda dayanışmaya ve göçmenlerle, ülkede ikamet eden diğer gruplar ve yurttaşlar arasında “sorumluluk paylaşımı”na ilişkin bir strateji oluşturup açıklayarak aşağıdakileri gerçekleştirmeye davet ederiz:

- a. Üye ülkelerin tüm göç ve iltica politikalarının, özellikle de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yararlandığı diğer dokümanlar da dahil olmak üzere, Avrupa

Konseyinin insan haklarına ilişkin belgeleriyle ve Avrupa Konseyi standartlarıyla tamamen uyumlu olmasını sağlamak ve üye ülkelere bu standartların nasıl uygulanacağı ve çok sayıda sığınmacının bir ülkeye veya bir bölgeye kısa bir süre içinde gelmesi halinde uygulanacak prosedürler konusunda rehberlik etmek;

- b. Avrupa Birliğinin siyasi iltica çerçevesinin, Stockholm Programı ve Eylem Planında başlatılan iltica politikalarının gözden geçirilmesi bağlamında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yapısal olarak ihlaline neden olabilecek riskler oluşturmamasını sağlamak;
- c. İltica talebinde bulunanların ve düzensiz göçmenlerin kabulü ve göz altında tutulmasına ilişkin standart oluşturucu çalışmaların uygunluğunu, *diğer belge ve faaliyetlerin yanısıra*, Dublin II Yönetmeliğini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ilgili kararları ve İşkenceyi ve Gayri İnsani ya da Aşağılayıcı Ceza ve Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) faaliyetlerini değerlendirerek göz önüne almak;
- d. Düzensiz göçmenler, sığınmacılar ve vatansız şahıslara muamele konusunda ortak kılavuzların oluşturulmasını göz önüne almak;
- e. Göç konusundaki çalışmalarına esneklik sağlama ve ortaya çıkabilecek göç sorunlarına süratle mukabelede bulunmayı mümkün kılma amacıyla, finansmanı esas itibarıyla üye ülkelerin gönüllü katkılarıyla sağlanacak, mevcut Avrupa Konseyi İnsan Hakları Vakfına benzer bir göç vakfı kurmayı göz önüne almak.

28. Tüm üye ülkeleri kesinlikle gerekli olmadıkça sığınmacıları ve düzensiz göçmenleri göz altına almaktan kaçınarak ve aşağıdaki seçenekler de dahil olmak üzere gözü altında tutma dışında alternatifler bulmaya acilen davet ederiz:

- Sosyal hizmetlerde çalıştırarak deneme süresine tabi tutmak;
- Evde gözü altında tutmak (evde gözü altı);
- Çalışma izinleri sağlamak;
- Yarım zamanlı gözü altı (günün bir bölümünü gözü altında geçirmek);
- Sınırlı özgürlük vermek (ikamet edilen şehirde tutulmak);
- Kefaletle serbest bırakmak.

29. Avrupa Konseyini, sınır muhafızları gibi en ön saflarda yer alan aktörlere, bu alandaki deneyimini ve eğitim araçlarını sunmaya, özellikle de, bu “en ön saflarda yer alan yetkililerin” yetkilerinin, yetkinliklerinin ve gerekli prosedürlerin, etkin ve insan haklarına uyumlu bir şekilde nasıl oluşturulabileceği konusunda, üye ülkelere uzmanlık bilgileri sağlamaya teşvik ederiz. Kuruluş bu amaçla merkezi Malta’da olan (ve Avrupa Birliğinin halen destek verdiği) İltica Destek Bürosu, merkezi Varşova’da olan Frontex gibi Avrupa Birliği kurumlarıyla ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği gibi kurumlarla birlikte çalışmalıdır.

30. Parlamenterlerin gözaltı merkezlerini ziyaret etme hakkından yola çıkarak, Parlamenter Asamblesi üyeleri de, Avrupa Parlamentosu üyelerinin liderlik ettiği girişimi izleyerek, göçmenlerin ve sığınmacıların sıklıkla karşı karşıya olduğu dayanılmaz koşullara dikkat çekebilirler. Bu tür faaliyetler her ne kadar ombudsmanlar veya özel yetkili görevliler gibi ulusal izleme görevlilerinin çalışmalarının yerini almamalıysa ve bu çalışmaların tekrarı şeklinde yapılmamalıysa da, bir uyarı mekanizması görevi görebilirler ve Avrupa Konseyi tarafından prosedürlerin hızlandırılması ve daha insani hale getirilmesinin gerekliliğine ilişkin farkındalık düzeyinin artırılmasında bir yöntem olarak kullanılabilirler.

D. Eğitim, gençlik ve kültürlerarası diyalog

31. Tüm üye ülkelerdeki eğitimcileri ve eğitim yetkililerini okul müfredatının temel unsurlarından biri olarak bir “kültürlerarası yetkinlikler” unsuru geliştirerek bunu, örgün eğitim ortamlarının da dışına, müzeler, kültür kurumları, kültürel olaylar ve festivaller gibi ortamlara ve özellikle de medyaya taşımaya acilen davet ederiz. Avrupa Konseyi bu gelişmeye yardımcı olmak üzere kavramsal bir çerçeve oluşturmaya yönelik çalışmalarına devam etmelidir.
32. Üye ülkelerin, kültürlerarası eğitimin yaygınlaştırılmasında önemli bir vasıta olarak, her seviyede öğrencinin ve eğitim kadrolarının hareket yeteneğini arttırmayı kolaylaştırıcı girişimlerde bulunmalarını önerir, ülkelerin bu amaçla, örneğin, eğitim kadrolarının vizeleri, göçmenlik düzenlemeleri, sosyal güvenlik düzenlemeleri ve çalışma izinleri (bunu aynı zamanda, yarım zamanlı çalışarak öğrenimlerini finanse etmeleri gereken öğrenciler için de yaparak) gibi alanları, sadece bu alanlarla sınırlı kalmamak üzere, gözden geçirmesini tavsiye ederiz. Avrupa Konseyi bu amaçla, özel bir mobilite sistemini yürürlüğe sokabilir ve kültürlerarası eğitimi güçlendirmek üzere, okul hareket kabiliyetini ve akademik hareket kabiliyetini kolaylaştıracak maddeler içeren normatif bir metin hazırlayabilir.
33. Avrupa Konseyini, üye ülkelerde, sınırlı sayıda ilk ve orta dereceli okulu ve yüksek eğitim kurumunu içerecek şekilde, kültürlerarası diyalogla ilgili pilot projeler oluşturmaya ve bu alanda yapacakları çalışmaları için eğitim kurumlarına verilecek bir Avrupa Konseyi ödülü oluşturmaya göz önüne almaya davet ederiz. Avrupa Konseyi aynı zamanda tarih eğitimine farklı bakış açılarını ve “ötekinin imajını” da içerecek bir Avrupa el kitabı hazırlayabilir veya hazırlatabilir ve aynı zamanda özellikle Akdeniz havzasındakiler olmak üzere, Avrupa’ya komşu bölgelerdeki eğitim yetkililerini birden çok bakış açısını içeren bir yaklaşımı benimsemeye teşvik edebilir (Avrupa Konseyi Kuzey-Güney Merkezi bu konuda katkı sağlayabilir).
34. Avrupa Konseyini, özellikle çatışma sonrası bölgelerde, gençler ve genel kamuoyunda Avrupa Konseyinin standartları ve enstrümanları konusundaki farkındalığı arttırmaya yönelik “Gençlik Barış Elçileri” adlı yeni programının uygulanmasında üye ülkelerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmaya

ve “Gençlik barış kampları” programındaki yenilikçi eğitim yaklaşımını, örneğin genç Romanlar ve belediye yetkilileri, veya dezavantajlı kentsel bölgelerde yaşayan gençler ve kolluk kuvvetleri gibi, öteki bağlamlara da taşımaya teşvik ederiz.

35. 2008 Kùltùrlerarası Diyalog Beyaz Kitabı referans olarak alınarak, Avrupa Konseyi üye ùlkelerinde kùltùrlerarası diyalogun gelişmesinin değeriendirilmesi veya izlenmesi için düzenli bir süreç oluşturulmasını öneririz. Beyaz Kitabın “kùçükler” versiyonunun ilk ve orta okullarda ve gençlik çalışmalarında kullanılması düşünùlebilir. Avrupa Konseyi ve üye ùlkeler aynı zamanda kùltùrlerarası diyalogun dini boyutuna ilişkin alışverişten yararlanarak, dini kuruluşların ve mezhep farkı gözetmeyen oluşumların yüksek düzeydeki temsilcileriyle ilişkileri iyileştirmek için sağlam ve kabul gören olan bir platform oluşturmalı ve ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ırk ayrımcılığıyla mücadelede ve daha geniş hoşgörüü yaygınlaştırmaktan sorumlu Avrupada Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Dönem Başkanının Kişisel Temsilcileriyle daha fazla işbirliğinde bulunmalıdırlar.

E. Medya

36. Gazetecileri ve medya profesyonellerini belirli etnik veya dini gruplar hakkında yalan haberler ve klişeleşmiş olumsuz imajlar yaymamak için özel dikkat sarfetmeye ve bu tür grupların üyelerine kendi görüşlerini açıklama ve hikayenin kendi açılarından açıklamasını yapma fırsatını vermeye teşvik ederiz. Buradan yola çıkarak, Avrupa Konseyini, Konseyin eğitim, etik ve içerik konulardaki önerilerinin daha çok uygulanmasını sağlama amacıyla ana Avrupa medya ağlarını da dahil eden düzenli toplantılar yapmaya ve medyada ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin ulusal düzeydeki başarılı girişimlerle ilgili uygulamaları bir kitapçık haline getirerek dağıtmaya ve azınlık sorunlarının medyada etik bir biçimde yer almasını sağlamaya ve azınlıkların medyaya erişimini iyileştirmeye davet ederiz.

37. Tüm üye ùlkeleri, medyayı izleyip anlama programlarının okul müfredatına temel bir unsur olarak dahil edilmesini sağlamaya ve çocukların ve gençlerin internette karşılaşacakları ırkçı, yabancı düşmanı, antisemit nedenlerle kullanılan diğer yanlış ifadelerle karşı uyarılmalarını temin etmeye davet ediyoruz. Üye ùlkeler aynı zamanda kolluk kuvvetlerinin ve savcılarının internette benzer nedenlerle gerçekleştirilen nefret suçlarıyla baş etme konusunda eğitilmesini sağlamalı ve internet sektörüyle daha yakın bir çalışma içine girerek bu sorunun ele alınmasında daha aktif bir rol üstlenmeye teşvik etmelidirler.

38. Avrupa Konseyini, iş yerinde ayrımcılığın sona erdirilmesi ve ayrımcılık karşıtı bir yaklaşımı aktif bir biçimde destekleyen bir iç kùltürün yaratılmasına yönelik kılavuz prensiplerin oluşturulması maksadıyla, medya kuruluşlarının temsilci kurumlarıyla ve bu kurumlarda çalışan gazetecilerle, özellikle de gazetecilerin ve canlı yayın yapacak medya çalışanlarının işe alınması konusunda, birlikte çalışmaya teşvik ederiz.

39. Parlamenter Asamblesinin 1277(1995) ve 1768(2006) sayılı Tavsiye Kararlarında da önerildiği gibi, Avrupa Konseyini Eurimages Vakıf Fonu çerçevesinde çeşitlilik konularını ele alacak bir ortak prodüksiyon fonu oluşturmaya davet ederiz.

Söz konusu çeşitlilik fonuyla günümüz Avrupa toplumlarının kültürel çeşitlilik boyutunu bu alandaki ulusal girişimleri tamamlayacak şekilde vurgulayan film ve belgeseller desteklenecektir.

40. Avrupa Konseyini Birleşmiş Milletlerin Medeniyetler İttifakınca uygulanan Süratli Medya Reaksiyon Mekanizması (RRMM) ve Avrupada Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları (OSCE-ODIHR) Bürosuyla işbirliğinde bulunarak, medyanın ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlük konularını işlerken, işini gerektiği gibi yaptığını teyit etmek üzere, haberleri izleyecek bağımsız bir yapının (bir gözlem bürosu veya web sitesi) oluşturulmasını desteklemeye davet ederiz.

F. Romanların topluma dahil edilmesi

41. Tüm üye ülkelere Romanların istihdam, eğitim, sağlık ve konut alanlarına dahil edilmelerini yaygınlaştırmaya yönelik politika tedbirleri alma konusundaki sorumluluklarını hatırlatırken, Avrupa Birliğini, ayrımcılık, tecrit, nefret söylemleri, etnik şablonlama ve yasalara aykırı parmak izi almanın yanı sıra, yasalara aykırı olarak konutlardan tahliye gibi, Romanların temel haklarının her türlü ihlalini etkin bir biçimde ele alırken ve Romanların, işkenceye veya aşağılayıcı muameleye tabi olmalarına neden olabilecek ülkelere iade edilme uygulamasını sona erdirirken, yeni oluşturduğu, Romanların Ulusal Entegrasyon Stratejileri Çerçevesini kullanmaya acilen davet ederiz.
42. Avrupa Birliğini, aynı zamanda, bu çerçeveyi kullanmak suretiyle, Roman kökenli okul arabulucularını işe alarak ve Roman öğretmenlerin sayısını arttırarak, okulda ve sınıfta Romanların tecrit edilmesi uygulamasının ortadan kaldırılmasını yaygınlaştırmaya ve küçük yaşta eğitim, mesleki eğitim ve yaşam boyu eğitime eşit erişim sağlamaya acilen davet ediyoruz.
43. Bu yeni çerçevenin aynı zamanda, Roman girişimcilere ve serbest çalışan Romanlara mikro kredi sağlamak suretiyle, Romanların emek piyasasına etkin bir biçimde erişiminde etkili bir vasıta olarak kullanılmasının da çok önemli olduğu görüşündeyiz. Avrupa Birliği üye ülkelerini ve Avrupa Birliği Komisyonunu, kamu yönetiminde Roman personelin işe alınmasına yönelik tedbirler almaya davet ediyoruz.
44. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini 20 Ekim 2010'da yaptığı Yüksek Düzeydeki Toplantısının bir devamı olarak ve Avrupa Birliğinin yeni oluşturduğu Ulusal Entegrasyon Stratejileri Çerçevesi ile tam koordinasyon içinde ve OSCE-ODIHR ile işbirliği yaparak, Romanların sosyal yaşama dahil edilmelerine ilişkin Avrupa çapında kapsamlı bir plan oluşturmaya ve özellikle de aşağıdakileri gerçekleştirmeye davet ediyoruz:

- a. Romanların Topluma Dahil Edilmelerine Yönelik 2005-2015 Onyılı'na çok önemli bir katkı olarak, süreci hızlandırma amacıyla yıllık izleme raporları yayınlamak ve bu yöndeki girişimlerin söz konusu onyıl sona erdikten sonra da yüksek önceliğini koruması için bir yol haritası oluşturmak;
- b. Romanların okullardaki tecritine ve Roman çocuklarına yanlış teşhis koymak, bu çocukları zihinsel engelli olarak kabul etmek suretiyle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin mevcut kararlarına meydan okuyarak, bu çocukları zihinsel engellilere özel okullara kanallandırmak şeklinde ortaya çıkan sinsice uygulamaya son verilmesine yönelik, belirli bir zaman çerçevesine bağlı net hedefler oluşturmada üye ülkelerle daha fazla çalışma yapmak. Üye ülkeler, çeşitli açılardan dezavantajlı olan çocukların okula hazırlanmasını sağlamak üzere, kapsamlı küçük yaş ve okul öncesi programlar oluşturmaları; entegre öğrenme ortamında Roman çocuklarının ayrımcılıkla karşılaşmamasını, öğretmenlerin çeşitlilik içeren ortamlarda çalışabilecek şekilde eğitilmelerini sağlamalıdır;
- c. Belirli bölümlere ve kategorilere göre düzenlenmiş verilerin eksikliğinin çoğu kez, ilerlemenin önüne ilave bir engel konması ve eşitlik ve ayrımcılık karşıtlığının yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların etkisinin zayıflatılması olarak algılandığı göz önüne alınarak, bu alanda Avrupa çapında bir karşılaştırmalı çalışma yaparak, muhtemelen Avrupa Birliği Temel Haklar Kurumuyla (FRA) işbirliği içinde, buna paralel önerilerde bulunmak. Bu veriler anonim olmalı (yani veriyi sağlayanın kimliği belirtilmemeli) ve verilerde, sadece veriyi sağlayan bireylerin kendilerine gönüllü olarak atfettikleri etnik veya diğer kimlikler kaydedilmelidir;
- d. Roman sivil toplumunu daha da güçlendirmek ve Romanların pasif alıcılar yerine aktif yurttaşlar olmalarını desteklemek ve bunu seçmenlerin kayda geçirilmesini desteklemeye yönelik Avrupa çapında bir girişim, bilgilendirilmeye dayalı bir seçim ve Roman toplumunda aktif yurttaşlığı yaygınlaştıracak yurttaşlık eğitimi programlarıyla gerçekleştirmek. Avrupa çapında bir girişim ile Romanların seçmen kütüklerine kaydedilmelerini, seçimlerini bilinçli yapmalarını sağlamak ve Roman toplumunda aktif yurttaşlığı yaygınlaştıracak yurttaşlık eğitimi programlarını desteklemek.

G. Yerel ve bölgesel düzeyde girişimlerin desteklenmesi

45. Çeşitliliğin ve özgürlüğün birleştirilmesi mücadelesinde Avrupa'nın kent ve kasabalarının başlıca muharebe alanları olduğunu hatırlarak, tüm üye ülkeleri, göçmenlerle ve göçmen kökenlilerle çalışanları eğitime amacıyla, yerel ve bölgesel sosyal hizmetlerde çalışan bürokrat ve memurlar için ülke çapında programlar oluşturmaya davet ederiz.

46. 1980 tarihli Bölgesel Topluluklar veya Yönetimler Sınır Ötesi İşbirliğine ilişkin Avrupa Çerçeve Anlaşması ve ilgili protokolüne dayalı sınır ötesi işbirliği konusundaki ilk çerçeve girişimin halen geçerli olduğunu ve daha da geliştirilmesi gerektiğini hatırd tutarak, tüm üye ülkeleri, özellikle de Akdenizin güney ve doğu kıyılarındaki Avrupalı ve Avrupalı olmayan belediyeler arasında işbirliğine yer vererek, belediyeler arası ve bölgeler arası işbirliği çerçevesini güçlendirmeye davet ederiz.
47. Avrupa Konseyini “Kültürlerarası kentler” programını daha da geliştirmeye ve özellikle de bu kavramı mümkün olduğu kadar spesifik ulusal bağlamlara uyarlamak üzere, kültürlerarası kentler ulusal ağları kurmaya ve aynı zamanda Avrupa Konseyinin Kuzey-Güney Merkezinin desteğiyle “Kültürlerarası kentler” programının Avrupa sınırlarının da dışına taşınmasını kolaylaştırmaya davet ederiz.
48. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresini aşağıdakileri gerçekleştirmek üzere Avrupa Birliği Bölgeler Komitesiyle ve (kültürlerarası kentler ağı dahil olmak üzere) diğer Avrupa yerel ve bölgesel yönetim ağları ile işbirliği yapmaya davet ederiz:
- a. Ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yerel düzeyde tezahürlerinin sürekli olarak izlenmesini sağlayacak bir mekanizma kurmak;
 - b. Yüksek düzeyde göç alan yerlerde yerel ayrımcılıkla mücadele bürolarının kurumsallaştırılması için gerekli finansal ve yasal temeli oluşturmak. Bu tür büroların çalışmasıyla ilgili olarak ulusal mevzuatta temel standartlar oluşturulmalıdır.

H. Siyasi aşırı uçlar, ırkçılık, yabancı düşmanı ve göçmen karşıtı söylemler

49. Tüm siyasi liderleri, bir yandan aşırı ve düzensiz göç konusunda halkın gerçek ve geçerli kaygılarına inandırıcı bir şekilde mukabele etmeye çalışırken, diğer yandan yabancı düşmanı veya ırkçı partilerin yükselmesine karşı koymaya ve kamuoyunun göçmenlerle veya azınlık mensuplarıyla ilgili endişelerinden yararlanarak veya bunları körükleyerek siyasi rant sağlamaya çalışmama konusunda dikkatli olmaya davet ederken, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesini de, Avrupa Konseyi Başkanı ve Avrupa Parlamentosu Başkanı tarafından 2003 yılında imzalanan, Irkçı Olmayan bir Toplum için Avrupa Siyasi Partiler Bildirgesinden tam olarak yararlanmak suretiyle, ırk, etnik, ulusal ve din kökenli konuların siyasi hayatta ele alınmasında daha yüksek etik standartları yaygınlaştırma gayretlerine devam etmeye acilen davet ederiz.
50. Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesini siyasi aşırılık konusunda bir raportör aday göstererek, belki de Stieg Larsson kolokiyumu adı verilecek bir kolokiyumda, aşırılığın tartışılacağı, her yıl düzenlenecek bir forum düzenlemeye davet ederiz.

I. Komşularımızla birlikte çalışmak

51. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini, güney ve doğu Akdeniz kıyısındaki ve Orta Asyadaki istekli olan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uymayı kabul eden ülkelere, –gözlemci statüsünden daha yakın bir ilişkiyi içerecek şekilde— özel bir statü önermeye acilen davet ediyoruz.
52. Bu statünün verildiği ülkeler, Kuzey-Güney Merkezi veya Venedik Komisyonu olarak bilinen, Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu gibi Avrupa Konseyi kurumlarının tam üyesi olmaya teşvik edilmeli; Avrupa Konseyi Demokrasinin Geleceği Forumunun tam üyeliğine ve bir siyasal bilimler okulu kurup yönetmeye davet edilmelidir.
53. Avrupa Konseyi ile – bir önceki maddede belirtilen ülkeler de dahil olmak üzere-- bu yeni statüye kavuşan komşu ülkeler arasındaki tüm ortak faaliyetler, bir grup haline getirilerek, üyelerin gönüllü olarak katkıda bulunacakları bir fon tarafından desteklenen bir “komşuluk oluşumu”na koordine edilmelidir.
54. Avrupa Konseyi, Arap Lîgine, Arap ülkelerinin insan hakları konusundaki mevcut tüm vasıtalarla tam olarak yararlanmalarını sağlayacak şekilde, iki kuruluşun birlikte çalışacakları bir ortaklık önerisiyle yaklaşmalıdır.

J. Önerilerimizin uygulanması

55. Avrupa Konseyi Genel Sekreterini, rapordaki önerilerin kuruluşumuz içinde anlamlı bir biçimde uygulanmasını sağlamaktan sorumlu bir görev grubunun yardımlarıyla, raporun içeriğini siyasi liderlerin dikkatine getirmekle ve raporun içeriğinin uygulanmasını izlemekle görevli, yüksek düzeyde bir özel temsilci tayin etmeye davet ederiz.
56. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini, yakın gelecekte yapılacak yüksek düzeyde bir toplantıda kabul edilmek üzere, bu rapordaki başlıca önerileri yansıtan bir eylem planı hazırlamaya davet ederiz.
57. Avrupa Konseyini, gerek bu rapordaki önerileri gerekse mevcut Avrupa Konseyi yasal standartlarını ve 2008 yılında kabul edilen Kùltürlerarası Diyalog Beyaz Kitabı gibi metinleri temel alan, “Avrupa’da çeşitlilik ve özgürlük içinde birlikte yaşama” konusunda iyi uygulama kuralları hazırlamaya davet ederiz.
58. Genel Sekreteri, daha az sayıda, ancak üye ülkelerdeki kamuoyu ve karar vericiler üzerinde daha büyük etki yaratacak, sorunlara daha doğrudan eğilen ve kolay okunabilen raporlar hazırlaması için Bakanlar Komitesine önerilerde bulunmaya acilen davet ederiz.
59. 2011 sonbaharında sırasıyla Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi dönem başkanlığını yürütecek olan Polonya ve Ukrayna hükümetlerini, her iki kuruluşun üye ülkelerinin, bu raporda öne çıkarılan sorunları ele alarak, çeşitlilik ve insan hakları alanlarında ortak bir eylem

stratejisi üzerinde mutabakat sağlayacakları, çeşitlilik konusunda bir ortak Avrupa Konseyi-Avrupa Birliği toplantısı düzenlemeye davet ederiz.

Ek 1: Seçkin Kişiler Grubunun Yetki ve Sorumlulukları

1. Çalışma

Avrupa yurttaşı olmak – demokratik seçimle işbaşına gelmiş hükümetlerin teminatı ve tarafsız ve bağımsız bir yargı sisteminin koruması altında olan—bireysel haklardan tümüyle yararlanılmasının temel alınmasının yanı sıra, hoşgörüye, karşılıklı saygıya ve çeşitliliğin kabul edilmesine dayalı bir toplumun üyesi olmak demektir. Avrupa yurttaşı olmak aynı zamanda başkaları adına bazı yükümlülükleri kabul etmek, demokrasinin kurallarına uymak ve adil ve birlik ve bütünlük içinde bir toplumun gelişimine katkıda bulunmak demektir.

Bu “Avrupa modeli” hoşgörüsüzlüğün ve ayrımcılığın yeniden başgöstermesi nedeniyle artık tehdit altındadır. Geçtiğimiz birkaç yıldır, Avrupa Konseyi üye ülkeleri sosyal bağların aşınması, radikalleşme ve toplumlarımızdaki farklı topluluklar arasındaki farkın giderek artmasından etkilenmişlerdir. Bu kaygı verici gelişmeler Avrupa toplumlarımızın birlik ve beraberliğini baltalamakta olup Avrupa’nın demokratik *kazanımlarını* tehlikeye düşürebilir.

Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Haklarının hamisi olarak – diğer uluslararası ortaklarıyla birlikte – Avrupa’da güvenlik ve istikrarın temel önkoşulları olan demokrasinin değerlerini, insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü savunmakla sorumludur. “Birlikte yaşama”yı öğrenmek, “yumuşak güvenlik” kavramının temel bir unsurudur. Toplum üyelerinin uyumlu bir şekilde birlikte varoluşu, o toplumun sağlamlığının ve ilerlemesinin en iyi teminatını oluşturur.

Genel Sekreter ve bir sonraki dönem başkanlığını yapacak olan, Bakanlar Komitesinin Türk Başkanlığı, 2010 Mayıs ayında yapılan Bakanlar Toplantısında, Avrupa Konseyine bu güçlükleri yenmede yardımcı olmak üzere, Avrupa Konseyinin gelecekte bu konuda alacağı muhtemel önlemlere temel oluşturacak bir rapor hazırlamak üzere bir “Seçkin Kişiler Grubu” oluşturulmasını önermiştir. Grubun yetki ve sorumlulukları aşağıda yer almaktadır:

1. Giderek artan hoşgörüsüzlük ve “komüniter” yaklaşımların yayılmasının ortaya çıkardığı, Avrupa Konseyi değerlerine karşı oluşturduğu risklerin ciddiyetinin değerlendirilmesi;
2. Bu olayların kaynaklarının tespit edilmesi (ideolojik, ahlaki, dini, ekonomik, sosyal ve kültürel vb.);
3. Avrupa toplumlarının yurttaşlarına önerilebilecek, yeni bir “birlikte yaşama” kavramının tanımlanması.

2. Grubun üyeleri

Grup, konu ile ilgili uzmanlıkları ve özel ilgileri olan dokuz yüksek düzeyde bireyden oluşacaktır. Üyelerin coğrafi dağılımı mümkün olduğunca dengeli olacak, kadın erkek oranı eşit olacak, ve üyeler çeşitli mesleklerden geleceklerdir. Taslak raporun hazırlanmasından bir raportör sorumlu olacaktır.

Üyeler şunlardır:

1. Joschka Fischer (Almanya, Başkan)
2. Emma Bonino (İtalya)
3. Timothy Garton Ash (Birleşik Krallık)
4. Martin Hirsch (Fransa)
5. Danuta Hübner (Polonya)
6. Ayşe Kadioğlu (Türkiye)
7. Sonja Licht (Sırbistan)
8. Vladimir Lukin (Rusya Federasyonu)
9. Javier Solana (İspanya)

Raportör Edward Mortimer'dır (Birleşik Krallık)

Metodoloji

Seçkin Kişiler Grubu toplantılarının düzenlenmesi ve hazırlanması Avrupa Konseyi Sekreterliğince (Politika Planlama Direktörlüğü) desteklenecektir. Grup 2010 Ekim ile 2011 Mayıs tarihleri arasında altı defa toplanacaktır. Grubun operasyonel giderleri Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince karşılanacaktır.

Ek 2: Grubun toplantıları ve mülakat yapılan şahıslar

1. toplantı (Strasbourg, 15 Ekim 2010)

- Gabriella Battaini-Dragoni, Avrupa Konseyi Eğitim, Kültür ve Kültür Mirası, Gençlik ve Spor Genel Müdürü; Kültürlerarası Diyalog ve Ayrımcılıkla Mücadele Kampanyası Koordinatörü
- Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri
- Niels Muiznieks, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) Başkanı

2. toplantı meeting (Budapeşte, 2 Aralık 2010)

- Zoltán Balog, Sosyal Kabullenmeden Sorumlu Devlet Bakanı, Macaristan
- Costel Bercus, Roman Eğitim Fonu, Yönetim Kurulu Başkanı
- Avrupa Parlamentosu üyesi Livia Járóka'nın video mesajı
- Rob Kushen, Avrupa Roman Hakları Merkezi, İcra Direktörü
- Osman Balić, Romanların Topluma Dahil Edilmelerine Yönelik 2005-2015 Onyılı STK Ligi Koordinatörü, Sırbistan
- Istvan Gyarmati, Büyükelçi, Macaristan
- Gyorgy Makula, Macar Emniyet Teşkilatı Sözcüsü, Avrupa Roman Polis Memurları Kardeşlik Derneği (Faerleo) Genel Sekreteri,
- Katalin Bársony, Romedia Vakfı Direktörü, Macaristan

3. toplantı (İstanbul, 13 - 14 Ocak 2011)

- Rum Ortodoks Kilisesi Ekümenik Patriği ile görüşme
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Başkanı Ahmet Davutoğlu ile görüşme
- Ayhan Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Ferhat Kentel, İstanbul Şehir Üniversitesi
- Famile Arslan, Avrupalı Müslüman Meslek Sahipleri Ağı

4. toplantı (Madrid, 14 - 15 Şubat 2011)

- Jorge Sampaio, Medeniyetler İttifakı Birleşmiş Milletler Yüksek Temsilcisi
- Gabriella Battaini-Dragoni, Avrupa Konseyi Eğitim, Kültür ve Kültür Mirası, Gençlik ve Spor Genel Müdürü; Kültürlerarası Diyalog ve Ayrımcılıkla Mücadele Kampanyası Koordinatörü
- Mukti Jane Campion, Culture Wise Direktörü (Birleşik Krallık)
- Joan-Andreu Rocha Scarpetta, Barselona Üniversitesi, Abat Oliba CEU Gazetecilik Fakültesi Dekan Yardımcısı (İspanya)
- Manuela Mesa, CEPAZ, Fundación Cultura de Paz Direktörü (Madrid)
- Catherine Fieschi, Counterpoint Direktörü (Birleşik Krallık) ve Sabine Selchow, Araştırmacı, Global Civil Society Programme (Küresel Sivil Toplum Programı), London School of Economics

5. Toplantı (Brüksel, 17 - 18 Mart 2011)

- Cecilia Malmström, İç İşlerinden Sorumlu Avrupa Komiseri
- Pierre Mirel, Avrupa Komisyonu, Genişleme Genel Müdürlüğü, Batı Balkanlar Direktörü
- Keith Whitmore, Avrupa Konseyi, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Başkanı
- Roman Jaborkhel, Lublin Kenti Kültür Departmanı, Polonya
- Berend de Vries, Tilburg Kenti Belediye Başkan Yardımcısı, Hollanda
- Nazia Hussain, “Avrupa’da Evimizdeyiz” adlı Açık Toplum Vakıfları Projesi
- Alard du Bois-Reymond, İsviçre Göçten Sorumlu Federal Büro Direktörü
- Vincent Berger, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Hukuk Danışmanı
- Ilze Brands Kehris, Avrupada Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği Bürosu Direktörü

6. toplantı (rapor taslağı hazırlama toplantısı, Salzburg, 7 - 8 Nisan 2011)

Ek 3: Özet Kaynakça

1. Avrupa Konseyi

Sözleşme ve Bildirgeler

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Anlaşması

Avrupa Sosyal Bildirgesi (yeniden düzenlenmiş)

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Anlaşma

Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Yaşamına Katılmasına İlişkin Anlaşma

Siber Suç Anlaşması – bilgisayar sistemleri üzerinden işlenen ırkçı ve yabancı düşmanı nitelikte eylemlerin suç sayılmasına ilişkin ek protokol

Kullanılan öteki metinler ve referans dokümanları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi

Göçmenlerle göçmen alan toplumlar arasındaki etkileşimle ilgili CM/Rec(2011)1 sayılı Tavsiye Kararı

Göçmenlerin becerilerinin geçerliliğinin doğrulanmasına ilişkin CM/Rec(2011)2 sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesiyle ilgili CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa'daki Roman ve Gezginlerin Eğitimine ilişkin CM/Rec(2009)4 sayılı Tavsiye Kararı

Kültürlerarası Diyalogla ilgili Beyaz Kitap 2008

Göçmenlerin ve göçmen kökenlilerin iş olanaklarına erişiminin iyileştirilmesine ilişkin CM/Rec(2008)10 sayılı Tavsiye Kararı

Kültürlerarası eğitimde dini ve dini olmayan inançlar boyutuna ilişkin CM/Rec(2008)12 sayılı Tavsiye Kararı

Avrupadaki Romanlar ve/veya Gezginlerle ilgili Politikalara ilişkin CM/Rec(2008)5 sayılı Tavsiye Kararı

Göçmenlerin ve göçmen kökenlilerin çocuklarının entegrasyonunun güçlendirilmesine ilişkin CM/Rec(2008)4 sayılı Tavsiye Kararı

Yaşı küçük ve refakatsiz göçmenlerle ilgili yaşam projelerine ilişkin CM/Rec(2007)9 sayılı Tavsiye Kararı

Parlamentar Asamblesi

Avrupa’da azınlıkların korunması: ortak standartların uygulanmasında en iyi uygulamalar ve noksanlıklara ilişkin 1904 (2010) sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa’da İslamiyet, İslamcılık ve İslamofobiye ilişkin 1743 (2010) sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa’da yakın geçmişte ulusal güvenlik söyleminin artması: Romanların durumuna ilişkin 1760 (2010) sayılı Tavsiye Kararı

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık raporu 2010

Avrupa’da Roman sığınmacılara ilişkin 1768 (2010) sayılı Tavsiye Kararı

Aşırı akımlarla mücadele: başarılar, noksanlıklar ve başarısızlıklara ilişkin 1754 (2010) sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa’da antisemitizmle mücadeleye ilişkin 1563 (2007) sayılı Tavsiye Kararı

Düzensiz göçmenlerle ilgili düzenleme programlarına ilişkin 568 (2007) sayılı Tavsiye Kararı

Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

Müslüman Kadınların Avrupa Kentlerine Kültürel Entegrasyonuna ilişkin 318 (2010) sayılı Tavsiye Kararı

Kültürlerarası kentlere ilişkin 280 (2009) sayılı Tavsiye Kararı

Kültürlerarası ve dinlerarası diyalog: yerel demokrasi için bir fırsat konulu 245 (2008) sayılı Tavsiye Kararı

İnsan Hakları Komiseri

4. Çeyrek Faaliyet Raporu 2010

2009 ve 2010 yılına ait yıllık faaliyet raporları

Avrupa’da Göçün Suç Haline Getirilmesi: Konunun İnsan Hakları Açısından Sonuçları konulu CommDH/IssuePaper(2010)1 sayılı doküman

Avrupa’daki Düzensiz Göçmenlerin İnsan Haklarına ilişkin CommDH/IssuePaper(2007)1 sayılı doküman

Avrupalı Müslümanlar popülist söylemlerle damgalanıyorlar konulu, 28 Ekim 2010 tarihli İnsan Hakları Yorumu

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)

ECRI faaliyetleriyle ilgili yıllık rapor – 2009 (2010)

Genel Politika Önerileri

Diğer yayınlar ve web siteleri

Le Conseil de l'Europe et les Roms, 40 ans d'action, Jean-Pierre Liégeois, éditions du Conseil de l'Europe, 2010

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Kültürlerarası Diyalog, Patricia Wiater, Avrupa Konseyi Yayınları, 2010

Göçmenler ve çocukları – Çoğulcu toplumlarda herkesin refahına yönelik politikalar için bir rehber, Avrupa Konseyi Yayınları, 2010

Çeşitlilik İçinde Yaşamak – Orta Dereceli Okullar İçin Ders Planları, Avrupa Konseyi Yayınları, 2010

Kurumsal kolaylıklar ve yurttaşlar: çoğulcu toplumda yasal ve siyasi etkileşim— Sosyal Birlik Beraberlikte Eğilimler No.21, Avrupa Konseyi Yayınları, 2009

Nefreti körükleyen konuşmalarla ilgili el kitabı

Medya ve Çeşitlilik: Azınlıkların medyaya erişimini yaygınlaştırmada bundan sonraki adımlar – Avrupa Konseyinin “Ayrımcılığa karşı sesini yükselt” 2009 yılı kampanyasının nihai raporu

Avrupa'nın ayrımcılık karşıtı hukukuna ilişkin el kitabı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Kurumu, 2011

2. Avrupa Birliği

Avrupa 2030 Projesi – Güçlükler ve Fırsatlar –AB 2030, Avrupanın Geleceğine ilişkin Düşünce Grubunun Avrupa Konseyine sunduğu rapor.

Politika üretenler ve uygulayıcılar için entegrasyon el kitabı – Avrupa Komisyonu 2010

Entegrasyonla ilgili Avrupa web sitesi

AB'de 2009 yılında ayrımcılık – Özel Eurobarometre 317, 2009

Göç ve ayrımcılık arasında bağlantılar – Ayrımcılık karşıtlığı alanında Avrupa Hukuk Uzmanları Ağı, Olivier de Schutter, Avrupa Komisyonu İstihdam, Sosyal İşler ve Fırsat Eşitliği Genel Müdürlüğü, 2009

Ayrımcılıkla mücadele ve çeşitlilikle ilgili işçi sendikaları uygulamaları, Lüksemburg, Avrupa Birliği Yayın Bürosu, 2010

Medyada Çeşitlilik: medyada çeşitliliğin nabzını tutmak – Avrupa Komisyonu, 2009

Belgelenmemiş Göç: Sayılamayanı saymak – Avrupa çapında veriler ve eğilimler, Avrupa Komisyonu, Araştırma Genel Müdürlüğü, Altıncı Çerçeve Programı (2009), son rapor

TE-SAT 2010 EU- Terörizm durumu ve bu konudaki eğilimler raporu, EUROPOL, 2010

Avrupa Birliği Temel Haklar Kurumu (FRA)

Çok yönlü Ayrımcılık; EU-MIDIS Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması, 2010

Haklar konusunda Farkındalık ve Eşitlik Kurumları. EU III'de temel haklar yapısının güçlendirilmesi; EU-MIDIS Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması, 2010

Antisemitizm, Avrupa Birliğinde 2001-2008 arasındaki durumun özeti, 2009

Veri İnceleme Raporu: Müslümanlar, EU-MIDIS Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması, 2009

3. Diğer uluslararası kuruluşlar

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (ODIHR) – OSCE Bölgesinde Nefret Suçları – Olaylar ve Mukabeleler – 2009 Yıllık Raporu, 2010

Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Kuruluşu – Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği – Tematik Öneriler 1996-2008, 2010

Polis ile Romanlar ve Sintiler: Güven ve Anlayış oluşturmada iyi uygulamalar, SPMU Yayın Dizisi Cilt. 9, OSCE 2010

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) – Dünya göç raporu 2010: Göçün geleceği: değişim için kapasite oluşturma, 2010

Uluslararası Göç Örgütü – Emek Göçü ve Entegrasyon Uzmanları Bağımsız Ağı: Avrupa Birliğinde Göç, İstihdam ve Emek Piyasası Entegrasyon Politikaları, 2000-2009

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) – Uluslararası Göç Durumu, 2010

Hristiyanlara karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık: Dışlama, Marjinalleştirme ve Haklardan Mahrum Bırakılması üzerinde odaklanma, OSCE/ODIHR Yuvarlak Masa Raporu, 2009

Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı, Yüksek Düzeydeki Grubun Raporu – New York, 2006

Çeşitli Etnik Grupları İçeren Toplumlarda Polis Hizmetlerinin Sağlanmasına İlişkin Öneriler, Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği, OSCE, 2006

4. Diğer yayınlar

Dünya Azınlıklarının ve Yerli Halklarının Durumu 2010, Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, 2010

Avrupada Yahudiler ve Müslümanlar Hakkında Olumsuz Görüşlerin Artışı, Pew Küresel Tutumlar Projesi, 2008

Avrupa’da Suç Algısı ve Mağdurlaştırma: Göç önemli midir? Centro Studi Economici Antonveneta, 2011

Avrupa’da Müslümanlar: 11 AB kentiyle ilgili rapor, Açık Toplum Vakıfları, 2010

İrkçı Suçlar ve Şiddet Hareketleriyle Mücadele: Kanıtlar ve Savunuculuk Stratejileri – İrkçılığa Karşı Avrupa Ağı ve Etnik Azınlıklarla ilgili Kuzey İrlanda Konseyi (NICEM), 2009

Dublin, Trinity College, 2009, Uluslararası Siyasi Psikoloji Derneği Yıllık Toplantısı Müzakereleri: Fitzgerald, J., K. A. Curtis, ve C. L. Corliss: “Endişeli Kamuoyları: Suç ve göçle ilgili kaygılar”

Lordlar Kamarası, Göçün Ekonomik Etkileri, Lordlar kamarası, 2008

Süssmuth R., Göçün yapılandırılması, entegrasyonun kolaylaştırılması, Almanyaya Göçle ilgili Bağımsız Komisyon, Berlin, 2001

Siber Nefrete karşı Uluslararası Ağ (INACH) Raporu 2010

Ashutosh Varshney, Etnik Çatışma ve Sivil Yaşam: Hindistan’daki Hindular ve Müslümanlar, Yale University Press, 2002 ve 2003

İtalya’daki Romanlar: Avrupa Komisyonuna sunulan rapor, Açık Toplum Vakıfları, 2010

Gianni Betto, “L’immagine dell’immigrato attraverso i media italiani”, 2010

M. J. Champion, “Look Who’s Talking (Bak şu konuşana)” – Kültürel Çeşitlilik, Kamu Hizmetleri Yayını ve Ulusal Diyalog, Nuffield College Oxford, 2005

A. Altikriti ve A. Faliq, İslamofobi ve islam karşıtı nefret: nedenler ve çareler, Cordoba Vakfı, 2010

Ek 4: Grup Üyeleri

Joschka Fischer (Başkan)

Joseph Martin (“Joschka”) Fischer bir Alman siyasetçi olup, “90/Yeşiller” İttifakının üyesidir. 1998-2005 yılları arasında Almanya Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.

Emma Bonino

Emma Bonino İtalyan Senatosu Başkan Yardımcısıdır. Bonino daha önce Uluslararası Ticaret Bakanı ve Avrupa İşlerinden Sorumlu Bakan olarak görev yapmıştır. 1994-1999 yılları arasında İnsani Yardım, Balıkçılık, Tüketici Politikası, Tüketici Sağlığının Korunması ve Gıda Sağlığından sorumlu Avrupa Komiseri olarak görev yapmıştır.

Timothy Garton Ash

Timothy Garton Ash Oxford Üniversitesinde Avrupa Etüdları profesörüdür. “Bugünün tarihi” temalı dokuz kitabında, Avrupa’nın son 40 yıldaki dönüşümünü anlatmaktadır. Guardian gazetesindeki haftalık köşe yazısı tüm Avrupa’daki haber ajanslarınca yayınlanmaktadır.

Martin Hirsch

Martin Hirsch daha önce Fransa Yoksulluğa Karşı Aktif Dayanışma Komiseri ve Gençlik Komiseri olarak görev yapmıştır ve halen Sivil

Hizmetler Kurumu Başkanıdır. Martin Hirsch daha önce Emmaüs France başkanlığı yapmıştır.

Danuta Hübner

Danuta Hübner Polonyalı bir ekonomist, akademisyen ve politika üreticisidir. Hübner daha önce Polonya'nın Avrupa İşlerinden Sorumlu Bakanı ve bölgesel politikalardan sorumlu Avrupa Komiseri olarak görev yapmıştır. Danuta Hübner 2009 yılından beri Avrupa Parlamentosu Parlamenteridir.

Ayşe Kadioğlu

Ayşe Kadioğlu İstanbul Sabancı Üniversitesinde Siyaset Bilimi Profesörüdür. Kadioğlu 2009-2010 akademik yılında Oxford Üniversitesinde Sabancı Ziyaretçi Araştırmacısı olarak çalışmıştır. Boston Üniversitesinden Siyaset Bilimi Doktorası olan (1990) Kadioğlu'nun Chicago Üniversitesinden Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans derecesi (1984) bulunmaktadır.

Sonja Licht

Sonja Licht uluslararası üne sahip bir sosyolog, insan hakları aktivisti ve siyasi aktivisttir. 1960'lı yılların sonlarında Yugoslav rejim karşıtı hareketinde yer alan Licht, yirmi yıl sonra aralarında bir dizi kadın örgütü de yer almak üzere, pek çok yerel ve uluslararası STK kurmuştur.

Vladimir Lukin

Vladimir Lukin 2004 yılından beri Rusya Federasyonu İnsan Hakları Komiseri olarak görev yapmakta olup, aynı zamanda Rusya Paralimpik Komitesi Başkanıdır. Moskova Üniversitesi Devlet

Eğitim Enstitüsü tarih bölümü mezunu olan Lukin, bilim dallarında yüksek lisans derecesine sahip olup birkaç yıl araştırmacı olarak da çalışmıştır.

Javier Solana

Javier Solana Madariaga bir İspanyol fizikçisi ve sosyalist siyasetçidir. Çeşitli bakanlık görevlerinde (Kültür Bakanı, Eğitim ve Bilim Bakanı, Dışişleri Bakanı) bulunan Solana, NATO Genel Sekreterliği ve Avrupa Birliği Konseyi Başkanlığı da yapmıştır. Javier Solana, Avrupa Birliğinin ilk Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasından sorumlu Yüksek Temsilcisidir.

Edward Mortimer (raportör)

Bir İngiliz yazarı ve gazetecisi olan Edward Mortimer, halen Salzburg Küresel Seminerinin Kıdemli Başkan Yardımcısı ve Baş Program Müdürüdür. Mortimer, 2001-2006 BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın İcra Bürosunda İletişim Direktörü olarak görev yapmıştır.

Raporun hazırlanmasında yardımcı olan Avrupa Konseyi personeli

Demokrasi ve Siyasi İşler Genel Müdürlüğü: Piotr Świtalski (Politika Planlama Bölümü Başkanı); Mehdi Remili; Rebecca Scaife; Jane Wodey; Demian Podolskyi; Anna Dolgikh

İletişim Direktörü: Daniel Hölting (Direktör)